

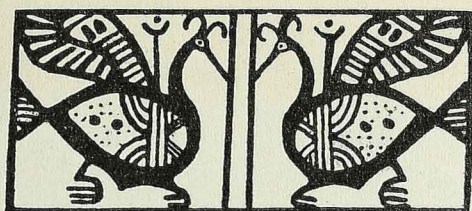

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Μ. GRILLANDI' ΦΟΙ-
ΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ, Γ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ, ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΣΗΣ,
Γ. ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΠΑΝ. ΠΕΡΣΙΑΝΗΣ, ΝΑΓΙΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ,
Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ, Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΙΣ, Ν. ΣΠΑΝΟΣ, Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙ-
ΔΗΣ, ΣΟΦΟΚΛΗΣ, ΠΑΥΛΟΣ ΞΙΟΥΤΑΣ.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΤΟΥ ΓΛ. ΑΛΙΘΕΡΣΗ

64

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος εκδότης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ
Ἀνδροκλέους 2, Λευκωσία.

Ἐτησία συνδρομὴ £ 1,250 μίλς

Ἐτησία συνδρομὴ ἐξωτερικοῦ £ 1,500 μίλς

Τιμὴ τεύχους £ 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Ἡ σύνθεση: Νάρμισσος (ποίημα)	σ. 89
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ: Ἐρωτας (διήγημα)	92
Μ. GRILLANDI (μετ. Φοῖβος Δέλφης): Τὸ κλειδί, Ὁ ἐχθρὸς (ποιήματα)	95
Γ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ: Διάταγμα τοῦ Τούρκου διοικητοῦ κατὰ τὸ 1821	96
Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Ἀποχαιρετιστήριο στὸ Γλαῦκο Ἀλιθέρη	99

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Γ. Χριστογιάννη: Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα — Π. Περσιάνη: Πρωτοχρονιὰ στὴ Σκωτία (ἐντυπώσεις) — Νάγιας Ἀντωνίου: Ἡ φιλοσοφία τῶν γνωμικῶν «Ἡ ζωή» — Κ. Χρυσάνθη: Ταξείδι στὴν Ἀθήνα — Περίληψις ὁμιλίας τοῦ ὑπουργοῦ Παιδείας δρος Κ. Σπυριδάκι — Ἀ. Περγάρη: Κ. Χρυσάνθη «Δώδεκα Στιγμές», Ν. Σπανοῦ «Ὁ δεύτερος ἀγώνας τῆς Κύπρου στὴν ποίηση τῶν Κυπρίων», Μ. Περίδη «Ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ ἡ σημερινὴ μορφή της» — Κ. Χρυσάνθη: Ν. Σπάνια «Ποιήματα τῆς Τρίτης Λεωφόρου ἀρ. 2» — Ν. Σπανοῦ: Β. Ν. Τατάκη «Τὰ νέα μορφωτικὰ στοιχεῖα στὸ πρόγραμμα τοῦ Λυκείου Θεσσαλονίκης» — Δ. Α. Χριστοφίδης: «Ἐστία Κυπρίων» καὶ «Κοινὸν Κυπρίων» — ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ (Π. Ξιούτα μετ. «Ἀντιγόνης», τέλος).

Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα : ΦΡ. ΒΡΑΧΑΣ, Κ. ΜΟΝΤΗΣ, Τ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ,
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΙΑΝΘΗΣ
Γραμματέας : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΙΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'

ΓΕΝΑΡΗΣ 1966

ΑΡ. 64

Η ΣΥΝΘΕΣΗ: ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

"Αν είναι ιδέα ή εποχή, την άνοιξη άναζήτησε.

Πέρα απ' την άνοιξη ζυγίζονται οί σοδειές, τὰ κέρματα και τὰ χωράφια.

"Ας μείνη στο κεφάλι μας μιά έαρινή εκδήλωση σαν δέντρο στο κεφάλι λόφου
για ν' άναδεύη τόν άγέρα πλέκοντάς τον σε βοστρυχία.

Τόν χρόνο μη μετράς γιατί δέν είναι χρόνος έξω από σένα και τὰ πράγματα.

"Έξω από τὸ νερό δέν είν' ροή κι' έξω απ' τόν ούρανό δέν είν' άστέρι.

"Έξω από μιάς δέν είν' ὁ άνθρωπος.

Και νά θυμάσαι τὰ εἶδωλα! Στόν ἴσκιό τους πού ρίχνουν πίσω απ' τή ματιά μας
κόσμος ιδεῶν.

Σιωπή! σαλεύει σχήμα σώματος και ξεχωρίζει απ' τόν καθρέφτη κι' έχει σιακά ξωπίσω του.

"Ο Νάρκισσος!

"Η κλίση τοῦ πραχήλου στο νερό μονολογεῖ.

Τὸ θάμπος καταγράφει τὸ νερό και τὸ διαλύει σ' επίπεδη κατάπληξη.

Μηδὲ μιλιὰ τῶν μυστικῶν μηδὲ φτερό βλεφάρου μηδὲ παλμὸς τῆς φλέβας.

"Η δωρική σιωπή στά δέντρα και τὸ δάκτυλο στά στόματα τοῦ χόρτου.

Χαμόγελο βημάτισε πά στά εκατόφυλλά του χεῖλη

σ' ένα ρυθμὸ αὔρας.

Παρακαλῶ.

Καινούργια κλίση τοῦ προσώπου ὡς γύρισμα άνοιξιάντικο στο μαξιλάρι

ὅταν τὸ φίλημα προαῖας προυπώνει απ' τὸ παράθυρό με τὸ κλωνάρι άμυγδαλιάς.

Μαντεύτηκε τὸ ρῶτημα:

—Νερό κοιμάσαι στή μορφή μου άντιλαμπίζοντας τὰ μάτια μου, τόν πλοῦτο τοῦ μετώπου μου
και πῆ γραμμὴ απ' τὰ σέλινα μαλλιά μου;

Τὸ χροῶμα από τὰ μάγουλα κυριεύει τή φωτιά καθὼς πετάνε οί σπίθες.

Δέρμα λευκὸ θηλάζει τόν άφρό με ράμφος ριγηλὸ σαν τίς θηλὲς γυναίκειου στήθου σ' άκρογιάλι
πρώρης ώρας.

Πέρα από μένα παρελθόν, πέρα από μένα μέλλον· κι' εἶμαι παρόν.

Σκιρτά στο δάκρυ τὸ νερό, σκιρτά και στο ἰδρωκόπι,

σκιρτά στή ζέστη τοῦ καταμεσήμερου και τοῦ ἔρωτα

κι' ὅταν πενθῆ μες τή βροχή κι' ὅταν γυαλίξη μες τή δροσό

κι' ὅταν φυλλομετριέται μες τὸ χιόνι.

—Δίχως τόν ἄλλο πῶ νά βρω τὸ σχήμα;

Μὲ τή μορφή σου γίνομαι μορφή και παίρνω διάρκεια.

"Έξω από σένα λείπει κάθε νόημα...

"Η νιότη συλλογίζεται με τόν παλμὸ τοῦ Θεοῦ

κι' έχει παρόν τὸ πῶ μεγάλο δῶρο.

Κι' ὁ Νάρκισσος ρωτᾷ τ' άμίλητο νερό πού ξέρει νά μηνᾷ με μυστικὲς πηγὲς

χωρὶς ν' άκοῦς κινήσεις.

—'Αχέριος εἶμαι. Μὲς τὴν ὁμορφιά χωρᾶνε οί ὀλοκληρώσεις,

δὲ θέλεις ἴσκιους, δὲ ζητᾷς ὀρίζοντες

εἶσαι ἕνας και πὸ πᾶν.

“Όταν μιλάς κι’ ἀκούς τὸ μίλημά σου μόνο
κάθε φωνὴ τριγύρω σμίγει μέσα στῶν δικῶν σου λόγων τὴ χροιά,
τάζεται σύμμαχη καὶ κολακεύει τὰ κογγύλια
καὶ κολακεύει τίς ἀφῆς κυκλοφορῶντας μὲς τὸ χνοῦδι
σὰ φίδι στὰ τριαντάφυλλα στὰ φλογερά καταμεσήμερα.
Δείχνει τὴ μουσκεμένη του μασχάλη, τὸ πλατύ του στήθος φορτωμένο ὠραίους Θεούς,
δείχνει τὴ μέση καὶ τ’ ἀφάλι π’ ἀναβράζουν σὰ μπαμπάκι μὲς τὸ τόξεμα
καὶ σταματᾶ.

Τὴν ἐκπληξη ἐτοιμάζουνε οἱ Θεοὶ στὴν ἀντρικὴ του μαρτυρία.
Ἄλλὰ κυλᾶ ἡ ἐπίδειξη στὰ πόδια βάφοντας μὲ ρωμαλέο ρυθμὸ τὰ μάτια τοῦ νεροῦ.
—Μετῶ τὸν ἄντρα ἀπὸ τ’ ἀντρίκια του ἔργα
—Ποιὸς μίλησε; ρωτᾶει ὁ Νάρκισσος καὶ στρέφει αὐτὴ γοργὸ κι’ ὀλινοχτη ματιά.

Οἱ ἀλήθειες δὲ ζητᾶνε γλῶσσα νὰ μιλήσουν.

Μὲς τὸ νερὸ δὲν πέφτει πιά οὐρανὸς δὲν πέφτει πλάση, δὲν κυλᾶ πνοή!
Νικᾷ ἡ μορφή, τὸ θάμπος τῆς μορφῆς, κι’ ὁ λογισμὸς ἀπ’ τὴ μορφή κι’ ἡ ἔλλειψη ἴσκιου.
Φῶς, φῶς, φῶς. Ὁ Νάρκισσος.
Ἄλλὰ τὴν ἐκπληξη ἐτοιμάζουν οἱ Θεοὶ στὴν ἀντρικιά του μαρτυρία!
Σκύβει φιλεῖ τὴν ἴδια του μορφή, διαλδεύεται στὴ μορφή του, κολυμπᾶ μὲς τὴ μορφή του
καὶ ὑποτάζεται πιά στὴν μορφή του.

“Ἦπος βαρὺς στὸν ἴσκιο τοῦ νεροῦ.

II

Τὸ καλοκαίρι μύρισε οὐρανὸ θαμπό, ξεθώριασε ἡ ψυχὴ, κατέβηκε ὁ ἰδρώτας μὲ πανὶ ξεστό.
Ζαλίζει ὁ ἥλιος στὶς ἀναλαμπῆς ματῶναι τὴ ματιά μὲ χάντρες.
Ἄχνίζει τὸ νερὸ σὰ νὰ ἐτοιμάζει μιὰ ἀνταρσία.
Τὰ πλαδαρὰ τὰ μέλη!
Ὁ Νάρκισσος καρφώνει τὴ μορφή του στὸ νερὸ,
τὴν ταξειδεύει πάνω στὶς ματιές του.
Ἀφῆς χαμόγελου τὸν ἴσκιο σχηματίζουν τώρα στὰ κουπιά.
Κι’ ἀπ’ τὴν ἀφή πέφτει κρασί καὶ συλλογιέται μὲς τὸ χνοῦδι.

Τὸ στήθος συναντᾶ τὰ χεῖλη τῆς μορφῆς.
Πέφτει τ’ ἀφάλι καὶ τρυπᾶ τὸ θώρακά του.
Ἦ παρουσία τῆς οὐνιλῆς κοιλιᾶς γλυστρᾶ στὸν ἴσκιο.
Μηροὶ εὐπρεπίζουν καὶ καλοῦν.
—Ἐδῶ μαστοφορεῖ ἡ ζωή.

(Εἶχε στοὺς ὤμους του ἓνα θύσανο πουλιὰ μὲ ὠραῖα φτερώματα σὰ νὰ πετοῦσε,
τὰ μάτια τῆς τῶν μυστικῶν τὴ λάμψη,
ὁ τράχηλος λευκοὺς ἀγγέλους,
μαλλιὰ περήφανα ποὺ ἀνεβοκατεβαίνουν μὲς τὸν ἄνεμο,
δυσὸ στήθη προβολῆς ἰδεῶν μὲς τοὺς θερμοὺς καιροὺς,
μασχάλες σὰ λιμάνια παιδικὰ σὲ κυκλαδίτικα νησιά γιὰ πειρατὲς κι’ ἐρωτευμένους,
κι’ ἓνα φιλὶ στὰ χεῖλη σὰν τὸ σάλπισμα τῆς νίκης,
μεριὰ περήφανα ἄλογα κατάλευκα βασιλικοῦ ἄρωματος στὰ χρόνια τῶν Ἑλλήνων,
καὶ γιασεμιὰ σφυρὰ καὶ γιασεμιοὺς καρποὺς χειρῶν
καὶ τὴν πηγὴ τῶν ὀραμάτων...)

—Ἐδῶ μαστοφορεῖ ἡ ζωή
Ὁ Νάρκισσος καρφώνει τὴ μορφή του στὸ νερὸ,
τὴν ταξειδεύει πάνω στὴ ματιά του.
Δὲν ἔχει πέρα ἀπ’ τὴ μορφή του ῥόδα
στὴν ὄψη του ἠδονίζεται μὲ τὸ παλμῶδες πάθος
ἀχτίδες φεγγαριοῦ μὲς τὴν ἀνάγια ὀμίχλη.
Ῥόδα πετᾶ, ῥόδα κρατᾶ καὶ ῥόδα ξεφυλλίζει
καὶ ξεφυλλίζεται.

III

Ὅταν μιλά τῇ γλῶσσα τοῦ χαλκοῦ καὶ τῶν πεσμένων φύλλον
 ἢ μάγισσα τοῦ φθινοπώρου
 κυλᾶνε τὰ νερά με ῥίγος κι' οἱ χρωματισμοὶ
 παίρνουν τὸ σχῆμα τῆς ροῆς κι' ἀνακατεύονται με ἀχούς καὶ φυσαλλίδες
 κι' ἔρχονται κάποια φίδια καὶ τρυπᾶνε τὶς μορφές τὶς μεταλλάζουν σὲ μαλλιά...
 Μάτια ὁ Νάρκισσος πασκίζει ν' ἀνταμώσει τὴ μορφὴ του
 γιατί ἡ μορφὴ του ῥεῖ με τὸ νερό.
 Τὸ δέος σκαλώνει στὴν ἀφή. Καθρέφτες τὸ νερὸ δὲν ἔχει
 δὲν ἔχει μάτια ὁ Νάρκισσος.
 Ρωτᾷ μὰ τὸ νερὸ κυλᾷ κι' ἄλλου τὸ ρῶτημα κυλᾷ
 κι' ἀπάντηση δὲν ἔρχεται στ' αὐτί...
 —Ποῦ πάει ἡ μορφὴ μου; Πάει στὸ παρελθόν, κυλᾷ στὸ μέλλον; Ποῦ εἶμαι;

—Παρὸν δὲν ἔχει πᾶ. Τὸ μέγα σοῦ ἔφυγε ἀγαθό.
 Τὸ παρελθόν σου πάει μπροστὰ κυλᾷ καὶ φεύγει.
 Τὸ μέλλον ἔρχεται μὰ νάτο πάει στὸ παρελθόν.
 Κυλᾷ ὁ καιρὸς μὰ ὅ,τι κυλᾷ, κυλᾷ ἡ μορφὴ, κυλᾷ τὸ πάθος
 κυλᾷ κι' ἡ ἁμορφιά...

Τότε στὸν ὄμο πρόβαλε ἡ γυναῖκα
 τοῦ χτεσινοῦ καλοκαιριοῦ.
 Φοκίαση στύλωνε στοὺς ὄμους τῆς κι' ὑποταγὴ στὸ σῶμα
 στὸν τράχηλο τὸν ἔρωτα με τὰ φευγᾶτα μάτια.
 —Ἐπάρχει ὁ κόρφος ποὺ γυμνώνει κάθε περιφάνεια
 διαλύει μορφές μες τὶς μορφές τῶν φλογερῶν ἐρωτῶν.
 Κι' ἕνα πρωῖνὸ ἀπ' τὴ πάχνη τοῦ κορμιοῦ γλυστρᾶει ἡ μορφὴ
 ποὺ χαλιναγωγεῖ τὸ μέλλον τῆς μορφῆς σου.

Ἄλλότριος ἦχος.
 Τὰ ἐρωτικά φερσίματα ποὺ ἀντίκρουσμα δὲν εἶχαν
 παρὰ μονάχα λάμψη
 στὴν τέφρα τώρα γέρονται τῶν ρυτίδων σὰν παράλυτα πουλιὰ
 μέσα σὲ στόμα ὀχιάς με διψασμένο καλοκαίρι.
 Ἄλλότριος ἦχος.

Ρεῖ τὸ νερὸ, κυλᾶνε κι' οἱ μορφές, δὲν ἔχει ἀνταύγειες μῆτε κρύσταλλα,
 μιὰ σύγχυση εἶναι ἀφῆς καὶ γεύσης κι' ὄρασης
 ἢ βούληση κι' ἂν ξεκινᾷ δὲν τὴ στυλώνει ὁ πόθος κι' ἡ φωτιὰ
 πεθαίνει ὁ ἥλιος στοὺς χαλκοὺς, χτυπᾷ ὁ ἀγέρας καὶ παγώνει
 κυλᾶν τὰ πάντα...
 —Χειμῶνας δὲ θαρθῆ γιὰ σένα τζάκι δὲ σὲ συναντᾷ
 κόρφος παιδιοῦ δὲ σοῦ μιλά, τὸ σπῖτι γέμισε ὑπαιθρο...

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΡΩΤΑΣ

(δ ι ή γ η μ α)

—Δὲν μπορῶ νὰ τὸ ὑποφέρω πιά.

Ὁ ἄλλος προσπαθοῦσε πρῶτα νὰ καταλάβῃ κι ὕστερα νὰ παρηγορήσῃ. Δὲν ἦτανε κατ' ἀκριβείαν παρηγόρια. Χρειαζόταν μοναχὰ νὰ δείξῃ πλήρη κατανόηση γιὰ τὴν κατάσταση τοῦ φίλου του. Ἀρχικὰ φαινόταν δύσκολο τοῦτο κ' ἄς ἔκαμνε ὅτι μποροῦσε.

—Τί πραγματικά σου συμβαίνει; ρώτησε.

Περπατοῦσανε στοὺς ἔρημους δρόμους τῆς συνοικίας μ' ἀκανόνιστο βάδισμα καὶ συχνούς σταθμούς. Ἦτανε ἀτημέλητα ντυμένοι. Εἶχε σηκωθῆ βιαστικά ἀπ' τὸ κρεβάτι ἀργὰ νύχτα ἀνήσυχος ἀπ' τὴν κατάσταση τοῦ φίλου του. Ὁ τελευταῖος εἶχε ἔλθει λαχανιασμένος μὲ λαμπερὰ συγχυσμένα μάτια καὶ τρέμοντας νὰ τὸν ζητήσῃ. Προσπάθησε νὰ πῆ κάτι μὰ ὅτι λέχτηκε στάθηκε πολὺ ἀκαθόριστο κι ἀσαφές· προτιμήσανε νὰ περπατήσουν γιὰ νὰ κουβεντιάσουν ἀπερίσπαστοι ἀπὸ τὸ θόρυβο τοῦ σπιτιοῦ.

Μιλοῦσε βιαστικά καὶ παθιασμένα χωρὶς συνοχή. Φαινόταν νὰ διατάξῃ στὴ διατύπωση τῶν φράσεων ἄνκαι κάποτε ὁ λόγος του εἶχε σὰν χαρακτηριστικὸ μιὰ ἐκπληκτικὴ εὐχέρεια.

—Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σοῦ τὸ παραστήσω καθαρά, ἔλεγε. Εἶναι ἓνα τίποτε κι εἶναι ὅλα. Μπορεῖ νάναῖ ὑποψίες καὶ προαισθήσεις μὰ μήπως λαθεῖν εὐκόλα ἢ καρδιά μας; Ὅπως βρίζεται κανεὶς ἀπὸ ἀκαθόριστους λόγους εὐτυχισμένος καὶ σίγουρος ξαφνικά τὸ ἴδιο χωρὶς φανερὴ αἰτία βασανίζεται καὶ δυστυχεῖ. Ὅμως καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις τὰ προμηνήματα μᾶς φαίνονται τόσο σίγουρα ὅσο καὶ τὰ φανερά γεγονότα.

Εἶχε ἀρχίσει νὰ βρέχει σιγανὰ κι οἱ στάλες ἀνακατεύοντας πρῶτα τὰ μαλιά του κυλούσανε σὰν δάκρυα καὶ μουσκέυανε τὸ πρόσωπό του.

—Ἀγαπᾶς, εἰς' εὐτυχισμένος, ὁ κόσμος εἶναι ὅλος καλωσύνη, τὰ πάντα συμπαθητικά κι ἡ ζωὴ ὡραία. Νοιώθεις αὐτοπεποίθηση, πιστεύεις πὼς εἶσαι ἄξιος γιὰ κάθε τι μεγάλο κι εἶσαι ἔτοιμος γιὰ ὅλες τὶς θυσίες. Ὅποτερα, μιὰ στιγμή, ἀρχίζει τὸ οἰκοδόμημα νὰ ταραζεται ἀπὸ τὰ θεμέλια· χωρὶς κανένα φανερὸ λόγο ἀποκαλύπτεται πὼς ἔκτισες σὲ ἄμμο.

Ὁ ἄλλος τὸν παρακολουθοῦσε σ' ὅλες τὶς ἀλληλοδιάδοχες μεταπτώσεις προσπαθώντας νὰ δείξῃ ὅσο πιὸ καλὰ μποροῦσε τὴν συμπάθειά του. Μ' ὅλα ταῦτα καταλάβαινε ἤδη καθαρά πὼς ἦτανε ἀσκοπιη ὅλη ἡ συνομιλία. Ἡ περίπτωση ἦτανε προσωρινὰ ἀθεράπευτη. Ἀπλούστατα, ἕνας ἔρωτας τέλειωνε κι οἱ συνέπειες θὰ διαρκούσανε γιὰ πολὺ. Ἡ δική τους κουβέντα ἔαχε ἀποτέλεσμα μόνο ὅσο θὰ διαρκούσε.

—Εἶναι ὡραία τὸ ἴδιο — ἔλεε. Τὰ μάτια της εἶναι πάντα ὁμορφα. Μὰ δὲν μὲ κοιτάζουν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Δὲν ἔχουν τὴν ἴδια εἰλικρινῆ ἔκφραση ἀγάπης καὶ τὸ πεντακαθαρο βᾶθος τους ἀρχισε νὰ θολώνῃ. Οἱ νύχτες μου ἀρχισαν νὰ γίνονται ἀτέλειωτες ἀπ' τὴ σκέψη της ἐνῶ πρὶν διαρκούσανε ὅσο ἓνα ὄνειρο — πάλι ἀπ' τὴ σκέψη της.

Ἦτανε πολὺ γνωστὴ ἡ κατάσταση. Καμὰ πρωτοτυπία, οὔτε στὸ γενικὸ μέρος οὔτε στὶς λεπτομέρειες. Πολὺ περισσότερο ἀπὸ γνωστὴ. Μποροῦσε νὰ λεχθῆ βίωμα;

—Τὴν ἀγαπᾶ ἀκόμα. Ἡ παρουσία της μοῦ εἶναι ἀπαραίτητη ὅσο κι ὁ ἀέρας ποὺ ἀναπνέω. Τὶς μέρες ποὺ συνηθίζαμε νὰ βρισκόμαστε δὲν μπορῶ νὰ τὶς περάσω ἀλοιῶς παρὰ μαζὺ της προσπαθώντας ν' ἀντλήσω τὴν πρότερη σιγουριά ἀπὸ ἓνα βλέμμα της, μιὰ χειρονομία της, ἓνα χαμόγελό της. Ἐγίνα ἐπαίτης τοῦ ἔρωτά της.

Νὰ κι οἱ μεγάλες φράσεις, σκέφτηκε. Οἱ μεγάλες φράσεις ποὺ εἶναι πάντα σ' ἔτσι περιπτώσεις ἡ ἔκφραση μιᾶς μεγάλης κατάστασης. Μὰ ποὺ δὲν λέγονται πιά γιατί ἔχουν τριβῆ. Τὶς ξέρεις καλὰ κ' ἐσύ. Δὲν σοῦ εἶναι καθόλου ξένες, θάπρεπε κι ὅλας νὰ τὶς περικιμένης καὶ νὰ μὴν ἐκπληττεται ἀφοῦ εἶναι ἄλλωστε καθὼς ξέρεις ἡ κυριολεξία.

—Πρῶτα δὲν χρειάστηκε ποτὲ νὰ περμένω οὔτε λεπτὸ. Πολλὲς φορές τὴν ἔβλεπα ἀπὸ μακρὰ κι ὅλας νὰ μὲ περικιμένη, ἔχοντας κι αὐτὴ τὴν ἴδια μὲ μένα ἀνυπομονησία σὰν ἐποικεῖτο νὰ βρεθοῦμε. Ἡ γωνιὰ τῶν συναντήσεων μας ἔγινε σὰν πρόσωπο ἀγαπητὸ σὲ μᾶς. Ἡ θεὰ της ἀποτελοῦσε συμπαθητικὴ ἀνάπλαση ἐκείνης. Ἦταν μιὰ αἴσθηση αἰσιοδοξίας σὲ μιὰ ξενικὴ πόλη. Τώρα γεννᾶ σὰν κι ἐκείνη τὰ ἴδια βασανιστικά ἐρωτηματικά. Δὲν ἀναπλάθει τίποτε γιατί συνηθίζω νάναῖ ἀδειανὴ συχνὰ ἢ νὰ γεμίξῃ ἀπελπιστικά ἀργὰ καὶ καθόλου οὐσιαστικά. Μοῦ γίνεται τόσο ξένη ὅσο κι ὅτι ἐξέφραζε ὡς τὰ πῶρα.

Ἴδου καὶ τὰ πράγματα πούχουνε τὸ ρόλο τους. Σὲ λίγο θὰ προβάλλῃ κι ὁ τελευταῖα

άντικαθητικός ταχυδρόμος, αὐτὸς ποὺ πρὶν ἦταν «τὸ ἐλπιδοφόρο χελιδόνι μᾶς ἀνοιξῆς ψυχικῆς» καὶ τὸ κοιδούνισμα τοῦ τηλεφώνου ποὺ προκαλεῖ τόσες ἀνησυχίες καὶ ἐρωτηματικά ὅσο καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς της. Καὶ τὰ παλιὰ γράμματα ἐπίσης στὰ ὅποια ἡ ἔκφραση ἀγάτης ἀχίζει νὰ φαίνεται ὑπόπλου εὐλιχρυνείας καθὼς καὶ τὸ μενταγιὸν ποὺ δὲν προκαλεῖ πιά πᾶ ἴδια ἀγνά συναισθήματα συγκίνησης καὶ εὐλαβείας.

— Δὲν μοῦ μιᾶ πιά παρὰ σπάνια καὶ τότε πολὺ ψυχρὰ — συνέχισε. Πρῶτα ἀναπτύσσαμε μεροδερμένα καὶ ἀνάκατα τὶς ιδέες μας γιατί εἴχαμε πολλὰ νὰ ποῦμε. Μιλούσαμε γιὰ ὅλα. Ἀπὸ τὰ μαθήματα στὸ πανεπιστήμιο ὡς τὴν ὁμορφιὰ τῆς φύσης καὶ ὡς τὰ σχέδιά μας γιὰ τὸ μέλλον. Μοῦ μιλοῦσε μ' ἀνοικτὴ καρδιὰ καὶ ἐμπιστοσύνη γιατί ἤμουν ἓνας δεύτερος ἐαυτὸς της καὶ ἐγὼ τῆς ἔδειχνα γυμνὴ τὴν ψυχὴ μου γιατί ἦταν ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ μου. Τώρα μοῦ μιᾶ σπάνια καὶ τότε ψυχρὰ.

Σταμάτησε λίγο, τὸν ἔπιασε ἀπ' τὸ χέρι, πῆγε νὰ πῆ κάτι μ' ἄλλαξε γνώμη.

— Ἐσὺ βέβαια εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβῃς αὐτὰ ποὺ σοῦ λέω γιατί τὰ τελευταῖα δὲν σοῦ τυχαίνουνε, κατάληξε μὲ πικρία.

— Ὁχι, ὄχι πάλι σκέφτηκε. Ὁχι αὐτὸ πὸ βράδυ. Ὁχι αὐτὸ τὸ βράδυ.

— Νᾶσαι βέβαιος εἶπε πὸς κίμνω κάθε προσπάθεια δυνατὴ γιὰ νὰ σὲ κατανοήσω. Μὲ βοηθᾶ ἄλλωστε καὶ ἡ συμπάθεια ποὺ σοῦ ἔχω.

— Ἀσφαλῶς καὶ ἡ φαντασία σου, παρατήρησε. Βέβαια, εἶναι θαυμάσιο ἀπὸ μακρὰ νὰ βᾶξῃς τὴ φαντασία σου νὰ δουλεύῃ γιὰ νὰ κατανοῆς καταστάσεις, τόσο ξένες σὲ σένα. Ἡ ἀντικειμενικὴ κατανόηση εἶναι μιὰ πολὺ εὐκόλη διανοητικὴ λειτουργία. Ὅμως ἐγὼ εἶμαι τὸ ὑποκείμενο τῆς ἔρευνας. Ἐγὼ πάσχω τώρα ν' ἀνακαλύψω τὰ στοιχεῖα τῆς δυστυχίας μου γιὰ νὰ τὰ προβάλω καὶ ἀνακουριστῶ. Μὰ ὅλα εἶναι μάταια. Βγάζω ἀθύσματα γεγονότων, ἐντυπώσεις ποὺ δὲν σοῦ λένε τίποτα... Ὅμως πρέπει νὰ μιλῶ.

Καὶ γιὰ τὸ μὴ μιλᾶς; σκέφτηκε. Ἐσὺ τὸ δικαιούσαι. Ἀγάπησες καὶ ἀγαπήθηκες. Τώρα ἀρχίζει ἡ ζυγαριὰ νὰ γέρον ἐπικίνδυνα στὴν μιὰ μεριά καὶ νοιώθεις τὸ ἔδαφος νὰ ταράζεται. Ταυτόχρονα καὶ τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ ἐξομολογηθῆς. Καὶ τὸ κάνεις. Σὲ σένα εἶναι δυνατόν. Ἀλλὰ γιατί νὰ διαλέξῃς ἐμένα; «Ἐγὼ δὲν νοιώθω τίποτε ἐδῶ μακρὰ ποὺ στέκουμαι».

— Δὲν ἔχεις δίηχο φίλε, παρατήρησε. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουνε πάντα μιὰ συγκινητικὴ διάθεση σὰν πρόκειται γιὰ τοὺς φίλους τους.

— Ναί - ναί, αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ εἶπε. Ὅμως ὑπάρχουνε ἀποχρώσεις ποὺ ἂν δὲν ἔχεις βιώματα νὰ σὲ πληροῦν δὲν μπορεῖς νὰ καταλάβῃς. Τότε δὲν μπορεῖς νὰ διακρίνῃς τὴ λεπτὴ διαφορὰ ἀνάμεσα σ' ἓνα βλέμμα ἀγάτης καὶ ἓνα βλέμμα συγκινητικῆς ἀδιαφορίας, σ' ἓνα τόνο φωνῆς ἐμπνευσμένο καὶ σ' ἓνα ἀδιάφορο καὶ προσποιητὰ θερμό, σὲ μιὰ φράση οὐσιαστικὴ καὶ σὲ μιὰ ἄλλη ριγμένη εἰς νὰ γεμίσει ἓνα θεμελιακὰ ἄδειο κενό.

Ἡ βροχὴ εἶχε δυναμώσει καὶ οἱ σταγόνες μπατοῖζανε τὰ πρόσωπά τους καὶ γλιστροῦσαν βιαστικὰ γιὰ κάτω. Εἶχανε βρεθῆ σ' ἓνα ἀπόμερο στενὸ δρόμο μὲ λιγοστὰ γυμνά δοντράκια ἀραιὰ καὶ ποὺ λιγοστὰ σκοτενιασμένα σπίτια.

Βέβαια εἶχε δίκαιο. Χρειάζονταν ὅποσδήποτε βιώματα γιὰ τὴν διάκριση τῶν ἀποχρώσεων καὶ φωτοσκιάσεων. Βιώματα σὰν καὶ αὐτὸ ποῦχε λάβει κλειστὸ σ' ἓνα φάκελλο τελευταῖα, ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ βιώματα ποῦχε λάβει ὅλο τὸν καιρὸ ποὺ ἔλειπε. Αὐτὰ θάταν ποὺ τὸν ἔκαμναν ὀξύτατα νὰ διακρίνῃ πὶς ἀποχρώσεις. «Ἀγαπητέ μου τάδε ἦ καὶ ἀγαπητέ τάδε. Πῆρα τὸ γράμμα σας. Καὶ βέβαια μ' ἐνδιαφέρουν ὅσα μοῦ γράφετε. Γάψτε μου πὶο πολλὰ γιὰ τὰ μαθήματά σας... Τίποτε ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σᾶς γράψω κλπ., κλπ.». Τὸ περίεργο εἶναι ποὺ φερόταν σὰν νὰ ἦταν ἀναγκασμένος νὰ μὴ διακρίνῃ καθόλου μὰ καθόλου τὶς ἀποχρώσεις. Ποὺ ἀπαντοῦσε σὰν ἄρχε πάλαι τὸ πὶο θερμὸ γράμμα ἀπ' τὴν πὶο ἀξιαγάπητη κοπέλλα τοῦ κόσμου ποὺ θερμότατα τὸν κάλυψε νὰ γεμίσει τὸ κενὸ τῆς βαρεῖας ἀπουσίας του. Νᾶθελε νὰ ξεγελάσῃ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του;

— Σὲ διαβεβαίω πὸς σὲ καταλαβαίνω, τοῦπε.

Ἄσπασε μέχρι ποὺ πέλειωνε φαινότανε γεμάτος σκιές. Μακρὰ σὰν νᾶστριβε ξαφνικὰ καὶ ὅλο ἀνηφόριζε. Νοιώθανε τὴ γῆ νὰ λασπώνει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους.

— Τὴν τελευταῖα φορὰ ποὺ εἴχαμε συναντηθῆ εἶχε ἀργήσει. Τὴν ρώτησα ἀνήσυχος γιὰ πολλοστὴ φορὰ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἂν τῆς συνέβῃ τίποτε. Ἐπίσης γιατί δὲν ἦρθε τὴν προηγούμενη φορὰ. Ἀμέσως ἔγινε πὶο σκυθρωπὴ ἀπ' ὅσο ἦταν σὰν ἦλθε καὶ εἶπε πὸς ἔτσι ἔτυχε καὶ ρώτησε ἂν ἔπαυα νὰ τῆς ἔχω ἐμπιστοσύνη. Τὴν διαβεβαίωσα βεβαιωμένα πὸς ὄχι καὶ πρόσθεσα ὅτι μᾶλλον αὐτὴ δὲν φαινόταν νὰ μοῦ δείχνῃ ὅση ἐμπιστοσύνη συνήθιζε.

κάποτε. Έσφιξε τὰ χαρακτηριστικά της κι εἶπε πὼς οἱ ἄντρες συνηθίζουν ν' ἀντιστρέφουν ὅλες τὶς καταστάσεις ὑπὲρ τους. Ἔπειτα σάπαινε. Περπατούσαμε γιὰ κάμποση ὥρα κι αὐτὴ σάπαινε. Κάποτε κινῶσε τὸ κεφάλι κι ἔλεγε μονοσύλλαβα μὰ συνήθως σάπαινε. Χωρίσαμε τελικὰ χωρὶς νὰ μὲ διαβεβαιώσῃ πὼς θαρχόταν τὴν ἐπόμενη φορὰ. Εἴχαμε περάσει μιά ὥρα μαζί κι αὐτὴ συνεχῶς σιωποῦσε. Ὅμως ἐσὺ τί ξέρεις ἀπὸ τὴ σιωπὴ τούτης;

Βέβαια, τί μπορούσε νὰ ξέρῃ. Αὐτὸς θάτανε συνηθισμένος στὴ ρομαντικὴ σιωπὴ, τότε ποὺ οἱ ψυχὲς ἐνώνουνται κι μαζί σακαφλώνουνε τὰ οὐράνια. Τὴ σιωπὴ τὴ φλύαρη δυὸ καρδιῶν ποὺ συμπλέκονται σὲ μιὰ ἀνέκφραστη ἐρμηνεῖα. Αὐτὴ ἢ σιωπὴ εἶτανε ἢ εἰδικότης του... Θυμῆθηκε τοὺς ἀτέλειωτους περιπάτους ποὺ προσπαθοῦσε νὰ γεμίσῃ μ' ἀπέραντες φλυαρίες γιατί φοβόταν τὴν ἀμειλικτὴ σιγὴ. Τὶς ἀφόρητες ὥρες τῆς ἀπομόνωσης ποὺ περνούσανε βεβιασμένα μὲ θέματα «κοινωνικά», «πνευματικά» κι μὲ «ποίηση» ποὺ ἀντηχοῦσανε σὰν κούφιοι ἀποτυχημένοι πυροβολισμοὶ στὸ κενό. Τὶς ἄλλες ὥρες σιωπῆς, τότε ποὺ τὸν θεωροῦσε ἔνοχο γιὰ κάτι — ἴσως γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἔνωση τους — κι τὸν ἐκδιέκτονε μὲ τὸ δικὸ της τρόπο. Τότε ποὺ τὴν ἐπαιτοῦσε (αὐτὴ δὲν ἦταν ἢ κυριολεξία;) νὰ ἐκφράσῃ μὲ τὸ λόγο τὴν κατάθλιψή της κι συναντοῦσε τὸ παγερὸ λεπίδι τῆς ματιᾶς της νὰ τὸν περνᾷ σὰν νὰ μὴν ὑπῆρχε. Κι τὴν ἀναμονὴ ἑνὸς ψεύτικου χαμογέλιου ποὺ ν' ἀποτελεῖ τὴ χιμαυρὴν ψευδαἰσθησὴ γιὰ τὴν ἐρωτευμένη ὑπαρξὴ του.

—Ναὶ βέβαια εἶπε. Δὲν μοῦτυχαν ἐμένα αὐτά. Μπορῶ ὅμως νὰ ὑποθέσω τὴν κατάσταση ἂν προσπαθῶ ν' ἀφαιρέσω ἀπὸ τὴ ζωὴ μου ὅτι ὡς τώρα τὴν γεμίζει.

Ὁ δρόμος πραγματικὰ ἔστριβε ἀνηφορικὸς κι κατάληγε σ' ἓνα λοφίσκο ὄλο δέντρο. Ἀνεβήκανε κι προχωρήσανε μέσα στὶς σκιὲς ποὺ σχηματίζανε τὰ νοτισμένα πεύκα.

—Τὸ καλοκαίρι ποὺ βγαίναμε μαζί ἔνοιωθα τὴ φύση νάναί στὸ ἴδιο μεθύσι μὲ τὸ δικὸ μας. Εἴμαστε νέοι κι ἀγαπιόμαστε, πηγαίναμε στὴ θάλασσα, κολυμποῦσαμε κι κάναμε παιγνίδια· φιλιόμαστε κι ἀγκαλιαζόμαστε μὲ τὴν ἴδια κι οἱ δυὸ θέρη. Ἐνοιωθα τὸ κορμί της νὰ μοῦ δίνεται μὲ τὴν ἴδια ἔνταση ποὺ τὸ ζητοῦσα. Τώρα νοιώθω τὸ σῶμα της ἀδιάφορο νὰ μ' ἀπωθῆ τόσο μὲ τὶς κινήσεις του ὅσο κι μὲ τὴν παγωμένη ἀκνησία του. Τὴν καταλαβαίνω νὰ μ' ἀποδιώχῃ μὲ μιὰ ἀποστροφή τρομακτικὰ φανερὴ κι μοῦρχεται νὰ πάω τὰ κλάματα σὰν μωρὸ παιδί. Ἡ παγωνιά τοῦ κορμιοῦ της μὲ φέρνει στὴν παγωνιά τοῦ θανάτου κι πιστεύω πὼς θὰ προτιμοῦσα τὴ δεύτερη.

—Ναὶ, σὲ καταλαβαίνω τοῦπε.

Δὲν τὸν ἄφησε νὰ συνεχίσῃ. Θὰ προτιμοῦσε νὰ μὴν ἀκούσῃ μιὰ φράση σὰν «ἐσὺ ὅμως δὲν καταλαβαίνεις τί σοῦ λέω» ἢ «εἶσαι εὐτυχὴς ποὺ δὲν ἔνοιωσες μιὰν τέτοια παγωνιά».

Ἦτανε στιγμὲς ποὺπαίρνε τὴν κιθάρα κι κτυποῦσε μὲ πάθος τὶς χορδὲς τῆς περιμένοντας ν' ἀφήσουν μιὰ τέτοια συγχορδία ποὺ ν' ἀντιστοιχῇ στὶς ψυχικὲς που διαθέσεις. Περιμένε νὰ βγάλῃ μιὰν ἄρμονικὴ μελωδία ποὺ νάναί ὄλοι οἱ πόθοι του κι οἱ ἐλπίδες του. Ὅμως ἀκούσταν μιὰ τρομακτικὴ παραφωνία. Νάτανε αὐτὴ ἢ παγωνιά τοῦ θανάτου γιὰ τὴν ὁποία κραύγαζε ὁ φίλος του; Ὅμως ἢ καρδιά του ἔπρεπε νὰ μείνῃ σφραγισμένη καλά. Εἶχε ἀγαπήσει τὴν ὁμορφότερη κόρη στὸν κόσμο, πῆρε αὐτὴν ποὺ ἀγαποῦσε κι ἦτανε εὐτυχισμένος. Ζοῦσε σὲ διαρκὴ ἄρμονία ἔστω κι μακριὰ της. Ἡ ἀπόσταση γεφυρωνόταν μὲ τὴν τρυφερὴ ἀλληλογραφία, μὲ τὰ δεκαπενθήμερα γράμματα της ποὺ τὰ περιμένε κάθε λεπτὸ αὐτὲς τὶς δεκαπέντε μέρες καρδοκώνας πίσω ἀπ' τὴν πόρτα τὸν ταχυδρόμο κι ὄλο ἐλπίζοντας πὼς τὸ ἐπόμενο σίγουρα θάτανε τὸ γράμμα τῆς ζωῆς του κι ὄλο γράφοντας τὸν ἔρωτά του στὸ κενὸ μὲ τὶς πιὸ εἰλικρινεῖς ἐκφράσεις ποὺ μεταχειρίστηκε ποτέ, δίνοντας τὰ ἅγια τῆς ψυχῆς του — στοὺς ἀγγέλους αὐτὸς! — κι περιμένοντας ὁλοένα νὰ νοιώσῃ νὰ τρέμῃ ἢ ὑπαρξῇ του ἀπὸ τὸ σίγουρο μήνυμα τῆς ἀνταπόκρισης· νὰ νοιώθῃ τὸν ἔρωτά του νὰ δεκαπλασιάζεται μ' ὄλα τ' ἀντίθετα μηνύματα κι ὄλο νὰ κλαίῃ γράφοντας στὸ κενὸ γιὰ τὴ νεκρωμένη μοναχικὴ ζωὴ του.

Φαίνεται θάμα πολλὴ ἐγωϊστῆς γιὰ νὰ ὁμολογῶ μιὰν ἀποτυχία, σκέφτηκε. Ἦ κι δειλός. Ὅμως γιατί τάχα θάπρεπε νὰ κραυγᾷ κι αὐτὸς τὴν ἀποτυχία του στὴν ὑπαίθρο ἀφοῦ ἄλλωστε δὲν εἶχαν χαθῆ ὅλες οἱ ἐλπίδες;

—Εἴχαμε μείνει ἀπ' τὴν ἀρχὴ σύμφωνοι νὰ μὲ εἰδοποιῇ τηλεφωνικῶς ἂν δὲν θαρχόταν. Δὲν ἔρχεται κι οὔτε τηλεφωνεῖ. Τῆς φέρνουν δυσκολίες — τελείως αἰφνιδίως. Λέει πὼς θέλει νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀγάπῃ μου. Ἄλλοτε τὴν δική της. Αὐτὸ θὰ πῆ πὼς διστάζει κι ὁ δισταγμὸς σημαίνει πὼς ξόφλησα. Αὔριο ἔχουμε ραντεβού κι ἴσως δὲν ἔλθει. Δὲν θὰ πάω οὔτε κι ἐγὼ γιὰ νὰ δῶ πὼς θ' ἀντιδράσῃ. Θὰ δεῖξω τὸν ἀνδρισμὸ μου. Θὰ τὴν δοκιμάσω κι ἐγώ. Θά... θά... θά...

Να', σκέφτηκε. Στοιχηματίζω πώς αύριο θα πᾶς. Θα σταθῆς στή γωνιά ὑπομονετικά καὶ θὰ συστρέφῃς τὰ βλέματά σου σ' ὅλες τὶς κατευθύνσεις σὸν παγιωμένο ζῶο. Ἄν δὲν ἔλθῃ θὰ περιπέσης στὴν ἀπελπισία πού ὀδηγεῖ σὲ πρόσκαιρη ἀπόφαση αὐτοκτονίας κι ἂν ἔλθῃ θὰ περιπέσης στὴν κατάσταση τοῦ ἐπαίτη. Ὅμως ἔτσι κι ἄλοιῶς ἐσὺ τὴν βλέπεις. Ζῆς κοντά της. Κι ἐγὼ ἀπέχω τόσα χιλιόμετρα ἀπ' αὐτήν, ὅσα ἴσως ἀπέχω ἀπ' τὴν καρδιά της. Καὶ τὸ μόνο πού πεθυμῶ εἶναι νὰ φτάσω στὴ δική σου κατάσταση. Νὰ τὴν βλέπω· μοναχὰ νὰ τὴν βλέπω.

—Νὰ πᾶς φίλε τοῦ εἶπε. ἴσως οἱ ὑποψίες σου νά'ναι μόνο ὑποψίες.

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

MASSIMO GRILLANDI (1)

Τ Ο Κ Λ Ε Ι Δ Ι

Θὰ χτυποῦν πάνω στὴν καρδιά τὰ ὠραία ἄλογα
μὲ τὶς χρυσὲς ὀπλές κι' ἡ χάρτη
θὰ κινεῖ μεγάλους ἀνεμούς πάνω στὸ ἀληθινὸ
καλοκαίρι μὲ τὶς ὄρθιες χρυσοκίτρινες

ἀνεμῶνες. Θ' ἀνοίξουν τὰ ἔλυτρα
κι' οἱ καρποὶ θὰ πέσουν. ὦ, τέτοια κερήθρα
καὶ μέλι οἱ χαριτωμένες μέλισσες θ' ἀφήσουν
μέσ' αὐτὴν ἐλπίδα μὲ τ' ἀδύνατα κρύσταλλα.

Θὰ νοιώσουμε τὸ τρέξιμο πάνω στὰ βαθουλά
πρόσωπα τοῦ βασάλτη, θ' ἀκούσουμε τὰ γεφύρια
νὰ τρέμουν καὶ τὸ νερὸ θά'ναι καθρέφτης καὶ σημεῖο.

Καθένας θὰ πιστέψει πὼς εἶναι ἄξιος
τοῦ βραβείου, θὰ ὑπομένει χαρούμενος τὶς προσβολές
καὶ τὸ κλειδί θὰ παραδόσει στὸν εἰσβολέα.

Ο Ε Χ Θ Ρ Ο Σ

Τὸ βράδυ ἔχει εἰρήνῃ μὲ καθάρια πετάγματα
μέσ' τὴν ξανθιά του ὄψη, ἀναζητᾶται
τὸ πρῶτο φῶς αὐτὴ ἡ ἀχόρταγη ἀκρογιαλιά
πού προχωρεῖ καὶ σὰ μιὰ θάλασσα τυλίγει τοὺς μῶλους

τῶν ἐλάχιστων πιθανοτήτων. Πάνω στοὺς ἀγνωστούς
πόλους τῆς ζωῆς ἡ πληγὴ
ἡσυχάζει. Μὲ τὴν εὐκολὴ βυσοκόρο
θὰ σκανταλίσει σὲ λίγο ἀγνωστα ἐδάφη

βυθισμένα κάτω ἀπὸ κροῦα νερὰ ἡ νύχτα
πού τὴν εὐσπλαχνία σχεδιάζει πάνω στὶς πέτρινες
καὶ σάκκινες σκάλες μέσ' αὐτὴ μεγάλη φυγή.

Ὁ ἐχθρὸς θά'ρθει τυπώνοντας τ' ἀχνάρια
μὲ τὸ λίγο καλὸ καὶ μὲ τὸ πολὺ του κακὸ
μέσ' ἀπ' τοὺς νωθρούς του ἀγῶνες.

Μετ. ΦΟΙΒΟΣ ΔΕΛΦΗΣ

(1) Μεταφράζεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἑλλάδα.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1812

Ἡ Κύπρος, ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κατακτῆσεώς της, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι χῶραι, αἱ ὁποῖα περιῆλθον ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, ἐγνώρισεν ἡμέρας δυστυχίας καὶ ἐσχάτης ἀπογνώσεως καὶ διὰ τοῦτο ἔχομεν ἀλλεπαλλήλους ἐξεγέρσεις ἐναντίον τῶν κυριάρχων της, συνέπεια τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἔτι περαιτέρω ἐπιδεινωσις τῆς ἐν τῇ νήσῳ καταστάσεως.

Ἰδιαίτερος, ὅταν ἀπὸ τοῦ 1875 ἡ Πύλη διὰ λόγους πολιτικῆς ἐνοικίαζε διὰ πλειστηριασμοῦ τοὺς φόρους πολλῶν ἐπαρχιῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατελέγετο καὶ ἡ Κύπρος, εἰς τὰ προηγουμένα δεινὰ προσετέθησαν καὶ αἱ καταπιέσεις ἐκ τῶν ἐνοικιαστῶν τῶν φόρων, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῆς διοικήσεως ἐπεδίωκον διὰ παντός μέσου τὴν εἰσπραξίν ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων φόρων καὶ διὰ τὴν ἀποπληρωμὴν τοῦ ἐνοικίου καὶ πρὸς πραγματοποιήσιν μεγαλυτέρων κατὰ τὸ δυνατόν κερδῶν πρὸς ἴδιον χρηματισμὸν.

Ἐπιπροσθέτως, λόγῳ τῶν διαφορῶν ἐπιδημιῶν καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων καὶ πολυτρόπων καταπιέσεων, πολλοὶ τῶν κατοίκων ἤρχισαν νὰ μεταναστεύουν καὶ ἡ νῆσος ἐκινδύνευεν ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐρημωθῇ.

Διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι διὰ νὰ θέσουν ὑπὸ κάποιον ἔλεγχον τὰς ὑπερβασίας τῶν κατακτητῶν καὶ νὰ παράσχουν τὴν ἐλπίδα ἀνεκτοῦ τινος βίου εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀνεγνώρισαν τοὺς κατὰ καιρὸν προισταμένους τῆς ἐκκλησίας ὡς ὑπευθύνους ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου διὰ τὴν διαγωγὴν τῶν ραγιάδων καὶ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων, μὲ τὸ δικαίωμα νὰ ὑποβάλλουν εἰς τὴν Πύλην τὰ παράπονα τῶν ὑποδοῦλων Κυπρίων, πρῶγμα τὸ ὁποῖον δυσκόλως ἠδύναντο ν' ἀνεχθῶσιν οἱ Τούρκοι, οἱ ὁποῖοι ἐπεζήτουν ἀφορμὴν πρὸς ἐξεγέρσιν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν.

Μία τοιαύτη ἀφορμὴ παρουσιάσθη κατὰ τὸ 1804, ὅτε τὴν 10ην Μαρτίου τοῦ ἔτους τούτου, ἐπειδὴ ἐνκυκλοφόρησε διάδοσις ὅτι ἐπίκειται αὔξησις τῆς φορολογίας καὶ σπάνις τροφίμων, Τούρκοι στασιασταί, ἀρῶν ἐξηνάγκασαν καὶ μερικοὺς τῶν Ἑλλήνων νὰ συμμετάσχῳσι, περιεκύκλωσαν τὴν οἰκίαν τοῦ δραγομένου Χατζηγεωργιάκη καὶ ἔθεσαν πῦρ εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του. Ὁ Χατζηγεωργιάκης κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ, τοὺς δὲ στασιαστὰς καθήσυχασεν ὁ τότε Οἰκονόμος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ μετὰ ταῦτα Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς διὰ διαφορῶν ὑποσχέσεων.

Ὁ Χατζηγεωργιάκης κατέφυγεν εἰς Λάρνακα καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐξέθεσε τὰ γεγονότα, ὅτε στρατὸς δύο χιλιάδων διετάχθη ν' ἀποβιβάσθῃ ἀπὸ τὴν Καραμανίαν εἰς τὴν Κύπρον πρὸς πάταξιν τῶν ταραχοποιῶν.

Ἡ στάσις κατεπνίγη καὶ ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ἔφυγεν, ἡ νῆσος ὅμως δὲν ἤσυχασε, διότι μερικοὶ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν παρέμειναν εἰς τὴν Κύπρον καὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ἀλιπαρμάκ ἐληλάτουν τὴν Καραψιάν, ἐνῶ ἄλλοι μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Τούρκου ἀξιωματικοῦ ἐνεκλείσθησαν εἰς τὸ φρούριον τῆς Λεμεσοῦ τῷ 1808, διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν ὡς ὀρμητήριον πρὸς λεηλασίαν τῆς ὑπαίθρου. Ἐντὸς μηνὸς περίπου συνελήφθησαν καὶ αὐτοὶ καὶ ἐτιμωρήθησαν, πλὴν ἡ νῆσος ὑπέφερεν ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ τοὺς στασιαστὰς καὶ ἀπὸ τὰ ἐναντίον αὐτῶν ἀποστελλόμενα στρατεύματα. ¹ Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ Πύλη προέβαλεν ἀπαίτησιν διὰ 30 χιλιάδας γροσίων, τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὴν Καραμανίαν διὰ τὴν καταστολὴν τῆς στάσεως.

Οἱ Κύπριοι ἐπίσκοποι περιῆλθον εἰς δεινὴν οικονομικὴν θέσιν, διότι ἀνέλαβον χρῆνὴν δυσβάστακτα καὶ οἱ Δραγουμᾶνοι ἀπέβησαν περισσότερον σκληροὶ διὰ τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων ἐπιβάλλοντες ξυλοδαμούς καὶ βασανιστήρια εἰς τοὺς μὴ δυναμένους νὰ καταβάλωσι τοὺς φόρους τῶν.

Τὴν δεινὴν ταύτην οικονομικὴν κατάστασιν φαίνεται ὅτι ἐπέτεινε καὶ ἡ διοίκησις τοῦ τότε ἡγεμόνος τῆς νήσου Ζεῖτ Μεχამέτ Ἐμὴν Ἐφέντη, ὁ ὁποῖος ἀπερχόμενος ἐκ τῆς νήσου περὶ τὰ τέλη τοῦ 1817 ἢ ἀρχὰς τοῦ 1812 ἐπῆρε μαζὺ του «ὑπὲρ τὰ πεντακόσια πονγῖα». ²

Ὁ διαδεχθεὶς τοῦτον ἡγεμὸν τῆς νήσου λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὸ ἐκρηκτικὸν τῆς κατα-

1. Sir George Hill, A history of Cyprus, Vol. IV, 111.

2. Κυπριακὰ Χρονικά, τ. Α', σ. 39.

στάσεως εξέδωσε τὸ κάτωθι ἀναφερόμενον «πουγιουλίδι»³, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη τὴν 26ην Μαρτίου 1812. Τοῦτο, χωρὶς ν' ἀναγράφῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδώσαντος αὐτὸ, ἀποτείνεται πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, τὸν πρῶτιστον τῶν βεγκιλίδων τοῦ Χριστιανικοῦ γένους, τοὺς λοιποὺς Ἐπισκόπους καὶ κοτζαμπάσηδες τῶν ραγιάδων καὶ τοὺς Τούρκους τοὺς κατέχοντας διάφορα ἀξιώματα ἐν τῇ νήσῳ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κάμωσιν οἰκονομίαν εἰς τὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων καὶ «δικαιοσύνην καὶ καλὸν νιάμα», καταγγέλλοντες πρὸς αὐτὸν πᾶσαν ἀδικίαν γινομένην εἰς βάρος τῶν ραγιάδων.

σ. 310 Ἴσον τοῦ ἀταλέτ πουρδίου ὁποῦ ἐξέδωσεν ὁ ἡγεμῶν. *

«δικαιοῦνται κριτὰ τῆς λευκοσίας καὶ τιμῶν ἀλάπει / οὐσεῖν ἀγά καὶ ἐσεῖς ὅλοι οἱ κριτὰ καὶ ναιπιδες ὁποῦ / εὐρίσκεισθαι εἰς τὴν νήσῳ κῦτρον, καὶ τιμῶν ἀλάπει / τῆς ἀμοχοῦστου καὶ πάφου καὶ ζα/πῆτε τῶν καζάδων ὄλον καὶ σεραδάριδες καὶ ὄλοι οἱ γέρον/τες ἄνθρωποι ὁποῦ εὐρίσκεισθαι εἰς ὑποθέσεις καὶ πρῶτησθε τῶν / βεγκιλίδων τοῦ χριστιανικοῦ γένους ἀρχι ἐπίσκοπε καὶ/ λοιποὶ ἐπίσκοποι, καὶ κοτζαμπάσιδες τῶν ραγιάδων καὶ γρα/μματικοὶ τοῦ μάλι μηρίου εἰς ὄλους ἐσὰς φανερόνομεν ὅ/τι ἀπὸ τὰ διακόσια εἰκοσιὰ χρόνια καὶ νὰ ἔλθῃ τὰ συμβε/βηκότα ὁποῦ ἠκολούθησαν εἰς αὐτὴν τὴν νήσῳ καὶ οἱ προ/λαβόντες μου χασίληδες μὲ τόννὰ μὴν ἐπιμελήθησαν νὰ ἐμπο-/δίσουν τὰς ἀδικίας καὶ τὰ ζαλοῦμα οἱ πτωχοὶ ραγιάδες ὁποῦ / εἶναι ἐνέχωρον τοῦ ἁγίου θεοῦ ἐπτώχηρον καὶ οἱ περισσότε/δοι διε σκορπίσθησαν τῆδε καν κείσε καὶ ἄφισαν τὰ ἐργο/χειρά τους καὶ ταῖς δουλιές τους καὶ ἐβρίκαν αἰτίαν τὰ ρηθέντα συμ/βεβηκότα καὶ ζαλοῦμα νὰ περιπέσῃ ὁ τόπος εἰς χρεὴ βαρῦτάτα / καὶ οἱ πτωχοὶ μὲ τὸ νὰ ἐπεροῦσαν ἡμέρας καὶ νυκτιμέ/ ἀναστεναγμοὺς καὶ κλάματα αὐτὰ ἐφθασαν εἰς τὰ ἄτα τοῦ κρα/τεστάτου ἡμῶν ἀνακτος ὅθεν εὐσπλαχνίσθη καὶ λυπίθη τους/ πτωχοὺς καὶ ἀδυνάτους τὴν καλὴν διοίκισιν καὶ εὐνομίαν τῶν/ κατοίκων αὐτῆς τῆς νήσου τόσων τῶν ἔχλι ισλαμίδων τόσων καὶ/ τῶν πτωχῶν ραγιάδων καὶ διὰ νὰ τοὺς φυλάττῃ ἀπὸ

σ. 311 ἀδικίας / καὶ ζαλοῦμα καὶ νὰ θεωροῦνται ὅλα αἱ βασιλικὰ ὑποθέσεις / διὰ μέσον του εἶται καλὸν εἶτε κακὸν ἀκολουθήσει εἰς τὴν νήσῳ / νὰ τὸν ἐρωτᾷ ἀπὸ λόγου του ὁ κραταιότατος βασιλεὺς αὐτὴν τὴν ἐπιστα/σίαν λέγω τὴν ἔδωσεν εἰς τὸν ὑψηλότατον καπιτάν πασά μεχεμέτ/πασιάν ἐφένδημας μὲ βασιλικὸν χάτι σεραφ καὶ ὁ ρηθεῖς ἐφένδης μας μέ/. τὰς ρηθείσας συμφωνίας αὐτὴν τὴν ἐπιστάσιαν ἐπατροπικῶς τὴν ἐνεχειρήσεν εἰς ἐ/μένα τὸν δοῦλον καὶ δίδοντός μοι τὸ συνήθες μπεράτι τῆς ἡγεμονίας μὲ ἔ/στειλεν ἐνταῦ/θα. λοιπόν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ ἦλθον καὶ ἤσυχασα ἐνταῦθα καὶ κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν συνεκροτήθη καὶ ἀνεγνώσθη τὸ ὑψηλὸν / βασιλικὸν μπεράτι ὁποῦ ἔχω εἰς χεῖρας μου καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ ἀρχι/σα νὰ θεωρῶ τὰς ὑποθέσεις εἰς τὰς ὁποίας μὲ ἐδιώρισεν ὁ ρηθεῖς ὑψηλότατος / καπουδάν πασιὰς ἐφένδης μας ὅμως εἰς τὸν καιρὸν τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν / ἀνακτος μὲ τὸ νὰ θέλῃ ὄλοι οἱ πτωχοὶ ραγιάδες νὰ εἶναι πεφυλαγμένοι παν/ταχόθεν ἀπὸ ἀδικίας καὶ ζαλοῦμα καὶ διὰ πάντα νὰ εἶναι ἡσυχοὶ καὶ/νὰ δαίονται τοῦ ἁγίου θεοῦ διὰ τὴν πολυχρόνιον ζωὴν καὶ στερέωσιν του. λοιπόν/ ὅσοι κατοικοῦσιν εἰς τοὺς καζάδες καὶ κασαπάδες καὶ χωρίον πτωχοὶ τό/σον ἔχλι ισλάμδες ὅσον καὶ ραγιάδες ἡμέρας καὶ νυκτίας καὶ κάθε/ ὥραν νὰ φιλαττωνται ἀπὸ κάθε εἶδος ἀδικίας καὶ νὰ ζῶσιν ἐν ἡσυχίᾳ/ μὲ τὸ νὰ εἶναι χρεῶς ἐδικὸν μου καὶ εἶναι καὶ θέλησις τοῦ κραταιοτάτου ἡμῶν/ἀνακτος νὰ διοικῆται ὅλη ἡ νήσος μὲ δικαιοσύνην καὶ εὐνομίαν/ ἐντελλόμεθα εἰς ἐσὰς τοὺς ἀλαπήηδες καὶ ἐπισκόπους καὶ κοτζαπαση/δες καὶ ὄλους ὁποῦ εἰπομεν ἀνωτέρω τοὺς κατοίκους τῆς λευκοσίας καί/ὄλων τῶν καζάδων καὶ κασαπάδων καὶ χωρίων ὄλους τοὺς πτωχοὺς/ τόσων ἔχλι ισλάμδες ὅσον καὶ ραγιάδες ἔξω τῆς ηερᾶς κρῖσε/ως καὶ ἔξω τοῦ κανόνος νὰ τοὺς διαφυλάττετε ἀπὸ ζαλοῦμα καὶ ἀδικί/ας καὶ νὰ φροντίζετε διὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἄνεσίν τους. καὶ μὲ αὐτοὺς/ τοὺς τρόπους ὄλοι οἱ

σ. 312 κάτοικοι τῆς νήσου θέλου καταγίνωνται κανένα/ ἔργον ἐναντίον τῆς ὑψηλῆς θελήσεως τοῦ βασιλέως μας καὶ ὅσοι κατοικοῦ/σιν εἰς τὰ καδιλλῖκια καὶ ζαπιτιλῖκια σας ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς ραγιάδες τινὰς ἐξ/ αὐτῶν νὰ μὴ στενοχωρεῖται καὶ νὰ μὴ ἀδικεῖται, ἢ ἀπὸ ζαπὴ τὴν ἢ ἀπὸ/ ταχσιλδάριν, ἔξω ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν ὁποῦ γίνεται διὰ τὸ μάλι

3. Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν, χφ. 1, σ. 310 κ.ε.ξ.

* Ἡ ὀρθογραφία ἐτηρήθη ὡς εἰς τὸ χειρόγραφο.

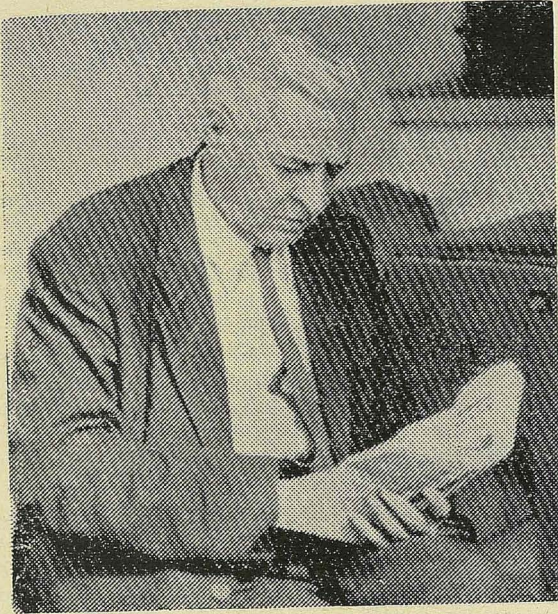
- μυρί/ και κάντινας ἄν ἤθελε κάμει καμμίαν ἀδικίαν ἢ καμμίαν στενοχω/ρίαν εἰς κανένα ἀπό τούς πτωχοῦς ὅποιοι και ἄν εἶναι ὅπου κάμει τό ζα/λούμι. ἀνίσως και δέν μοι τό φανερώσετε παρευθῦς. νά εἰσθε ἔνοχοι/ εἰς τήν κατάδικην τοῦ πλάστου μας ἁγίου θεοῦ και εἰς τήν ἀγανάκτησιν/ και καταδίκην τοῦ προφήτου μας και νά ἦσθε ἔνοχοι και εἰς τās βασιλ/κās κατάρας και νά ἐξεύρετε καλῶς ὅτι ἄν δέν μέ φανερώσετε τά / τοιαῦτα ὅπου γίνονται ἔξω τῆς κρίσεως και τῶν κανόνων θέλεται περι / πέσι και εἰσθε εἰς τās αὐτάς πεδίας και τιμωρίας ὅπου περιπίπτουσιν οἱ παιί/οντες αὐτό νά τό ἰξεύρετε χωρίς δισταγμῶν λοιπόν αὐτάς τās παραγγελί/ας μας κατὰ τās προσταγās μας νά ταῖς φανερώσετε και νά ταῖς βάλε /ται εἰς τόν νοῦν τους ὄλων ἐκείνων ὅπου κάμνει χρεῖαν και αὐτή ἢ ὕ /πόθεσις ἀναγκαῖα οὔσα νά ἐπιμένῃ και νά φυλάττεται διά πάντα ἀπό/ ὄλους σας χωρίς νά γίνονται φιλοπροσωπίας και νασκινέττα και/ ἄλλα μισητά και εἰς τοῦτο νά ἐπιμεληθῆτε μεγάλως και ἀνίσως τινάς/ ἀπό τό τάγμα των ρεζίλιδων και ἐσκιᾶδων ἀπλώση χέρι εἰς κανένα/ πτωχόν ραγίαν ἢ τόν πειράξῃ εἰς το ἰῶρτι του ἢ τόν κάμη κανένα ἀδική/μα ἀπό τά ἐμποδισμένα χωρίς ἀναβολήν καιροῦ παρευθῦς/ ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκεται νά τόν πᾶνεται και διά νά παιδευθῆ νά τόν στελλε/ται κοντά μας δεδεμένον. και εἰς τοῦτο νά προσέχετε καλῶς ἐπειδή/ ἀνίσως και φυλάξετε χαττήρι
- σ. 313 ἢ πάρετε φιλοδοξίαν ἀπό κανένα ἀ/πό τούς ἐσκιᾶδες και ρεζίλιδες και γυρεύεται να τόν διαφεντεύσεται/ ἢ νά τόν κρύφεται ἢ νά τόν φυγαδεύσεται νά ἰξεύρεται καλῶς ὅτι θέλε/ται περιπέσει εἰς τήν ἀγανάκτησίν μας και θέλετε τιμωρηθῆται ἀπό αὐτό/ και στοχασθῆτε το. και κάμετε κατ' αὐτόν τρόπον και κατὰ τούς παρελ / θόντας χρόνους τά ἔξοδα ὅπου γίνονται εἰς τούς καζάδες σας και εἰς ταῖς / σκάλας νά γίνονται μέ οικονομίαν μεγάλην και προσοχήν διά / νά μήν ἀδικοῦνται οἱ πτωχοί και ἀνίσως δέν ἴδητε πογιουλδί ἢ/ τσεκερέν μέ τήν βούλλαν μας ναῦλον και κουμπάνιαν και κανε/να νά μήν δίδεται και νά ἐπιμεληθῆτε και νά πασχῆσετε τά ἔξο/δα τῆς κοινότητος νά ὀλιγοστεύσωση εἰς τόν καθ' ἕκαστον μήνα τά ἔξοδα/ ὅπου γίνονται εἰς τούς καζάδες σας νά κάμετε καθαρόν κατάστιχον χω/ρίς τινά προσθήρην και ἀναβιασμόν νά τά στέλλεται εἰς ἡμᾶς και/ κατὰ τās συμβαινούσας χρεῖας οἱ μουπασίρηδες ὅπου στέλλονται ἀπό/ μέρος μας με πογιουλουλδία κατὰ τήν ὑπόθεσιν ὅπου πηγαίνει και/ κατὰ τήν δύναμιν τῶν ὑποκειμένων νά δίδεται τό χισμέτι τους./ και ἀνίσως τινάς ὑπερδύναμιν ζητεῖ χισμέτι αὐτό μέ τό/ νά μήν εἶναι πρᾶγμαν δεκτόν εἰς ἡμᾶς και θελήσει νά κάμη ζου/λούμι παρευθῦς νά τό φανερώνεται εἰς ἡμᾶς και νά προσέχεται/ νά μήν κάμεται μισά, αὐτάς τās προσταγās μας και χωρίς πταιξιμον/ ἀπό πάθος ἢ ἀπό νεονντέτι μέ ψευδεῖς ὑποθέσεις και μουσφεττέδες/ ἀδικησεται κανένα ἀναυτίως ἐπειδή αὐτό εἶναι ἐναντίον εἰς τās προστα/γās μας και εἰς τήν βασιλικήν θέλησιν και ἀπό τά
- σ. 414 ταῦτα νά ἀπέχεσται/ τελείως και ἐσεῖς οἱ κριταί και νά ἴπηδες πρός τοῦτοις νά κάμεται/ καθῶς γράφομεν και αὐτήν τήν δικαιοσύνην και τό καλόν νιζάμι νά/ φυλάττεται διά πάντα και νά ἐνεργῆται πανταχοῦ εἰς αὐτό νά ἐπιμε/λῆσθαι και ἐσεῖς και διά προσοχήν ἄκραν ἀπό τά ταῦτα και πα-/ραγγελίαν σφοδράν και διά νά κηρυχθῆ πανταχοῦ τῆς νήσον ἔξεδοθη/ τό παρόν πογιουλουρδί ἀπό τιβάνι τῆς λευκοσίας και ἐστάλη μέ τόν καπ/τάν ἀγά μου και μέ τήν βοήθειαν τοῦ θεοῦ θέλεται κάμει καθῶς γρά/φομεν και θελεται ἀπέχεσθαι παντελῶς ἀπό τά ἐναντία.

ἔξεδώθη αὐτό τό πογιουλουλδί εἰς ὄλες τές σκάλες τῆς Κύπρου.

1812 μαρτίου 26.

Γ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙ-
ΣΤΗΡΙΟ
ΣΤΟ
ΓΛΑΥΚΟ
ΑΛΙΘΕΡΣΗ

Οί αναχωρήσεις ή μεταστάσεις, ό θάνατος, άποτελοϋν νευραλγικόν όρδόςμιο. Όρδόςμιο στή ζωή τοϋ καθενός, ιδιαίτερα τοϋ πνευματικού άνθρώπου. Γιατί με τό θάνατο τελειώνει ένα έργο, είναι ή τελεία κι' ή παύλα, και μοτορείς πιά νά δής ένα σύνολο χωρίς συνέχεια, πού μιά συνέχειά του παθανό ν' άλλοίωνα κάποιες γνώμες. Άλλά άποσύρονται με τό θάνατο και μερικές τροχοπέδες πού θέλεις δέ θέλεις παρεμβάλλονταν άνάμεσα στα κριτήριά σου.

Ό Γλαϋκος Άλιθέρσης άναχώρησε στο άιώνιο ταξίδι. Τό έργο του τελείωσε. Άναχωρώντας όμως έκλεισε μιά έποχή, την έποχή τής παραδοσιακής ποίησης. Κάποια τολμηρά φτερουγίσματα προς τις νέες τεχνοτροπίες δέν τόν άπομακρύνανε από τη γραμμή του, μιά ποιητική γραμμή με βάση τόν παλαμικό στίχο. Ξεκίνησε σαν ποιητής από την Κύπρο για την Κύπρο κι' άν κατοικούσε χρόνια πολλά στο Άλεξανδρινό κλίμα, ή Κύπρος ήταν μες τις φλέβες του και μες τόν στίχο του και σά θέμα και σά διάθεση. Μιάν είκοσαετία τής πολύ ώριμής του ήλικίας χάρισε με πικνή συνεργασία στα «Κυπριακά Γράμματα», όπου και για πρώτη φορά είδαν τό φώς τά μεγαλόπνοά του έργα όπως ή «Άροδαφνούσα», έμμετρη τραγωδία, και πολλά τών δυο - τριών τελευταίων του ποιητικών συλλογών. Άλλά και στα γεράματά του, επιστρέφοντας στο πατρικό του χώμα, στή γή τής Κύπρου, για νά ζήση τις τελευταίες του μέρες και νά δώσει πίσω στο χώμα τών προγόνων του τ' ό,τι έπηρε από αυτούς, δούλευε τό στίχο άραϊά - άραϊά για νάνα παρών στην κίνηση τοϋ τόπου του. Έτσι είδαμε συνεργασίες του σε μηνιαίες και έτήσιες περιοδικές εκδόσεις, κάποιες έπανεκδόσεις προσφάτων άλλα έξαντλημένων συλλογών του και κάποιες μικρότερης σημασίας, εκτός έμπορίου, διαλέξεις ή μελέτες του.

Στήν αποχαιρετιστήρια τούτη στιγμή, πού δέν έχει σκοπό ν' ανατάμη ψυχρά ένα έργο και μιά ζωή, κάποιες γενικές γραμμές ταιριάζουν περισσότερο. Σε μιά διάλεξη τοϋ ποιητή για τό φίλο του Σωτήρη Σκίπη διαβάσεις τις έξης γραμμές άρχη - άρχη: «Φοιτώντας στή Νομική σχολή τοϋ Πανεπιστημίου Άθηνών: 1915—1919, δέ μ' ένδιέφερε τόσο ή νομολογία, οί αίρέσεις και τά δικανικά «ήξης—άφίξεις», όσον ή ποίηση. Σεβόμουν, πολύ περισσότερο τούς λειτουργούς της, παρά τούς κ. Καθηγητές «Δικαίων». Και τό Σωτήρη Σκίπη τόν αγαπούσαμε, γιατί πρόσφερε, τότε, μιάν άνθοδέσμη έξάρσεων λυρικών σά μιά συνέχεια τής Παλαμικής τεχνοτροπίας...» Τούτη ή όμολογία τοϋ Άλιθέρση μιλά για τις σπουδές του στα νομικά, μιάν έπιστήμη πού δέν έξάσκησε ποτέ, και δηλώνει την άφροσύσή του στην ποίηση, πού υπηρέτησε πιστά πάνω από πενήντα χρόνια. Ό Άλιθέρσης πολέμησε στους Βαλκανικούς

Πολέμους, και διακρίθηκε για την επίδοσή του στα αθλητικά. Γι' αυτό κι' όλος προτίμησε ν' ασκήση σαν επάγγελμα τὸ λειτούργημα τοῦ καθηγητῆ τῆς Φυσικῆς ἀγωγῆς, τοῦ γυμναστικοῦ, στοῦ Ἀθερῶφειο τῆς Ἀλεξάνδρειας, καὶ νὰ δώσει στα γράμματα τὶς ἐλεύθερες του ὥρες.

Στὴν Ἀλεξάνδρεια ἀπετέλεσε ἕνα μαχητικὸν ἀντικαβαφικὸ στέλεχος, σπρωγμένος σ' αὐτὸ ἀπὸ τὴν μεγάλη του ἀγάπη πρὸς τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸ παλαμικὸν ἔργο. Μὲ τὸν Ἐθνικὸ μας Ποιητῆ, τὸν Παλαμᾶ, συνδέοταν μὲ στενὴ φιλία, πὸν τὴν ἀπαθανάτισαν καὶ οἱ δυὸ καὶ σὲ ὑμνητικὸς στίχους, ὅχι ἀπλῶς στὴν ἰδιαίτερή τους ἀλληλογραφία. Ἀλλὰ καὶ στοῖς κίνημα τοῦ δημοτικισμοῦ ὁ Ἀλιθέρης ἔδωσε τὸ παρόν του. Τακτικὰ ἀλληλογραφοῦσε μὲ τὸν Βλαστόν, ἰδίως, συζητῶντας γλωσσικὰ ζητήματα, καὶ δημιουργῶντας του σχέσεις μὲ ἄλλους δημοτικιστὲς Κυπρίους. Ἡ σχετικὴ ἀλληλογραφία του, πὸν ἕνα μεγάλο μέρος τῆς κοινῆς στα χεῖρα μου, μόλις ἐκδοθῆ πολλά ἔχει νὰ προσθέσῃ στὶς γνώσεις μας γύρω ἀπὸ πρόσωπα καὶ κινήσεις.

Στὴν Κύπρο, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ συνεχὲς φιλολογικὸ του παρόν μὲ ποίηση, διήγημα καὶ μελέτες, χάρισε τὸ πρῶτο ἄξιον γλωσσικὰ καὶ θεατρικὰ ἔμμετρο μονόπρακτο, ρωμαντικὸ τύπου, ἔργο του «Ἀροδαφνοῦσα». Ἡ «Ἀροδαφνοῦσα» ἔχει θέμα τῆς κάποιου ἐπεισόδιου ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς φραγκοκρατίας στὴν Κύπρο. Ἡ θεατρικὴ ὁμοίωσις τοῦ ἔργου, ἡ γλῶσσα κι' ὁ στίχος, ἔστω κι' ἂν κάπου - κάπου εἶναι ὀλοφάνερος ὁ Σαϊκηρισμὸς, ἀνοίγουν καὶ σηματοδοτοῦν μιὰ νέα ἐποχὴ γιὰ τὴν ἰσχνή, ἰσχνότατην ὡς τὰ σήμερα κυπριακὴ δραματοποιία.

Δὲν ὑποτιμῶ, ἀπεναντίας τονίζω τὴ συμβολὴ τοῦ Γλαῦκου Ἀλιθέρη στὴν γνωριμία τοῦ Ἑλληνικοῦ περισσότερο παρὰ τοῦ στενοῦ κυπριακοῦ κοινοῦ μὲ τὸν Ἀγγλικὸ λυρισμὸ. Πολλὰ πρόσφατα ἄρχισαν κάπως συστηματικὰ οἱ μεταφράσεις ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ ποίηση. Ὁ γαλλικὸς, ἰταλικὸς καὶ γερμανικὸς λυρισμὸς κατεῖχαν τὰ πρωτεία. Οἱ μεταφράσεις τοῦ Ἀλιθέρη ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς ρωμαντικοὺς τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ τὸν Μπουῆν, τὸν νεορωμαντικὸ, πὸν πέθανε στὶς Κυκλάδες κατὰ τὸν Πρῶτο Παγκόσμιον Πόλεμον, ἀποτελοῦν τὴν ὑγιὴ ἐναρξὴ μιᾶς ὑπολογίσιμης γνωριμίας, μὲ τὸν Ἀγγλοσαξωνικὸν Παρνασσό.

Δὲ νομίζω πὸς ὁ πεζὸς λόγος τοῦ Ἀλιθέρη εἶχεν εὐνοϊκὸν ἀντίχτυπον στὴν Κυπριακὴ πεζογραφία, τὴν ὡς τὰ σήμερα ἀκόμα πολὺ ἰσχνὴ καὶ παραπαίουσα. Ἐξ ἄλλου ἡ φήμη (μόνο φήμη) τοῦ Νίκου Νικολαΐδη ἀποθούσε σὲ δευτέρῃ μοῖρα τὶς πεζογραφικὰς δοκιμὰς ἄλλων Κυπρίων, εἴτε αὐτοὶ ζοῦσαν στὴν Κύπρο εἴτε ἔξω ἀπὸ τὴν Κύπρο. Ἄξιζαν μιὰ καλύτερη μοῖρα οἱ μελέτες του στὸν τύπο διαλέξεων γιὰ Κυπρίους καὶ ἑλλαδικοὺς λογοτέχνες. Ἀλλὰ ἔτσι ὅπως ἦταν αὐτὲς κατεσπαρμένες δεξιὰ κι' ἀριστερὰ σὲ Κυπριακὰ καὶ αἰγυπτιακὰ περιοδικὰ, μὲ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα ἀναμεταξὺ τους, δὲν ἐπέτρεπαν μιὰ συστηματικὴ ἀπασχόληση μὲ αὐτὰς καὶ δὲ μπορούσαν νὰ ἐπηρεάσουν.

Ἡ ποίηση κι' ἡ συνεχὴς πνευματικὴ ἐγρήγορησις τοῦ Γλαῦκου Ἀλιθέρη ἀποτελοῦν τὴν μεγάλη προσφορά του στὴν Κύπρο. Γιὰ μᾶς ἐδῶ πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς γενάρχη τῆς σύγχρονης δημοτικῆς ποίησης, γιὰτὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους εὐδόκιμα ἀσχολήθηκε μὲ αὐτή. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσία του στα προσθευτικὰ πνευματικὰ κινήματα τῆς Αἰγύπτου, Ἀθήνας καὶ Κύπρου τοῦ δ' οὐν ἄξια τὸ δικαίωμα τοῦ πνευματικοῦ προβαδίσματος.

Προσωπικὰ δὲν συναντήθηκα μὲ τὸν ποιητῆ. Ἀλληλογραφοῦσα μὲ αὐτόν, κάποτε πολὺ ἀρσὰ, κάποτε πολὺ συχνά. Συνεπῶς δὲν ἔχω καμμιά κοινωνικὴ προκατάληψη γι' αὐτόν. Ἔτυχε ὅμως νὰ ἐξετάσω τὴν ἀλληλογραφία πὸν διατηροῦσε μὲ πολλὰ ἄλλα ἄτομα κάτω ἀπὸ διάφορες συνθήκες καὶ περιστάσεις. Ἐκεῖ διεπίστωσα τὴν τιμότητα καὶ εὐλιχοφεινίαν του, τὴν τολμηρότητά του γιὰ τὴν ἔκφραση ἀπόψεών του γιὰ ἄτομα, κινήσεις, καταστάσεις. Κατέχω ἀκόμη μιὰ σύντομη ἐπιστολὴ του πρὸς Κύπριον λογοτέχνην, ὑπεύθυνον γιὰ ἕνα μηνιαῖον περιοδικόν, στὴν ὁποία καταφαίνεται καὶ ἡ... φιλανθρωπία του, ἂν θέλετε νὰ τὴν χαρακτηρίσω ἔτσι. Γράφει παρακαλῶντας νὰ πληρώνετε ἡ συνεργασία τοῦ Νίκου Νικολαΐδη, γιὰτὶ τοῦτο θάνα ἕνα μέτρο κατὰ τοῦ θανάτου τόσο δυστυχοῦσε ὁ πεζογράφος μας αὐτὸς πὸν ζοῦσε στοῦ Κάιρο.

Τὰ ὅσα ἔχω ἐκθέσει πρέπει νὰ θεωρηθῶν ὡς ἕνα τελικὸν ἀπάνθισμα τῶν ἀπόψεών μου. Δὲν ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος νὰ μᾶς ἀκούσῃ. Λεῖπει ἡ τροχοπέδη. Ὁ ποιητὴς Γλαῦκος Ἀλιθέρης κι' ἂν ἀλλάξουν οἱ ἐποχὲς καὶ τὰ κριτήρια, δὲν μπορεῖ νὰ ξεγραφτῆ ἀπὸ τὴν χορεία τῶν ποιητῶν, πὸν ἀναγνωριστῆσαν σὲ πανελλήνια κλίμακα, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν Κύπριον ἑαυτὸν τους κι' ἂς ζοῦσαν τὰ πλείστα τους δημιουργικὰ χρόνια μακρὰ ἀπὸ τὸ πατριὸν χῶμα. Οἱ δυὸ πρώτες του συλλογὲς «Γαλανὰ δακτυλιδάκια» (1919) καὶ «Κρινάκια τοῦ γιαιλοῦ» (1921) ἀποτελοῦν ἕνα μικρὸν ἄρθροισμα λιγύστιχων ποιημάτων. Πιὸ τολμηρὴ σύνθεσις ὑπῆρξε

τὸ πολύστιχο ποίημα «Οἱ δραματισμοὶ τοῦ Ἐωσφόρου» ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη συλλογὴ μὲ ἄλλα ποιήματα (1923). Ἀκολούθησε σὲ ἓνα μᾶλλον κλασσικὸ ἀκαδημαϊκὸ τύπο ἡ «Ἀπλὴ προσφορά» (1929). Οἱ δύο συλλογὲς ὁμῶς «Θερισμοὶ καὶ ὀργώματα» (1939) καὶ «Μυστικὸς Δεῖπνος» (1944) πρέπει νὰ θεωρηθοῦν τὰ δημοιοργήματα τῆς ἀκμῆς του, τόσο στὰ θέματα ὅσο καὶ στὸν πολὺ συμπυκνωμένον λυρισμὸ, ἔστω κι' ἂν κάπου-κάπου προβάλλει λίγη ἐγκεφαλικότητα. «Τὰ μαθητικὰ τετράδια» (1957) καὶ ἡ «Προσφαυρία» (1958) μὲ τὴν πρόσφατὴ τῆς δευτέρῃ ἔκδοσιν 1964, συγκαταλέγονται στὶς πατριωτικὰς φωνὰς τοῦ ποιητῆ σ' ἓνα σκαλι στιχογραφικῶς κατώτερο ἀπὸ τὰ προηγούμενά του ἔργα. Ξεχωρίζεις βέβαια τὸν παλμὸ, πολὺ εἰλικρινῆ, τοῦ ποιητῆ, ἀλλὰ παρεμβάλλεται στὴν ἔκφραση τόσος ἐγκεφαλισμὸς. Ἡ τελευταία συλλογὴ «Ἀρμολογία αἰῶνων καὶ σιγμῶν» εἶναι μὴ ἀποχαιρετιστήρια δοκιμὴ σὲ μᾶλλον χαμηλὸ κλίμα μὲ λιγοστὰ ἀπὸ τὰ παλαιὰ εὐδόκιμα στοιχεῖα τοῦ ποιητῆ μας.

Ἄλλὰ γιατί κατατυραννιάσατε στὶς ἄλλες ἐκθέσεις ὅταν μπορούμε νὰ ἀκούσουμε τὸ ἴδιο τὸ ἔργο μὲ λίγους ἀημοσιευντοὺς στίχους; Ἀποχαιρετώντας τὸν ἄξιον ποιητικὸν γενάρχη μας μὲ τοὺς παρακάτω στίχους, δίνω — πού θ'ἄλλορεπε μοναδικὰ νὰ δώσω — τὴ θέση σὲ ἀημοσιευντῶν του.

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΓΛ ΥΚΟΝ ΑΛΙΘΕΡΣΗ

Φαίνονται τὰ κενά. Οἱ πληρότητες μπορεῖ νὰ ξεγελάσουν
καὶ νὰ τὶς πῆς ἀνοίξεις κάθε χρόνου.
Τώρα πού ἀδειάσαν οἱ προεκτάσεις μας μὲ τὸ φευγίό σου στὸ ἄγνωστο
—Καλὸ ταξίδι σου, τοῦ στίχου μας θεμελιωτῆ—
σ' ἀναζητεῖ τὸ τζάκι.
Στὴ μνήμη θὰ κρατοῦμε τὴ γραφὴ σου —
ἐπιστολὰς πού δὲ μοιράζει ταχυδρόμος.
Καλὸ ταξίδι.

ΑΠΟ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥΤ:

ΣΤΗΝ ΕΓΓΟΝΗ ΜΟΥ *

Μέσα μου, μπέρδεμα: ὄνειρα, λόγια, ἴσκιοι.
Κι' ἀνάτειλες χρυσοπηγὴ φωτὸς.
Μὰ χωρισμένο ς κι ἂν ἡ ζωὴ μὰς βρίσκει,
τὸ ἅπαντο μοῦ εἶσαι τώρα, τοῦ παντός.

Μὲ ἀναγνωρίζεις:

Χαμογέλα λίγο....

Φώναξε τὰ τσεθδὰ σου — Ἔλα παππού,
Πρόλαθέ μου ὅτι κι ὅτι προτοῦ φύγω,
μὰ μὴ ρωτᾶς καὶ δὲ σοῦ λέω γιὰ πού....

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΡΚΟΣ (2)

Σ' αὐτὸ τὸ στίβο, ἀπ' ὅπου ἡ ἱερὴ Δάδα
τῆς Ὀλυμπίας, φωτίζει, ἔθνη — λαοὺς —
πού ἄξιο τὸ σῶμα, τὸκρινε ἡ Ἑλλάδα
νὰ καθρεφτίζει ἀντάξια καὶ τοὺς Θεούς,

Ἐνώνοντας τὸ Πνεῦμα μὲ τὴν ΥΛΗ
σὲ ἸΔΑΝΙΚΟ, πού αἰώνιο πάντα ζῆ —
μὲ καθαρὴ καρδιά, παρθένα χεῖλη,
στὸ στίβο αὐτὸ ὀρκιζόμαστε μαζί:

(*) Τὸ τελευταῖο τοῦ ποίημα μοῦ τὸ ἔστειλε λίγες μέρες προτοῦ πεθάνη.

(2) Μοῦ τῶστειλε μὲ γράμμα του στίς 6 τοῦ Σωτήρος 1964 μὲ σημεῖωση: «Δὲν νομίζω νάχουν ποτὲ ἀημοσιευντῆ».

—Πιστοὶ στὸ ΝΟΜΟ, ἀντρείκια, ὄλο καμάρι,
 γυμνοὶ στὸ φῶς, μιὰς τέτοιας ἀρετῆς,
 νὰ δρέψουμε τῆς Δάφνης τὸ κλωνάρι,
 ποὺ δίκαια ἀξίζει, ὁ ΤΕΛΕΙΟΣ ΑΘΛΗΤΗΣ.

καὶ θὰ τὴν παραδώσουμε ἀναμμένη
 τῇ Δάδα, στοὺς ἐφήβους τῆς φυλῆς,
 πάντα ξυπνή ἢ συνείδηση νὰ μένει,
 ξοφλώντας παλιὸ χρέος μιὰς ὀφειλῆς.

Καταχωρῶ τίτλους τῶν ἔργων ὅπως μοῦ τοὺς ἔγραψε σὲ γράμμα του ὁ ἴδιος ὁ ποιητῆς
 (σὲ παρενθέσεις προσθέτω ὅσα ἔχει ἐκδόσει ἀργότερα ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτό).

ΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΣΤΑΛΟΓΕΣ

1. Γαλανὰ Δαχτυλιδάκια — 1919.
2. Κρινάκια τοῦ Γιαλοῦ — 1921 + Β' ἔκδ. 1924.
3. Οἱ Ὀραματισμοὶ τοῦ Ἐωσφόρου κ.α.π. — 1923.
4. Ἀπλὴ Προσφορὰ — 1929.
5. Θερισμοὶ καὶ Ὀργώματα — 1939.
6. Μυστικὸς Δεῖπνος — 1944 + Β' ἔκδ. 1956.
7. Μαθητικὰ Τετράδια — 1957.
8. Προσματολογία — 1958 (—Β' ἔκδ. 1964).
- (9. Ἀρμολογία Αἰῶνων καὶ Στιγμῶν — 1965).

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

1. Ὁ Γυμνὸς Ἄνθρωπος — 1924.
2. Ἀράχνες — 1936.

ΤΡΑΓΩΔΙΕΣ — σὲ στίχο —

1. Ὁ Πύργος τῆς Βαβέλ — 1937.
2. Ἀροδαφνούσα — 1939.

ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΡΙΤΙΚΕΣ

1. Δ. Θ. Διέρτης — 1934.
2. Τὸ πρόβλημα τοῦ Καβάφη — 1934.
3. Ἱστορία τῆς Ν. Ἑλλ. Λογοτεχνίας — 1938.
4. Βασίλης Μιχαηλίδης — 1957.
5. Νίκος Νικολαΐδης — 1958.
6. Σωτήρης Σκίπης — 1960.
7. Μιλτιάδης Μαλακάσης — 1961.
- (8. Νίκος Σαντορινιὸς — 1965).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1. Ρ. ΜΠΡΟΥΚ: Ἄπαντα (ΠΟΙΗΜΑΤΑ) — 1925.
2. ΑἴΓΑΙΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ.

ΣΗΜ.: Τὸ Ἀναγνωστικὸ Γ' Δημοτικῶν: 1937 — «Στὴ Χώρα τοῦ Νεῖλου» περιέχει ἀρκετὰ στιχογραφήματά μου γιὰ παιδιὰ.

* * *

Ἐπάρχουν ἀκόμα μερικὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Ἀλιθέρη. Προπαντὸς ὑπάρχει ἡ πλουσιώτατη ἀλληλογραφία του, ποὺ εἶναι γεμάτη πληροφορίες, πολὺ χρήσιμες γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴ σύγχρονή μας νεοελληνικὴ φιλολογία. Στὴν ἰσχνή μας τοπικὴ λογοτεχνία καὶ φιλολογία πρέπει νὰ θεωρῆται εὐπρόσδεκτη καὶ ἡ μικρότερη συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν ἔστω καὶ τοπικῆς σημασίας πνευματικῶν ἐπιτευγμάτων μας.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ *

«Λιτότητα ή μάλλον γυμνότητα χαρακτηρίζει την ομορφιά της ελληνικής φύσης. Έτσι το ήλιακό φως γίνεται ανεμπόδιστα κυρίαρχος της ελληνικής γης και της θάλασσας. Φωτίζει κάθε άprosito φυλλαράκι του βουνού, κάθε ταπεινό κοχύλι της ακρογυαλιάς. Δεν πνίγεται σε σύννεφα άδιαπέραστα, σε δρυμῶνες και δάση άδιάβατα. Το ελληνικό φως έπιχέεται πληθωρικά, κατακλύζει τον ελληνικό χώρο και αναδείχνει άπαλά τα χρώματά του ούρανού, της θάλασσας και της γης. Χρωματική ποικιλία υπάρχει στις άνοιχτες άποχρώσεις του γαλάζιου, του πράσινου και του χωμάτινου ή στην βίαιη άφαίρασή τους: την λευκότητα. Άκόμα και στην Βόρεια Έλλάδα δεν υπάρχουν δάση άδιαπέραστα από το φως. Στο ελληνικό δάσος τρέχουν οι νύμφες με τα φωτεινά τους πέπλα και ο Πάν αναπαύεται σε ξέφωτα.

Τις άπαράμιλλες ιδιότητες του ελληνικού φωτός περιέγραψε με έξυνοια ο διάσημος Άστριακός ποιητής και συγγραφέας Hugo Von Hofmannsthal. Στο παξειδιωτικό του από την Έλλάδα τὰ 1923 γράφει: «Η πρώτη έντύπωση που σου δίνει ή Έλλάδα, άπ' όπου κι' αν μπής, είναι ή λιτότητα' άποκλείει κάθε όνειροπόληση, άκόμα και την ιστορική. Η χώρα είναι στεγνή, γυμνή, γεμάτη έκφραση και σχεδόν σε τρωμάζει, σαν πρόσωπο που αδυνάτισε φοβερά από την πείνα. Μά πάνω άπ' όλα κρέμεται ένα φως που παρόμοιο δεν ξαναντίκρουσε το μάτι και που διαπερνά σαν νάχε τότε μόλις γνωρίσει την αΐθηση της όρασης. Αυτό το φως είναι συγχρόνως άνέκφραστα λαμπερό και άνέκφραστα άπαλό. Δίνει και στην παραμικρότερη λεπτομέρεια διαύγεια, μα άπαλή διαύγεια, που κάνει την καρδιά να χτυπήσει δυνατά και τυλίγει τα γύρω πράγματα σ' ένα μεταμορφωτικό πέπλο. Αυτό το φως είναι δυνατό και νέο. Είναι ή νοητή εικόνα της νεότητας, που εισδύει κατευθείαν στα βάθη της ψυ-

χής. Το ελληνικό φως μπορεί κανείς να το παρομοιάσει με το Πνεύμα...».

Αυτή την λιτότητα της ελληνικής φύσης έχει κάνει κεντρική ιδέα του ο Κωστής Παλαμάς στο κλασικό πια ποίημά του «Ο Σάτυρος ή το γυμνό τραγούδι»:

Όλα γυμνά τριγύρω μας,
όλα γυμνά έδῶ πέρα,
κάμποι, βουνά, άκροούρανα,
άκράταγ' είναι ή μέρα.
Διάφαν' ή πλάση, δλάνοιχτα
τα δλόβαθα παλάτια
το φως χορτάστε, ματια,
κιθάρες, το ρυθμό.

Έδῶ είναι άριά κι άταίριαστα
λεκιάσματα τα δέντρα,
κρασί είν' ο κόσμος άκρατο,
εδῶ είν' ή γύμνια άφέντρα.
Έδῶ είν' ο ίσκιος όνειρο,
εδῶ χαράζει άκόμα
στης νύχτας τ' άχνό στόμ
χαμόγελο ξανθό.

Αυτή ή φυσική λιτότητα του ελληνικού χώρου ήταν άυτονόητο να βρη την προέκτασή της στην συναισθηματική, την πνευματική και την καλλιτεχνική ζωή των Έλλήνων.

Είναι άπλά και γυμνά τα συναισθήματα του Έλληνα, σαν του μικρού παιδιού. Λύπη ή χαρά, άγάπη ή μισος. Στην ελληνική καρδιά σπάνια έχουν τη θέση τους περίπλοκες συναισθηματικές καταστάσεις που χαρακτηρίζουν άλλους λαούς. Ο Έλληνας, ζώντας σ' ένα περιβάλλον που δεν του άποκρύπτει τίποτα, όπου και ή θάλασσα φανερώνει τα βύθια μυστικά της, είναι και ο ίδιος έκδηλωτικός. Έχει ξεσπάσματα. Θέλει να έκφραστεί με τα λόγια, με τις χειρονομίες, με το γέλιο, το κλάμα, το τραγούδι, τον χορό. Η άγγλική φλεγματικότητα, ή γερμανική άυτοπειθαρχία, ή γαλατική άβρότητα του είναι ξένες. Τούτες είναι γεννήματα της όμίχλης, των δρυμῶν και του μισόφωτος των σαλονιών. Ο ήλιος του ελληνικού ούρανού γυμνώνει τη Φύση γύρω του και την ψυχή που έντός του. Πόσο δίκιο είχε ο Έρνεστος Ρενάν όταν άνόμασε τους Έλληνες «τα άνήσυχα παιδιά της άνθρωπότητας, που παίρ-

* Από την Εισαγωγή σε προβολή φωτοδιαφανειών που όργάνωσε ο «Έλληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου» στις 27.11.65.

νον τῆ ζωῆ ἀπὸ τῆ φαεινῆ τῆς ὄψης».

Ἡ λιτότητα στὸ Πνεῦμα ἐκφράστηκε μὲ τὴ σαφήνεια τοῦ Λόγου στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα. Μὲ τὴν σαφήνεια γιὰ ὁδηγὸ οἱ πρόγονοί μας ἀναζήτησαν τὴν Ἀλήθεια: πρῶτα στὴ Φύση — καὶ ἔγιναν μύστες τῆς ἐπιστήμης — καὶ ὕστερα στὸν ἑαυτό τους — καὶ ἔγιναν Δημιουργοὶ τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Δραματοποιίας. Ποιὰ ἀξία ἔχει ἡ σαφήνεια τοῦ Λόγου μπορούμε νὰ ἐκτιμήσουμε καλύτερα στὴ σημερινὴ βαβυλωνία τῶν ἰδεῶν.

Πάνω ἀπὸ ὅλα ὅμως ἡ λιτότητα καὶ τὸ φῶς τοῦ ἑλληνικοῦ τοπεῖου βοήθῃσαν τὴν τέλεια ἐκφρασὴ τους στὴν ἑλληνικὴ Τέχνη τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ αἴσθησις τοῦ μέτρου καὶ τῆς ἰσορροπίας, ὁ ἀνθρωπισμὸς, ὁ νατουραλισμὸς καὶ ἡ χάρις τῶν ἔργων τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς εἶναι τὸ καθρέφτισμα τῆς γύρω φυσικῆς ὁμορφίας.

Αὐτὸ τὸ στοιχεῖο τῆς λιτότητας, σὰν θεμελιακὸ γνώρισμα τῆς ἑλληνικῆς Τέχνης περιγράφεται πολὺ χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὸν μεγάλο ἑλληνιστὴ Gilbert Murray:

«Ἡ ἑλληνικὴ ὁμορφιά δὲν εἶναι ὁμορφιά τοῦ στολιδιοῦ εἶναι ὁμορφιά δομῆς, μέτρου καὶ ἀπλότητος. Ἄς συγκρίνεις ἕναν ἀθλητὴ μὲ λευκά ρούχα ποὺ παίζει τέννις, μὲ ἕναν ἀλύγιστο ἀξιωματοῦχο πνιγμένο στὴ χρυσῆ στολή.

Ἡ ἄς συγκρίνεις μιὰ καινούργια ὁμορφὴ βάρκα, γρήγορη, εὐκίνητη καὶ ἀπλῆ, μὲ μιὰ χρυσοποικίλητ βαρφορωμένη γαλέρα τοῦ 16ου αἰῶνος... Ἡ βάρκα εἶναι πολὺ πρὸ ὁμορφῆς, ἀν καὶ δὲν ἔχει οὔτε τὸ ἐν ἑκατοστὸν τῶν στολιδίων. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ὁμορφία, γιὰτὶ οἱ γραμμὲς καὶ ἡ δομὴ τῆς εἶναι σωστές. Ἡ γαλέρα εἶναι πολὺ βαρεὶά καὶ συνεπῶς, ἄσχημη, παραφορτωμένη μὲ χρυσὰ στολιδία καὶ ζωγραφιές. Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἔργα ἔχουν κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ὁμορφίαν τῆς βάρκας».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΣΚΩΤΙΑ

(Ἐντυπώσεις)

Ἐνα πολὺ ἐνδιαφέρον ψυχοκοινωνικὸ θέμα ὑπῆρξε πάντοτε τὸ ζήτημα τῶν ἐροτῶν, πῆς ψυχαγωγίας τὴν ὁλοῖαν αὐτὲς παρέχουν, καθὼς καὶ τῶν διαφορῶν συναισθημάτων καὶ τῆς ἐν γένει στάσεως τῶν ἀνθρώπων ἐναντι αὐτῶν. Ἡ ἐροτὴ εἶναι πάντοτε ἡ χαρούμενη νότα στὴ ζωὴ μας, εἶναι ἡ εὐχάριστη ἀλλαγὴ στὴν πληκτικὴ ρουτίνα τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἀνάσασμα ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπη βιοπάλη. Γι' αὐτὸ καὶ στίς γιορτὲς ἔχουν συμπεκνωθῆ ὅλες οἱ εὐχάριστες στιγμὲς καὶ μ' αὐτὲς ἔχουν συνδεθῆ ὅλες οἱ καλ-

λιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Μ' αὐτὲς τέλος συνδέονται πανάρχαιες συνήθειες ποὺ χαρακτηρίζουν βασικὰ καὶ χρωματίζουν ζωηρὰ τὴν ὑπαρξὴ μας. Οἱ γιορτὲς εἶναι τὸ ἀπόσταγμα ποὺ μᾶς ἄφησαν οἱ προηγούμενες ἐποχὲς συμπιεσμένες στὸν πιεστήρα τοῦ χρόνου.

Ἡ τέρηση καὶ ἡ ψυχαγωγία ποὺ μπορεῖ νὰ προσεξήσῃ μιὰ γιορτὴ εἶναι ἀνάλογη ὄχι μόνο πρὸς τὴς συνθήκες ὑπὸ τὴς ὁποῖες γιορτάζεται καὶ τὴ φύση τῆς γιορτῆς, ἀλλὰ περισσότερο πρὸς τὴ χρονικὴ διάρκειά καὶ τὴν ἐν γένει ὁργάνωσή της. Ἐπάρχουν γιορτὲς, ποὺ ἔρχονται μεμονωμένα καὶ κατὰ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα, ὡς νὰ εἶναι κατὰ δόσεις. Ἐπάρχουν ἄλλες ποὺ ἔρχονται καὶ φεύγουν ἀστραπιαῖα. Τὸ ἐροταστικὸ συναίσθημα εἶναι διαφορετικὸ στίς δύο περιπτώσεις. Στὴν «κατὰ δόσεις» γιορτὴ ὑπάρχει πάντοτε ἡ ἀναμονὴ τοῦ ἐπόμενου ποὺ προσεξεῖ σχεδὸν πάντοτε μεγαλύτερη χαρὰ ἀπ' αὐτὴ τούτη πῆ γιορτῆ. Στὴν μονοήμερη ἢ διήμερη γιορτὴ ἀντιθέτως οἱ ἄνθρωποι πίνουν ὅλο τὸ ποτήρι τῆς χαρᾶς μονορούφι σὲ μιὰ στιγμιαία ἔξαψη καὶ ὕστερα ἀφήνονται μὲ ἕνα μεγάλο ψυχικὸ κενὸ ποὺ δημιουργεῖ τὸ ἀπότομο κατέβασμα ἀπὸ τὴν ὑψηλὴ σφαῖρα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Στίς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες π.χ. ἔχουμε πάντοτε τὸ αἶσθημα τῆς συνέχειας. Τὸ τέλος τῶν Χριστουγέννων εἶναι ἡ προπαρασκευὴ γιὰ τὴν Πρωτοχρονίαν καὶ τὸ τέλος τῆς Πρωτοχρονιάς εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῶν Φώτων.

Αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς ἀναμονῆς καὶ τῆς συνέχειας εἶναι τελειῶς ἄγνωστο στοὺς Ἀγγλους. Ὁλος ὁ ἐνθουσιασμὸς, ἡ ἔξαψη καὶ ἡ ἀνθρωποπλήμμυρα, ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ Λονδίνο τοὺς τρεῖς τελευταίους μῆνες πρὶν ἀπὸ τὰ Χριστουγέννα, κοπάζουν ἔξαφνικὰ μὲ τὸ τέλος τῆς ἐπομένης ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Τὴν 27η Δεκεμβρίου ἡ ζωὴ ἐπανέρχεται στὸν κανονικὸ τῆς ρυθμὸ τῆς ρουτίνας καὶ οἱ Λονδρέζοι γυρίζουν στίς δουλειές τους καὶ στὰ ἐμπορικὰ τους καταστήματα κατσοφιασμένοι καὶ σκυθρωποί. Ὁ πάγος τῆς σοβαρότητος των, ποὺ ἔσπασε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, ξαναγύρισε καὶ πάλι. Μὲ τὸ τέλος τῆς 26ης ἡ σκέψη τῶν Ἀγγλων θὰ στραφῆ πρὸς τὸ πολὺ μακρινὸ ὁρόσημο τῶν ἐπόμενων Χριστουγέννων ποὺ θὰ σημάνουν γι' αὐτοὺς καινούργια ἔξαψη καὶ καινούργιες γιορτὲς. Ὡς τότε ὅμως εἶναι ἕνας ὀλόκληρος χρόνος, πολὺ μακρὸ διάστημα γιὰ ὁποιαδήποτε ἀναμονή.

Ἡ Πρωτοχρονία, ποὺ γιὰ τοὺς Ἕλληνες εἶναι πολὺ λαμπρότερη γιορτὴ ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα, εἶναι γιὰ τοὺς Ἀγγλους μιὰ κοινὴ ἐργασίμη ἡμέρα. Στὴν ἐρώτησι τῶν ξένων πῶς

συμβαίνει να μὴν ξερατίζον τὴν Πρωτοχρονιά, δὲν μποροῦν νὰ δώσουν καμμιά ἀπάντηση.

Κι' ὅμως ὑπάρχει στὸ Ἑνωμένο Βασίλειο ἕνα μέρος, ὅπου οἱ ξερατισμοὶ δὲν τελειώνουν μὲ τὰ Χριστούγεννα καὶ ὅπου ὑπάρχει αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῆς συνέχειας. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ Σκωτία. Στὴν πραγματικότητα τὰ Χριστούγεννα ἦσαν, ὡς πρὶν εἰκοσι χρόνια, μὴ κοινὴ ἐργασίμη ἡμέρα στὴ Σκωτία, ἐνῶ τὸ βάρος ἔπεφτε στὴν Πρωτοχρονιά. Τὰ τελευταῖα εἰκοσι χρόνια ὅμως γιορτάζονται καὶ οἱ δυὸ γιορτές, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ἐμειώθη ποσῶς ἡ λαμπρότης ἢ ἡ σημασία τοῦ ξερατισμοῦ τῆς Πρωτοχρονιάς.

Ὁ ξερατισμὸς τῆς Πρωτοχρονιάς παίρνει ἰδιαίτερη λαμπρότητα γιὰ τοὺς Σκωτσέζους ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ πρώτη μέρα τοῦ χρόνου εἶναι γιὰ πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς τὸ «νόστιμον ἡμῶν». Χιλιάδες Σκωτσέζων, ξενιτεμένων στὰ τέσσερα ἄκρα τῆς ὑδρογείου, γυρίζουν κάθε χρόνο στὴν γενέτειρά τους γιὰ νὰ γιορτάσουν μαζί μὲ τοὺς δικούς τους τὴν Πρωτοχρονιά καὶ νὰ γράψουν μέσα στὴν οἰκογενειακὴ θαλωρὴ τίς πρῶτες σελίδες τοῦ λευκοῦ βιβλίου ποὺ ἀνοίγει κάθε χρόνο μὲ τὸν ξερομὸ τῆς Πρωτοχρονιάς. Ἡ εὐτυχία τῶν πρώτων αὐτῶν ἡμερῶν τοῦ καινούριου χρόνου θὰ τοὺς συνοδεύῃ ἔτσι ὁλόκληρο τὸ χρόνο καὶ θὰ συμβάλῃ μαγικὰ στὴν ὁλοκλήρωση τῆς εὐτυχίας των.

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τοὺς ξενιτεμένους Σκωτσέζους, ἡ λαμπρότης πᾶν ξερατισμῶν προσελκύει στὴ Σκωτία χιλιάδες ξένων ποὺ συνωστίζονται κάθε χρόνο μαγνητισμένοι στὶς πλατείες τοῦ Ἐδιμβούργου καὶ τῶν ἄλλων ἀστικῶν κέντρων τῆς Σκωτίας γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὸ Χοκμανί, μὰ παλιὰ εἰδωλολατρικὴ γιορτὴ ποὺ διατηρεῖται ἀκόμη ἐκεῖ ὑπὸ Χριστιανικὸν μανδύαν.

Ἡ διατήρηση τέτοιων εἰδωλολατρικῶν συνθηθῶν δὲν εἶναι οὔτε πρωτοφανὴς οὔτε περιεργή, ἐὰν σκεφθῶμεν ὅτι, ἀντίθετα πρὸς τὰ Χριστούγεννα, τὰ ὅποια εἶναι λατρεία τοῦ Θεοῦ, ἡ Πρωτοχρονιά εἶναι περισσότερο λατρεία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ξερατισμὸς τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἔχει τὴν ἀρχὴν του στὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως, σπὴν ἀκατανίκητὴ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπου νὰ διατηρήσῃ μὲ κάθε τρόπο τὸν ἑαυτό του στὴ ζωὴ. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ποὺ δείχνουμε ὅλοι τὰ μεσάνυχτα τῆς παραμονῆς τῆς Πρωτοχρονιάς, ὅταν, ὡς οἰστορηλατούμενοι, σηκώνουμε ψηλά τὰ χέρια ἢ σφίγγουμε τὰ χέρια τῶν φίλων μας γιὰ νὰ τοὺς εὐχηθοῦμε «Χρόνια Πολλά», δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐκδήλωση τοῦ θριάμβου τῆς ζωῆς πάνω στὸ θάνατο. Ἡ ἀνάγκη τῆς διατηρήσεως τῆς ζωῆς ἦταν τόσο ἐπιβεβλημένη, ὥστε πολλὰ φορὲς οἱ

ἄνθρωποι κατέφευγον στὴ χρῆση μαγικῶν μέσων. Δὲν εἶναι καθόλου παράξενο λοιπὸν γιὰ τὴν ἡμετέραν τῆς Πρωτοχρονιάς σὲ πολλὰς χώρες χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ χρῆσιν ἀκόμη καὶ σήμερα, στὸν αἰῶνα τοῦ ρασιοναλισμοῦ, μαγικῶν μέσων, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ ἔχουν πάρει παιγνιώδη καὶ μᾶλλον ἀστεῖον χαρακτῆρα.

Τὸ ἄναμμα μεγάλης πυρᾶς καὶ ἡ χρῆσις τῆς μαύρης μαγείας εἶναι τὰ βασικώτερα στοιχεῖα τῆς γιορτῆς τοῦ Χοκμανί. Εἶναι ἀξιοπεριεργὸ πῶς στὸν αἰῶνα αὐτὸν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῶν ἐκτυφλωτικῶν προβολέων, τῆς τηλεοράσεως καὶ τῶν ἠλεκτρικῶν θερμοστροῶν, ἡ φωτιὰ δὲν ἔχασε τίποτε ἀπὸ τὴν μαγείαν ποὺ προξενούσε στὸν πρωτόγονο ἄνθρωπο τὸ ἀντίκρουσμα τοῦ φθοροποιῦ ἀλλὰ συγχρόνως ἠμιοουργικοῦ καὶ καθαυτοῦ αὐτοῦ στοιχείου. Ἡ ἴδια μαγεία, ὁ ἴδιος ἐνθουσιασμὸς ποὺ ἔκανε τοὺς πρωτόγονους νὰ στήνουν ἐνθουσιαστικὸ χορὸ γύρω ἀπὸ τὴν φωτιὰ, καὶ τὸν Ἡράκλειτο νὰ τὴν θεοποιήσῃ, ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ ἀκόμη καὶ σήμερα. Στὸ Ἄμπερτιν καὶ στὰ νησιά τῶν Σιέτλανδ οἱ κάτοικοι γεμίζουν βαρέλια μὲ πίσσα καὶ τὰ ἀνάβουν ἢ διοργανοῦν μὴ φαντασμαγορικὴ λαμπαδηφορὰ μέσα στὴν παγερὴ καὶ σκοτεινὴ νύκτα τῆς 31ης Δεκεμβρίου.

Ἡ μαύρη μαγεία εἶναι τὸ δεύτερο βασικὸ γνώρισμα τοῦ ξερατισμοῦ τῆς Πρωτοχρονιάς στὴ Σκωτία. Οἱ Σκωτσέζοι πιστεύουν πῶς ἕνα κομμάτι κάρβουνο μέσα στὴν τσέπη τὰ μεσάνυχτα τῆς 31ης ἢ ἕνα κομμάτι κάρβουνο ἀπὸ μιά ξένη ἐστία θὰ φέρουν τὴν ποθητὴν εὐτυχία.

Μὰ τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ Σκωτσέζικα ἔθιμα τῆς Πρωτοχρονιάς εἶναι τὸ ἔθιμο τοῦ ποδαρικοῦ. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποὺ θὰ πατήσῃ τὸ κατόφλι τοῦ σπιτιοῦ τὴν ἀγῆ τῆς Πρωτοχρονιάς θὰ φέρῃ μαζί του καὶ τὸ γούρι γιὰ ὁλόκληρο τὸν χρόνο. Ἄν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι καλόκαρδος καὶ καλῶσυνάτος, ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία θὰ θροναστοῦν στὸ σπίτι τοῦ ἰδιοκτῆτη καὶ τὸ χαμόγελο τὰ φωτίζῃ τὸ πρόσωπο ὅλων τῶν ἐνοίκων. Ἄν ὅμως αὐτὸς ποὺ θὰ κἀνὴ τὸ ποδαρικὸ εἶναι κακός, θὰ φέρῃ μαζί του καὶ τὴν δυστυχία.

Αὐτὸς εἶναι περίπου ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὑποδέχονται τὸν καινούργιο χρόνο οἱ Σκωτσέζοι. Μὲ μεγάλης φωτιᾶς ποὺ θερμαίνουν τὰ σώματα καὶ τὶς ψυχὰς, καὶ μὲ πανάσχαες συνήθειες ποὺ ἡ ἀρχὴ τους χάνεται πίσω βαθειὰ στὴν πρωτόγονη ἀκόμη ἐποχὴ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσπαθοῦσε νὰ ἐξεμείνισῃ μὲ μαγικὰ μέσα τοὺς δαίμονες καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς πόλεως. Τὰ ἔθιμα αὐτὰ εἶναι κοινὰ σχεδὸν σ' ὅλους τοὺς λαοὺς γιὰ τὴν κοινὴ εἶναι καὶ ἡ λαχτάρα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζῆσῃ καὶ νὰ

εὐτυχία. Κι' ὅμως τὴν εὐτυχία πού τόσο ἐναγώνια λαχτάρασε ὁ ἄνθρωπος δὲν τὴ βροῖκε ἀκόμη. Νῶα κάνει ἀραγε πάντοτε λάθος στὴ χρήση τῶν μαγικῶν μέσων ἢ μήπως ἡ εὐτυχία πού ἀναζητεῖ εἶναι στὴν πραγματικότητα μιὰ οὐτοπία πού ὑπάρχει μόνο στὰ παραμύθια;...

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΠΕΡΣΙΑΝΗΣ

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΓΝΩΜΙΚΩΝ

«Η Ζωή»

Πολλές φορές μερικά λόγια περικλείουν μέσα τους ἀλήθειες πού ἀντανάκλουν πάνω σὲ δόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Ἴσως γιατί γραφτήκαν σὲ μιὰ στιγμή τυχερῆς ἔμπνευσης, ἴσως γιατί ἦταν καρποὶ μακρόχρονης ἐμπειρίας πού κατεστάλαξε σὲ σοφία μὲ πανανθρώπινες προεχτάσεις. Τέτοια λόγια σπάνια περνῶν στὴν ἀφάνεια, εἴτε εἶναι γραφτὰ εἴτε εἶναι προφορικά, διαβιθαζόμενα ἀπὸ στόμα σὲ στόμα διὰ μέσου γενεῶν καὶ ἐποχῶν. Τὰ ἀποφθέγματα αὐτὰ πνευματικοῦ κλίματος πού τὰ ἐκπύνησε, φέρουνε καὶ τὴν χαρακτηριστικὴ σφραγίδα τῆς ἐποχῆς τους. Στὰ σημειώματά μας αὐτὰ θ' ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴ φιλοσοφία πού κρύβουνε μερικὰ ἀπὸ τὰ πῶς γνωστὰ γνωμικά πού μὰς φτάσανε, κληροδοτημένα σὲ μᾶς ὄχι ἀπὸ τὴν ἀνώνυμη λαϊκὴ ἐμπειρία ἀλλὰ ἀπὸ τὴν σπάνια σοφία πού διέκρινε διάσημες μορφές τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας — ἄλλες πῶς μακρυνές, ἄλλες πῶς κοντὰ στὴ δική μας ἐποχὴ καὶ στὶς δικές μας ἀντιλήψεις.

Σὰν πρῶτο θέμα μὰς διαλέξαμε μιὰν ἔννοια ἀπειρη σὲ ἔχταση, σὲ βάθος, σὲ νόημα. Καλύτερη δὲ ἀξιολόγηση τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸν δριμύτο τοῦ χριστιανοῦ φιλοσόφου Ἰουστίνου, πού ἔζησε τὸν δεῦτερο μετὰ Χριστὸν αἰῶνα. Ἴσως δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ βροῦμε: «Ἡ Ζωὴ εἶναι ὁ πρόλογος στὸ βιβλίο τῆς αἰωνιότητος». «Ὅλες οἱ περαιτέρω ἀπόψεις, θετικὲς ἢ ἀρνητικὲς περιέχουν μέσα τους μεγάλη δόση ὑποκειμενικότητας. Ἡ ἐναντίωση ὅμως τῆς ζωῆς σὰν ἓνα μόνον εἰσαγωγικὸ στάδιο σὲ μιὰ κατάσταση ἀπειρης καὶ ἀτέλειωτης ὑπαρξης συμβαδίζει ὄχι μόνο μὲ τὴν θρησκευτικὴ φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν σύγχρονη ἐπιστημονικὴ περὶπέτεια ἢ ὅποια διαρκῶς προβαίνει σὲ νεώτερες ἀποκαλύψεις σχετικὰ μὲ τὴν ὑπαρξὴ διαφόρων μορφῶν ζωῆς ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὸν δικὸ μας μικρὸ πλανήτη, ὁ ὅποιος παρ' ὅλα ταῦτα, ἦταν τότε ὁ μοναδικὸς παράγων πού ἐπηρέαζε τὴν διαμόρφωση τέτοιων ἀπόψεων. Κάτι παρόμοιο, δοσμένο ὅμως μὲ πῶς σκοτεινὰ, πῶς γήινα χρώματα μὰς λέει καὶ ὁ Μακεδὸνας Ἰωάννης Στοβαῖος πού ἔζησε τὸν 5ον αἰῶνα μ.Χ.: «Ὅλος ὁ βίος συνίσταται σὲ περιπλανήσεις πέριξ τοῦ τάφου».

Ὅμως ἡ προσκαιρότητα τῆς ζωῆς σὲ πῶς προγενέστερα χρόνια εἶχε δεχτεῖ λυτρωτικὸ τὸ καταύγασμα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς σοφίας. Ἐξαιρωτισάσανε οἱ Ἕλληνες τὸν ἄνθρωπο, τὴ ζωὴ. Εἶδαν πέρα ἀπὸ τοὺς φόβους τοῦ τάφου καὶ τῆς ματαιότητας, πέρα ἀπὸ τὸ δόος τῆς αἰωνιότητος, καὶ στήσανε ἡγεμονικὴ καὶ κινητήρια δύναμη πάνω στὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς, τὴν ἀνθρώπινη διάνοια. «Ἡ Ἐνέργεια

τοῦ Νοῦ Ζωῆς», ἀποφαινεται ὁ Ἀριστοτέλης. Τὸ ἴδιον ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴ διάθεση ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τὴν Ρωμαντικὴ Σχολὴ πού ξεκίνησε στὴν Γερμανία στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ὁ διάσημος ποιητὴς Νοβὰλης πῶς τολμηρὸς κι' ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, ταυτίζει τὴν ἐνέργεια τῆς ζωῆς μὲ τὴν ἐνέργεια τῆς διάνοιας: «Σκέπτομαι, ἀρα ὑπάρχω». Ἡ Γερμανικὴ, ἔξ ἄλλου φιλοσοφία, εἰς τὸ σύνολό τῆς πλοῦσια, πληθωρικὴ, παρέδωσε στὴν ἀνθρωπότητα πολλὰ δειγμάτων τῆς ἐκάστοτε τοποθετησῆς τῆς πάνω στὸ καφτὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς. Ὁ Σοπενχάουερ, μὲ τὴν ἀπαισιοδοξία πού χαρακτηρίζει τὸ φιλοσοφικὸ του σύστημα, δὲ βλέπει στὴ ζωὴ παρὰ μιὰν μονότονη ὁμοίμορφη ἐπανάληψη ὑποθλητικῶν μὲν, καθαρτικῶν, ἀλλὰ τραγικῶν περιστάτικῶν. «Ἡ Ζωὴ εἶναι ἓνα τεράστιο θέατρο ὅπου παίζεται ἡ ἴδια τραγωδία μὲ διαφορετικὸς τίτλους». Ἐνας ἄλλος διάσημος Γερμανὸς, ὁ Νίτσε, μὲ τὴν δυναμικὴν του θεώρηση ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἀνθρώπινου βίου, ὄχι μονάχα ἔβλεπε ἀπόλυτον προτεραιότητα τῆς ζωῆς ἐναντι τῆς γνώσεως, ἀλλὰ πίστευε πῶς ἡ ζωὴ ἔπρεπε νὰ ἐκπληροῦται σὲ ὅλη τὴν κλίμακα τῶν κινδύνων τῆς, τῶν ἀπολαύσεων τῆς, τῶν ἀπαιτήσεών τῆς, τῶν ὀλοκληρώσεών τῆς: «Μὲ τὸ νὰ ζῆ κανεὶς ἐπικινδύνως, ἀπολαμβάνει τὴν μεγαλύτεραν ἡδονήν».

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πῶς διάσημους Γάλλους συγγραφεῖς ἀσχοληθήκαν μὲ τοὺς ἐπὶ μέρους ἀνθρώπινους παράγοντες πού ἐπηρέαζον βαθειὰ τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πάνω στὴ γῆ. Ἐστὶ ὁ μεγάλος Γάλλος ρωμαντικὸς Οὐγκὸ, καταπιανόμενος μὲ τὸ φαινόμενο τῆς εὐτυχίας στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀποφαινεται ὅτι «βίος εὐτυχίας δὲν ὑπάρχει» ὑπάρχουν μόνον ἡμέρες εὐτυχεῖς. Ὁ Ζολᾶ δὲ μὲ τὸν ζωντανὸν ρεαλισμὸ του προχωρεῖ πέρα ἀπὸ τὴν ἀόριστη περιγραφή τῆς θετικῆς ἀποδοχῆς τῆς ζωῆς σὰν «εὐτυχίας», καὶ στήνει τὸ βασίλειο τῆς ευραστίας τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, μέσα στὴν καρδιά τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἐπιχεῖται ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς συνθήκες: «Ἄν θέλετε νὰ ζοῦν οἱ ἄνθρωποι καλά, ἀφήστε νὰ ζοῦν μέσα τους οἱ ἔλπιδες. Μὲ τὸ θέμα τῆς «ἐλπίδας» ἀσχολεῖται καὶ ὁ μεγάλος ἡγέτης τῆς Γαλλικῆς Διαφωτίσεως, ὁ Βολταῖρος: «Περνᾶ κανεὶς τὴν ζωὴν του μὲ ἐλπίδες καὶ πεθαίνει ἐλπίζοντας».

Τὸ ἴδιο μουτὸ ἀνεκπλήρωτο πνεῦμα διακρίνει τὴν ὄλη νοστοροπία τοῦ Βολταῖρου πάνω στὸ θέμα: «Δὲν κουράζεται κανεὶς ἀπὸ τὴν ζωὴ, κουράζεται μόνον ἀπὸ τὸν ἐαυτὸ του». Ἀπὸ μιὰ Γαλλίδα διάσημη δέ, παίρνουμε μιὰ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀξιολόγηση τῆς ἐπιγείας μὰς ὑπαρξης. Ἴσως γιατί τότε ἀκόμα — τὸν 19ον αἰῶνα — ἡ γυναικεῖα χειραφέτηση βρίσκονταν στὰ πρῶτα τῆς στάδια, καὶ ἡ συναισθηματικὴ ἦταν τὸ διακριτικὸ καὶ τῶν πῶς χειραφετημένων, τῶν πῶς διανοουμένων γυναικειῶν μορφῶν ὅπως ἦταν ἡ συγγραφεῖς Γεωργία Σάνδη: «Μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ πῶς ἔζησε ὅταν ἀγάπησε μιὰ φορὰ». Ἄν ὅμως ἡ «ἀγάπη» σὰν αἴσθημα, ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον τοῦ γυναικειοῦ — τοῦ τότε γυναικειοῦ φύλου — γιὰ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς, μὲ λίγη προέχταση, μπορούμε νὰ ποῦμε πῶς ἡ «ἀγάπη» σὰν κινητήριος μοχλὸς βρίσκεται πίσω ἀπὸ κάθε μορφῆ, κάθε ἐκδήλωση ζωῆς. Κι' αὐτὸς ὁ μοχλὸς εἶναι ὁ ἔρωτας γιὰ τὴ ζωὴ μὲ τὴν ὁμορφιά, μὲ τὴν ἀσκήμια τῆς, μὲ τὴν πείρα τῆς,

μέ την χαρά και την δόνη, μέ την τραγωδία και την κωμωδία της, μέ την προσκαρότητα της και την αλκιονότητα της, μέ τους άνθρωπους της και μέ άλλες τις άλλες μορφές μέσα στις οποίες υπάρχει κι' έκδηλώνεται. Αοτή ή «άγάπη» όπως λέει ό «Άγγλος λογοτέχνης του 19ου αιώνα, Μπέλ, άποφασίζει και την εξέλιξη της άνθρωπότητας δλάκαιρης θγάζοντάς την από τό λίκνασμα, την παρακμή και την φθορά, και σπρώχνοντάς την πύ πέρα σε τομείς μεγαλύτερης και λαμπρότερης επίτευξης. «Η άγάπη για τή ζωή, και όχι ό φόθος του θανάτου σπρώχνουν την άνθρωπότητα εις την πρόοδον».

ΝΑΓΙΑ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΤΑΞΕΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ — ΛΙΓΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΜΙΕΣ

(συνέχεια από τό προηγούμενο)

“Ένα έσπέρας μέ τή Μυρτιώτισσα

Η συνάντησή μας μέ τή Μυρτιώτισσα κράτησε πολλή ώρα. Πήγαμε βραδάκι στην Έκκλη, όπου ή ποιήτρια παραθερίζει. Τό σπιτάκι της σχεδόν κουκλιτικό κάτω από πανύψηλα πεύκα. “Ένα κάπως δυνατό άγέρι τραγουδούσε πάνω μας μέ τά θελονωτά κλαδιά. Είμαστε ό Μαγκλής, ό δωδεκανήσιος διηγηματογράφος, πού πραγματικά τραγούδησε μ' έπική διάθεση τους Καλύμνιους σφουγαράδες, ό Ψαρόπουλος πεζογράφος κι' εκδότης, μέ τή γυναίκα του, κι' έγώ. Η Μυρτιώτισσα μιάς καρτερούσε κάπως ένωριτερα. Χάρηκε τόσο πολύ για την επίσκεψη.

—Κάπως άραιά σάς βλέπουμε εδώ, άποτείνεται ή ποιήτρια στους άλλους της» συντροφιάς. Η Νάκου άκόμα άραιώσε τις έπισκέψεις της. Ό Παπανδρέου τώρα μέ τις πολιτικές άνωμαλίες έχει καιρό νά μιάς έρθη.

Κι' όλα αυτά λέγονταν, ένώ μιάς έδειχνε τις θέσεις μας γύρω στο τραπέζι. Αυτό τό χώλ, κάπως μεγαλύτερο από τά άλλα δυό δωμάτια, πού ένώνονταν μέ αυτό άντίκρου μας χωρίς μέσοτορα, είχε ένα τραπέζι στο μέσον, άντίκρου μιά θερμάστρα, δεξιά και πλάι, λιγάκι πρós τ' άριστερά, δυό καναπέδες, καρέκλες, και στους τοίχους ζωγραφίες και σχέδια. Μιά ζωγραφιά από βόθος έδειχνε δυό χαριτωμένα γατιά μέ τά πανέξυπνά τους μάτια. Άντίκρου του πίνακα αυτού, πρós τή γωνιά, κρεμόταν ένα μεγάλο κάδρο μέ τήν ποιήτρια στή μακρυνή έκείνη νίστη της καλυμένη μέ πλατύγυρο καπέλλο. Νομίζω πώς κάπου έχω δη νά δημοσιεύεται τό πορτραίτο αυτό τής ποιήτριας.

Κι' όταν πιά βουλευτήκαμε μ' έπικεφαλής τή σепτή οικοδόποινα, συνέχισε την κουβέντα της:

—Κι' όταν έρχόταν εδώ ό Παπανδρέου τυπικά κάθε φορά θάπρεπε να μού άπαγγείλη τό μικρούλι έκείνο ποίημά μου τό «Σ' άγαπώ».

“Ένας άπ' τή συντροφιά ξεκίνησε τό τραγούδι.

Σ' άγαπώ δέν μπορώ
τίποτα άλλο νά πώ
πιό βαθύ, πιό άπλό,
πιό μεγάλο!

Μιά στιγμούλα κάποιος μικρό λαθάκι άκούστηκε. Η ποιήτρια τινάχτηκε και μέ τή μελωδική της φωνή

συνέχισε διορθώνοντας τό στίχο.

Μπρός στα πόδια σου εδώ
μέ λαχτάρα σκορπώ
τόν πολύφυλλο ένθθ
της ζωής μου...

Η φωνή της γέμισε τό μικρό χώρο μέ συγκίνηση. Νά μη ξεχνάμε πώς σπούδασε ή ποιήτρια θέατρο, έπαιξε μάλιστα στή «Νέα Σκηνή», του Χρηστομάνου, συνεργάστηκε μέ κορυφαίους έρμηνευτές και δίδασκε για χρόνια άπαγγελία.

Σέ έρώτηση κάτω από ποιές περιστάσεις έγραψε αυτό τό θαυμάσιο σε λιτότητα ποίημα πού περικλείει τόσον αιώνο έρωτα, ή ποιήτρια άπάντησε:

—Δέν τό έγραφα για συγκεκριμένο πρόσωπο. Άπλούστατα ήμου πλημμυρισμένη από τό αιώνιο αυτό αίσθημα κι' ένα δειλινό μετάφερα στους στίχους όλο τον κραδασμό της καρδιάς μου. Κι' είναι ώραίο τό ποίημά μου γιατί είναι λιτό, όπως λιτά είναι όλα τά μεγάλα αισθήματα. Κι' άνήκει σε όλο, γιατί γράφτηκε άπρόσωπα, έξω από άτομικά περιστατικά.

Η ποιήτρια μιάς ρώτησε για πολλά πράγματα και πρόσωπα. Είναι τόσο άποτραθηγμένη... καιρό πολύ. Ίδιαίτερα άκουε τό Μαγκλή νά μιάς διηγείται για τον πολύ άναποφάσιτο χαρακτήρα του Κλέωνα Παράσχου και τις δυσκόλιες πού παρουσίαζε σχετικά μέ τό γάμο του. Και τ' άκουε όλ' αυτά μέ φανερά κατάπληξη.

Και σιγά σιγά φτάσαμε και στην έκδοση των άπάντων της. Ό Ψαρόπουλος, πού διευθύνει τον ελληνικό κλάδο των εκδόσεων Alvin Redman, την πληροφόρησε πώς σχεδόν πλησιάζει νά τελειώσει ή έκτύπωση του όλου έργου. Θα τό παρουσιάσουν μέσα σε ειδικό κάλυμα, όπου θα περιλαμβάνεται κι' ένας δίσκος μέ μερικά ποιήματά της. Θα πρέπει μερικά ν' άπαγγείλη ή ίδια και τό όπολοιπα μιά άλλη πού θα διαλέξουν άφοδ συνεινηθοούν οι δυό τους προηγουμένως. Η πρόταση ταυτοχρόνος άπόκλειε τον άντρα, γιατί κατά τον έκδοτή υπάρχει τόσο γυναικειο αίσθημα μέσα στους στίχους της πού θα ζήμιανε άν τους άπάγγελλε άντρική φωνή. Η ποιήτρια δέχτηκε την άποψη. Άλλά ζήτησε στην έκδοση νά γίνη ένας νεωτερισμός, άν βέβαια δε ζήμιανε ή εμφάνιση του βιβλίου.

—Θάθελα, λέει, νά χωρίζαμε μέ άσπρη σελίδα ή φύλλο τά διάφορα ποιήματα της Νοαίτυ, πού μετάφρασα από διάφορες συλλογές της.

Και γυρίζοντας πρós έμένα, πρόσθεσε:

—Στό τέλος των «Άπάντων» μου θα περιληφθοούν κι' οι μεταφράσεις μου. Άλλά ξεχωριστά άγαπώ τό ότι μετάφρασα από τό έργο της κόμησας Νοαίτυ. Γι' αυτό θάθελα έτσι ξεχωριστά τις ομάδες ποιημάτων από τις διάφορες της συλλογές.

Μιά γρήγορη άνταλλαγή άπόμων διευθέτησε τό ζήτημα κι' ή ποιήτρια άρχισε πιά νά ρωτά για την Κύπρο. Δοθήκαμε λίγες έξηγήσεις για νά σηκαθούμε πιά και νά άποχαιρετησοουμε την κουρασμένη από χρόνια και ζωή λυρική έκπρόσωπο του νεοελληνικού γυναικειού κόσμου. Έξάλλου την κρατήσαμε τόση ώρα... Δίπλα στην έξοδο σ' ένα τραπέζακι ξεχώρισα άπάνω σε ξενογλωσσο βιβλίο ένα άλλο βιβλίο μικρό, σε σχήμα τσέπης, μέ κόκκινο ξώφυλλο: ό Γιώργος

Παπᾶς. Ἡ ποιήτρια εἶχε ἀντιληφθῆ τὸ βλέμμα μου.
—Ὁ γιός μου, ὁ Γιώργος Παπᾶς. Τὸν ξέρετε ἐ-
κεῖ στὴν Κύπρο;

—Βεβαίως, τῆς ἀπάντησα, μᾶς ἔχει ἐπισκεφθῆ
καὶ χαρήκαμε τὸ παζιμὸ του...

Καὶ κλείσαμε τὴ βραδυὴ μας ἐπίσκεψη μὲ μιὰ
θλιθερὴ ἀνάμνηση. Ἔξω ἀπ' τὸ μικρὸ σπιτάκι τῆς
Ἐκάλης τὸ δυνατό ἀγέρι τραγουδοῦσε μὲς τὰ πεῦθα.
Κι' ἔλεγε πὼς ἡ ζωὴ κυλᾷ, κυλᾷ μὰ πάντοτε ζωὴ
εἶναι.

Ἡ Ὀλγα Βότση μοῦ μίλησε σ' ἓνα ἀθηναϊκὸ ἀπογευματινὸ

Ἡ Ὀλγα Βότση μὲ τὸν ἄντρα τῆς τὸν Πλατῆ,
πού κι' οἱ δυὸ εἶναι φιλόλογοι μετεκπαιδευμένοι στὴ
Γερμανία, ἔζησε μερικά χρόνια ἀνάμεσά μας ἐδῶ
στὴν Κύπρο. Τότε χοχλοκοποῦσε ἡ Κυπριακὴ ψυχὴ
ἐτοιμάζοντας τὸ γενικὸ ξεσῆκωμα τοῦ 1955—1959.
Μὲς τοῦς πρώτους πού ἐδίωξε ἡ ἀποικιακὴ κυβέρνη-
ση γιατί θεωροῦσε τὴν παρουσία τῶν Ἑλλαδικῶν
ἐκπαιδευτικῶν ἐπικίνδυνη, ἦταν καὶ ἡ Βότση. Ὡστό-
σο μακριὰ ἀπὸ τὴν Κύπρο δὲν μᾶς ἀπολησμόνησε
καὶ συνέχισε τὴ συνεργασία τῆς μὲ ἓνα ὕγιες ποιη-
τικὸ παρὸν στὸν τόπο μας, ἰδίως στὸ περιοδικὸ
«Πνευματικὴ Κύπρος».

Εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ περάσω ἓνα ἀπογευματινὸ
μὲ τὴν ποιήτρια καὶ τὸν ἄντρα τῆς, πού ἀσχολεῖται
μὲ τὴ φιλοσοφία. Ἦταν ἓνα πολὺ θερμὸ ἀπογευμα-
τάκι στὸ σαλόνι τοῦ ξενοδοχείου σὲ χαρακτηριστικὴ
ἀπομόνωση, ἐνῶ βρισκείσαι στὴν καρδιά τῆς πρωτεύ-
ουσας μὲ τὰ δυὸ περίπου ἑκατομμύρια πολίτες. Εἶ-
χανε γυρίσει πρόσφατα ἀπὸ τὴν Κέρκυρα καὶ μιλοῦ-
σανε μ' ἔνθουσιασμό γιὰ ὅ,τι εἶδανε καὶ χαρήκανε.
Μοῦ ἐξομολογεῖται ἡ Βότση:

—Μετὰ τὴν ἐπίσκεψή μου στὴν Κέρκυρα κατάλαβα
γιὰ ποῖο λόγο ἐκφράζονται μὲ ξεχωριστὸ τρόπο στὴν
ποίησή τους οἱ Κερκυραῖοι καὶ γενικά οἱ ἔφτανη-
σιώτες. Ἡ ἀτμόσφαιρα στὴν πόλη τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ
Μαθίλλη, τοῦ Μαρκοῦ εἶναι μιὰ ἀντανάκλαση τῆς
γύρω φύσης, τῆς πνιγμένης στὸ πράσινο, στὴν ἐλιά
καὶ στὸ κυπαρίσσι. Τόπος ὑπέροχος, πού μπορῶ νὰ
τὸν θεωρήσω πολὺ συγγενικὸ μὲ τὴν Πάφο. Ἐκεῖ
στὸ Κῆμα κάποτε περάσαμε ἓνα ἀξέχαστο δεκαῆ-
μερο. Ἐκεῖ εἶδα τὰ καλύτερα ἠλιοθασιλέμματα τῆς
ζωῆς μου.

Ἐπεμβαίνει ὁ ἄντρας τῆς καὶ συμβουλεύει πὼς
ἔπρεπε ν' ἀξιοποιήσουμε τὸ ἔχωρο τῆς Πάφου πού
κάλλιστα μπορεῖ νὰ γίνῃ ἓνα διεθνὲς πνευματικὸν
ἐντευκτήριο. Προσωπικὰ δὲν συμφωνῶ μὲ τὴν μετα-
τροπὴ σέ, ὑποπτα πολλές φορές, κοσμοπολιτικὰ κέν-
τρα χώρων μὲ ξεχωριστὴ ἀξία φυσικῆ, ἱστορικῆ κλπ.
Πολὺ σύντομα ἀποχρωματίζονται τὰ μέρη αὐτά, γί-
νονται ἐμπόριο κι' ἐπιχείρηση καὶ σὲ λίγο χρόνο
καταστρέφονται.

Πάντως εἶναι μιὰ ἀποψη τοῦ Πλατῆ, σεβαστὴ
καθ' ὅλα.

Φυσικὰ συζητήσαμε τὴν τελευταία ποιητικὴ συλλο-
γὴ τῆς Βότση. Ὁ ἰδεαλισμὸς τῆς μὲς τὸ σημερινὸ
στεγνὸ πνευματικὸ κλίμα πραγματικὰ εἶναι «ἓνας
μεγάλος ἦχος», γιὰ νὰ χρησιμοποίησω τὸν τίτλο τῆς
συλλογῆς ὡς χαρακτηρισμὸ. Καὶ ὁ ἰδεαλισμὸς ἀπὸ
φυσικὸ τὸ ἔχει εὐρύτητα καὶ παγκοσμιότητα: Ἀπο-

τελεῖ τοὺς λεπτότερους κραδασμοὺς τῆς ἀνθρώπινης
ὑπαρξῆς.

Ἡ Κύπρος ὥστόσο ζεῖ πολὺ μὲς τὴν ψυχὴ τῆς.
Γυρίζει ὁ λόγος τῆς καὶ ξαναγυρίζει σὲ τόπους καὶ
πρόσωπα τοῦ νησιοῦ μας, σὲ παλιὲς φιλολογικὲς
συγκεντρώσεις.

—Ἀνέβηκα στὸ Τρόδος καὶ τὸν Πενταδάκτυλο,
καὶ προπαντὸς θαύμασα τὸ τοπεῖο ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς
Καντάρας. Περπάτησα πολλές φορές στὴν Κερύνεια,
στὸ μαγευτικὸ τῆς λιμανάκι καὶ στὴν παραλία τῆς,
μιὰ ἀπὸ τῆς ὠραιότερες περιοχῆς τῆς Κύπρου. Κι'
ἀκόμα βλέπω τὸ χαριτωμένο λόφο, σὰ μεσαιωνικὴ
μινιατούρα, τοῦ Ἁγίου Ἰλαρίωνα καὶ τὸ ὠραιότατο
Μπέλα-Παῖς. Ἡ Πάφος ἦταν ἓνα ὄνειρο καὶ ἡ Ἀμ-
μόχωστος μὲ τὰ μεγάλα τῆς τείχη, τὰ γοθικά τῆς
μνημεῖα καὶ τὴ συγκλονιστικὴ τῆς ἱστορία σοῦ ἔδινε
κάτι πού δὲν τὸ εἶχες πρὶν ξαναζήση. Κι' ἀκόμα
θυμᾶμαι στὴ Λευκωσία τῆς φιλολογικῆς συντροφίης
καὶ τὰ φιλολογικὰ βράδια, τότε πού οἱ νέοι ζητοῦ-
σαν ἐνθάρρυνση καὶ ζεστασιά.

Ἄλλὰ σὲ λιγάκι ξαναγυρίσαμε τὴ συζήτηση στὴν
ποίησι καὶ τὸν ἰδεαλισμὸ. Εἶχα προσέξει πόσο πολὺ
ξεχωρίζει στοὺς στίχους τῆς ὁ ὕμνος καὶ πραγματι-
κὸς ἰδεαλισμὸς — καὶ ὄχι ἡ ἀσυναρτησία πού μετα-
φράζεται ἀπὸ μερικὸς σὰν ἰδεαλιστικὴ τάση τοῦ
ἔργου, μὴ κατανοητὴ ἀπὸ τὸν πολὺ κόσμο.

—Ἡ ποίησι γιὰ μένα, λέει ἡ ποιήτρια, εἶναι ἀ-
γρύπνια καὶ προετοιμασία ψυχῆς. Προσπαθῶ νὰ ἐκ-
φράσω τὴν ἀλήθεια τῆς ψυχῆς μου, τὸν ἔρωτα γιὰ
τῆς ὑπέρτατες ἀξίες πού κλίνονται μὲς τὸ ὄνομα
«Θεός».

Στὴ Γερμανία καὶ εἰδικῶς στὴ Βόνη, σπούδασε ἡ
Ὀλγα Βότση γιὰ τρία χρόνια ἱστορία καὶ τέχνη.
Ἔδωσε κι' ὅλας μεταφραστικὰ δείγματα τῆς ἀπα-
σχολήσης τῆς αὐτῆς. Ρωτῶ μὲ πραγματικὴ περιέρ-
γεια γιὰ τὸ τί γίνεται στὴν πνευματικὴ Γερμανία
(λίγη μᾶς γνωρίζει πότε-πότε ὁ Παῦλος Φλώρος στὴ
«Νέα Ἐστία»).

—Ἡ σημερινὴ Γερμανία δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ
πρῶτον μεγέθους λογοτέχνες ὅπως ἄλλοτε τὸν Ρίλκε,
Γκεόργκε, Χόφμανσταλ, Τόμας Μάνν.

Ὁ Χιτλερισμὸς ἔπνιξε ἡ ἐδίωξε τῆς πνευματικῆς
δυνάμεις. Μόνον ὁ Μπέν ἐδίωξε ἓνα ἔργο πού ὡς σή-
μερα ἔχει θαυμαστές. Ἄγχος, ἀθεοαίδητητα, μεγα-
χολία βαραίνει τόσο τὴ σύγχρονη πεζογραφία τῆς
Γερμανίας ὅσο καὶ τὴν ποίησή τῆς. Μοντέρνοι πειρα-
ματισμοὶ καὶ δοκιμῆς ἔχουν γίνει. Μὰ μόλις τελευ-
ταία ἡ ποίησι παεὶ νὰ βρῆ τὰ πόδια τῆς. Ξεχωρί-
ζουν ὁ Πάουλ Τσέλαν, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ γαλλικὸ
σουρεαλισμὸ κι' ἡ Μπάχαν, πού ἀκολουθεῖ τὰ
ὑπαρξιακὰ βήματα.

Καὶ συνεχίζει ἡ Βότση νὰ μιλά γιὰ πλειάδα γερ-
μανοεβραϊκῆς ποιήτριες καὶ αὐστριακές.

Εἶπαμε ἀρκετὰ, συζητήσαμε πολλὰ σημεῖα, θυμη-
θήκαμε καὶ σχολιάσαμε παλιὲς καὶ καινούργιες κι-
νήσεις. Κι' ἐνῶ ἀποχαριτεῖμαστε μὲ τὴν βεβαιότη-
τα μιᾶς νέας συνάντησης στὸ πολὺ κοντινὸ μέλλον,
ἡ ποιήτρια μοῦ μίλησε τὸ πόσο ἰδιαίτερα ἀνθισε ἡ
πατριωτικὴ πεζογραφία καὶ ποίησι στὴν Κύπρο, ἡ
ἐμπνευσμένη ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες τοῦ νησιοῦ.

—Ἄλλὰ καὶ τὸ παρὸν τῆς Κυπρίας στὸ στίβο τῆς
λογοτεχνίας ἐκεῖ κάτω εἶναι πολὺ εὐοίωνο σημάδι.

Ἡ τελευταία τῆς φράση δὲν μύριζε κολακεία. Τῆ

θεώρησα διαπίστωση. Ἡ γυναίκα στὸν τόπο μας μάχεται στὶς πρώτες δυνάμεις.

Ε΄.

Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἐνδιαφέρον ἀρκεῖ νὰ τὸν βρῆς στὴν ὥρα του καὶ νάχης τοῦ λόγου σου τὴν καλὴ πρόθεση. Κι' ἡ ἀπλὴ πληροφορία, οἱ καθημερινὲς ἀπόψεις καὶ σχόλια, ἡ ἀπλὴ δήλωση ἀπασχολήσεων καὶ σχεδίων γιὰ τὸ μέλλον, ἡ ἀνησυχία κι' ἡ στάση ἐναντι τρεχόντων πολιτικῶν γεγονότων σοῦ ἀποκαλύπτουν λίγο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποῦ κουβεντιάζεις. Καὶ εἶναι ὥραϊος κι' ἑλληνικώτατος ὁ διάλογος καὶ στὴ συνθησιμένη καθημερινή του μορφή. Στ' ἀρχαῖα χρόνια, πάντοτε καὶ σήμερα, εἰδικῶς σ' ἐμᾶς τοὺς Ἑλληνας, ἡ κουβέντα ἀποτελεῖ μορφή τέχνης. Μπορεῖ νὰ μὴ εἴμαστε ὅλοι πλασμένοι γιὰ διαλόγους μ' ἐπίδοση. Ὅλοι ὅμως ἔχουμε τὴν προσληπτικότητα καὶ τὴν ἀνάγκη γιὰ διάλογο ὄχι μόνο μὲ ἕνα ἀλλὰ μὲ πολλοὺς συναθρώπους μας.

Σὲ δυὸ ἐκδρομὲς μου μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα τυχαία συνάντησα καὶ δυὸ... ἐπαρχιωτὲς λογοτέχνες τὸ Γερωντικὸ στὰ Γιάννινα, ποῦ κυρίως ἀσχολεῖται μὲ τὴν κριτικὴ καὶ τὶς μεταφράσεις καὶ εἶναι βασικὸ στέλεχος τοῦ ἠπειρωτικοῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια», καὶ τὸν Θεοδ. Κωστοῦρο στὸ φαρμακεῖο του ἐκεῖ στὸ Ναύπλιο. Ἦταν ὅμως οἱ συναντήσεις μας τόσο γρήγορες. (Ἀντίθετα μιά συνάντησι μὲ τὸν Εὐστάθιο Λαγαῶκο στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν εἶχε ἀρκετὸν ἐνδιαφέρον, πολὺ πνευματικὸ, ἔστω κι' ἂν ὁ τ. σύμβουλος τῆς Βασιλικῆς Πρεσβείας τῆς Ἑλλάδας δὲν εἶναι μὲ τὴν τρέχουσα ἀποψη, λογοτέχνης, ἀλλὰ κάπως πλατύτερα, «πνευματικὸς ἄνθρωπος»).

Ἡ Ἀθήνα ἐξακολουθεῖ (καὶ δὲ μπορεῖ νὰ κάμη κι' ἄλλοῶς) νὰ εἶναι ὑδροκεφαλικὴ, παρόλο τὸν ἥλιο τῆς καὶ τὸ βαρὺ παρελθόν. Ἀλλὰ ἔχουν οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐνδιαφέρον. Δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἀνάγκη νὰ πολυκαθῆσῃς μαζί τους καὶ ν' ἀνοίξης ἐμπορικὲς πράξεις. Τὸ ἐμπόριο μιλᾷ μ' ἕνα ἄλλο εἶδος διαλόγου. Νὰ τοὺς διῆ ἔτσι σὰν ρεπορτάζ ἀστραπῆς, ἢ νὰ τοὺς ἀφήσῃς στὴν ὥρα τῆς ξεκούρασής τους νὰ ξαναχτοῦν σὲ ἀθέλητες ἐξομολογήσεις, τὸ βρισκῶ προτιμότερο καὶ ασαφέτερο. Μόνο ἔτσι θ' ἀνακαλύψῃς κάποιο ἑλληνικὸν ἑαυτὸ τους.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΟΜΙΛΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΠΥΡΙΔΑΚΙ

εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς ἐκθέσεως ἔργων ζωγραφικῆς τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Κισσονέργη τῆ 27 Νοεμβρίου 1965

Πρὸ 12 περίπου ἔτων ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλος Κύπρου ὀργάνωσεν ἐκθεσιν ἔργων τοῦ Ἰωάννου Κισσονέργη, τὴν ὁποῖαν οἶτος ἀναχωρῶν δι' οἰκογενειακοὺς λόγους εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐξακμήρῃσεν ὡς τὴν τελευταίαν καλλιτεχνικὴν ἐπαφὴν αὐτοῦ πρὸς τὸ κυπριακὸν κοινόν. Μὲ θαθεῖαν συγκίνησιν ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλος Κύπρου ἀνοίγει δι' ἐμοῦ σήμερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ζωγράφου, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ πατὴρ τῆς συγχρόνου κυπριακῆς ζωγραφικῆς, τὴν ἐκθεσιν ταύτην τῶν καταλοίπων του, τὰ ὁποῖα μὲ πολλὴν συμπάθειαν καὶ στοργὴν ἢ καλὴ του σζύγου συνεκέντρώσεν εἰς τὴν

αἶθουσαν αὐτῆν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Πνευματικὸς Ὀμιλος Κύπρου, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Κισσονέργη πρὸς ἐνδειξιν τῆς μεγάλης ἐκτιμῆσεώς του πρὸς τὸν ἄνδρα εἶχεν ἀφιερῶσει ἕνα τόμον τῆς «Φιλολογικῆς Κύπρου», τοῦ ἐτησίου αὐτοῦ Δελτίου, εἰς μνήμην του, εἶχεν ὑπ' ὄψει, ὅπως ὀργάνωσι ἐκθεσιν ἔργων του συγκεντρῶνων ταῦτα ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν ἐν Λευκωσίᾳ συλλογῶν. Ἡ προσφορὰ τῆς συζύγου του, ὅπως παραχωρήσῃ τὰ εἰς χεῖράς τῆς κατάλοιπα πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἐκθέσεως, ἔθεσε ταύτην ἐπὶ νέας βάσεως ἐξυπηρετούσης διπλοῦν σκοπόν. Πρῶτον τὸν καλλιτεχνικόν, διότι εἰς τὰ κατάλοιπα ταῦτα περιλαμβάνονται πολλὰ λίαν ἀξίολογα ἔργα ἀπεικονίζοντα τὴν ἰδιαιτέραν τεχνοπρόριαν τοῦ ἐκλιπόντος ζωγράφου καὶ δεύτερον, διότι δίδεται ὅστω εἰς τοὺς φιλοτέχνους ἢ εὐκαιρία, ὅπως προμηθευθῶσιν ἔργα τοῦ μεγάλου ζωγράφου, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ προσφερθῶσι πλέον πρὸς πώλησιν.

Δὲν πρόκειται σήμερον νὰ κρίνω τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου Κισσονέργη, τὸ ὁποῖον ἐνεχαράχθη βαθέως εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν τοῦ τόπου μας. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ ἀναφερθῶ εἰς τὴν ἀπεριόριστον ἀγάπην του πρὸς τὴν κυπριακὴν φύσιν καὶ πρὸς τὴν κυπριακὴν ζωὴν καὶ μάλιστα τὴν ζωὴν τῶν ἀπλοϊκῶν καὶ λαϊκῶν τύπων, τοὺς ὁποῖους ἠρέσκετο νὰ ἀπεικονίζῃ εἰς τὰ ἔργα του. Θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ μὴ παραλείπω τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν του εἰς τὴν χρῆσιν τῶν χρωμάτων καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ σχεδίου, πράγματα τὰ ὁποῖα προσδίδουν μεγάλην γοητείαν εἰς αὐτά.

Περὶ αὐτοῦ δύναται νὰ ἐπαναληθῇ ὅτι ὁ μέγας ποιητὴς τῆς Ρώμης εἶπε δι' ἑαυτὸν, ὅτε ἐπετέλεσεν ἔργον αἰωνιώτερον τοῦ χαλκοῦ "exegi monumentum aere perennius", διότι ὁ Ἰωάννης Κισσονέργης ἐπέτελεσε πράγματι ἔργον αἰωνιώτερον τοῦ χαλκοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ παραμείνῃ εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους αἰωνίως.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κύπρου Χρυσάνθη: «Δώδεκα Στιγμές», Λευκωσία-Κύπρου, 1965.

Οἱ «Δώδεκα Στιγμές» εἶναι ἡ δέκατη ἔβδομη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Κύπρου Χρυσάνθη. Σ' αὐτὴ εὐρίσκονται οἱ προοπτικὲς σὲ πλάτη πρωτοφανέζοντα, πλαταίνει ἡ σκέψις καὶ ἀγκαλιάζει δλόκληρῶς τὸν κόσμον, κ' ἡ ἀγάπη στὰ κοντινὰ καὶ τὰ γνωστὰ συμπληρώνεται μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἀνησυχία τοῦ ποιητῆ γιὰ τὴν κατάντια τοῦ ἀνθρώπου ἐκφράζεται τόσο μὲ τὸ περιεχόμενον ὅσο καὶ μὲ τὴ μορφή τοῦ στίχου. Ἔτσι, ἐνῶ στὶς Στιγμές 11 καὶ 12, ποὺ ἀφοροῦν κοινὰ συναισθήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι τὸ «Δεὸς παιδιῶν στὴν ἐκκλησία», «Μιά γυναίκα μὲ ἀμυγδαλὶ φόρεμα», «Οἱ φυτεύτερες» κ.ἄ. ἀπ' τῆ «Μπαλάντα μὲ χρώματα πάνω σὲ πᾶνες τοῦ Α. Διαμαντῆ (11η Στιγμὴ) κ' οἱ «Ἀποθεώσεις τοῦ Κάμπου» (12η Στιγμὴ) γλυκὰ καὶ ἀπαλὰ κινεῖται ὁ παραδοσιακὸς στίχος μ' ὅλα τὰ γοητευτικὰ εὐρήματά του, στὶς ὑπόλοιπες Στιγμές ἡ ἀνησυ-

χία δργάνει τή ψυχή, ανατρέπει τὰ παραδομέ-
να καὶ δουλεύει ἕνα στίχο ταραγμένο, (ὅπως
στὴν Στιγμὲς 8 καὶ 10) καὶ ἀγαπασμένο, ὅπως
στὴν α΄ Στιγμῇ, ὅπου ὁ ποιητὴς μιλάει στοὺς
ἀνθρώπους γιὰ τὴ ραδιενέργεια, στὴν γ΄ ποὺ
τὴν τραντάζει τὸ πάθος γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ
στὴν ἔβδομη, ὅπου ὁ πόνος γιὰ τὴ γυναῖκα τοῦ
πτωχοῦ ἄρρωστο, γιὰ τὴν κοινὴ γυναῖκα, γιὰ
τὸ σεληνιασμένο καὶ γιὰ τὸν πρελὸ γέρο τρυ-
πάει τὴν καρδιά.

Ὁ κ. Χρυσάνθης μὲ τὶς «Δώδεκα Στιγμὲς»
συμπληρώνει ἐπὶ βίβλια μὰ δεκαπεντάχρονη πλού-
σια ποιητικὴ καριέρα, ποὺ εἶμαι βέβαιος πὼς
θὰ συνεχίσῃ μὲ τὴν ἴδια θέρη καὶ στοὺς μέλλον.

Νίκου Σπανοῦ: «Ὁ δεῦτερος ἀγώνας
τῆς Κύπρου στὴν ποίηση τῶν Κυπρίων»
(πρῶτὴ ἀνθολόγησι), Λευκωσία 1965.

Ὁ κ. Νίκος Σπανός, συμπαθέστατος ἀγω-
νιστὴς τοῦ πρῶτου ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγώ-
να, τοῦ ἀγώνα τῆς Ε.Ο.Κ.Α., δὲν ἦταν δυνατὸ
νὰ μείνῃ ἀδιάφορος μπροστὰ στὸ β΄ ἀγώνα,
ποὺ μᾶς ἔχει ἐπιβάλλῃ ἡ τουρκοκυπριακὴ ἀνταρ-
σία τοῦ 1963, ποὺ κρατᾷ ὡς σήμερα ἔνεκα τῆς
ἐγκληματικῆς ὑποστήριξης τῶν ληστοςυμμορι-
τῶν ἀπ' τοὺς «μεγάλους» ἡγέτες τοῦ «ἐλεύθε-
ρου κόσμου». Ποιητὴς ὁ ἴδιος, πολέμησε καὶ μὲ
τὸ τραγοῦδι ὅπως πολέμησε καὶ μὲ τὸ τουφέκι.
Καὶ τώρα, τραγουδώντας πάλι καὶ ὁ ἴδιος —
ἀδιάφορο ἂν ἡ γνωστὴ σεμνότητα καὶ μετριο-
φροσύνη του δὲν τὸν ἀφῆκε νὰ περιλάβῃ στὴν
ἀνθολόγησι δικὰ του ποιήματα — ἀνθολόγησε
ἀπ' τοὺς κύριους ποιητὲς «στιχῶς ποῦναι φων-
νῆ προσώπων, φωνῆ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἔθνους
μας, φωνῆ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ στοὺς εὐγενέ-
στερους στόχους τῶν βρῖσκουν ἀντιμέτωπα τὰ
ὀργανωμένα συμφέροντα, τὴ βία καὶ τὴ φωνὴ
τοῦ δυνατοῦ ποὺ δυναστεύει τὸ πνεῦμα, τὴν ἀν-
θρωπιά καὶ τὴν ἀλήθεια», ὅπως μᾶς λέει στοὺς
σύντομο πρόλογό του.

Ὁ κ. Σπανός ἀνθολογεῖ 25 περίπου ποιήμα-
τα δεκατριῶν ποιητῶν, ἀπὸ ὅσα δημοσιεύθηκαν
σὲ περιοδικὰ, σ' ἐφημερίδες καὶ σὲ βιβλία καὶ
ὀφείλουμε νὰ ὀμολογήσουμε πὼς ἡ ἀνθολόγησι
ὑπῆρξε πολὺ προσεκτικὴ. Θάταν ἐντούτοις ἀν-
τιπροσωπευτικώτερη ἂν ὁ κ. Σπανός ζητοῦσε
ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς ποιητὲς νὰ τὸν ἐφοδιά-
σουνε μὲ ποιήματά τους γιὰ τὸ δεύτερο Κυ-
πριακὸ ἀγώνα, γιατί, εἶναι πιθανὸ νὰ μὴ ἔχουν
δημοσιεῦθῃ μερικῶν ποιητῶν ἔργα. Ἐντούτοις,
ἀφοῦ πρόκειται γιὰ πρῶτὴ ἀνθολόγησι, τὸ μι-
κρὸ αὐτὸ μειονέκτημα δὲν ἐπηρεάζει καθόλου
σχεδὸν τὸν εὐγενικὸ σκοπὸ τῆς τωρινῆς ἀνθο-
λογίας.

Μιχάλη Περίδη: «Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα
καὶ ἡ σημερινὴ μορφή της», Βιβλιοπωλεῖον

τῆς «Ἑστίας», Ἀθήναι 1965.

Ὁ Ἀλεξανδρινὸς λόγιος κ. Μιχάλης Περί-
δης, ποὺ ξη τῶρα, καθὼς ἀντιλαμβάνομαι, μό-
νιμα στὴν Ἀθήνα, μελέτησε γιὰ μὰ ὀλόκληρη
δεκαετία ἀπ' ὅλες του τὶς πλευρὰς τὸ ζήτημα
τῆς Ἑλληνικῆς διγλωσσίας, καὶ τὰ πορίσματα
τῆς μελέτης του μᾶς τὰ δίνει τῶρα σ' ἕνα τό-
μο ἀπὸ 215 τόσες σελίδες.

Πολὺ ὀρθὰ ὁ κ. Περίδης πιστεύει πὼς δὲν
μπορεῖ κανεὶς νὰ πραγματοποιηθῇ περὶ τῆς νεο-
ελληνικῆς γλώσσας ἂν δὲν ἀρχίσῃ ἀπ' τὴν πρῶ-
τὴ ἐμφάνισι τῆς μᾶς καὶ μόνης Ἑλληνικῆς
γλώσσας, γιαντὸ, στὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ βι-
βλίου του μιλά γιὰ τὶς ἀρχαῖες διαλέκτους καὶ
τὶς ἐξελίξεις τῆς ἀρχαίας, γιὰ νὰ καταλήξῃ
στὸ β΄ κεφάλαιο στὴν Ἑλληνιστικὴ κοινὴ κ'
ἕστερα χρονολογικὰ νὰ μελετήσῃ τὸ Βυζάντιο
μὲ τὴν πεζογραφία μὲ τὴν ἀρχαϊκὴ ἔπη,
τὴ Φραγκοκρατία μὲ τὴν Κρητικὴ ἀναγέννησι
καὶ τοὺς Κυπριακοὺς Ἀσσιζες καὶ τὴν Τουρκο-
κρατία μὲ τὴν ἀπλοελληνικὴ.

Ὁ Ἀδάμαντιος Κοραῖς μὲ ὀρισμένες γόνι-
μες ἀντιλήψεις του ἐξετάζεται κατόπι καθὼς
κ' ἡ ἀντίδρασι τῶν ἀρχαϊστῶν κ' ἡ ἐπίθεσι
τοῦ Κοδρικᾶ, γιὰ νὰ φτάσουμε στὴ Δυτικο-
κρατοῦμενη Ἑπτάνησο μὲ τοὺς ποιητὲς τῆς
Σολομῶ, Κάλβο, Βολαωρίτη καὶ τὸν Πολυλά,
καὶ παράλληλα στὸ νέο Ἑλληνικὸ Κράτος καὶ
τὴ γένεσι τῆς καθαρῆς γλώσσας μὲ μελέτη τῶν
νεοελληνικῶν ἀξιῶν, τῶν νέων ὄρων ποὺ δημο-
ουρηγήθηκαν καὶ τῆς παραγωγῆς τῆς λόγιας
ποιήσεως καὶ πεζογραφίας.

Ὁ Ψυχάρης κ' ἡ σχολὴ του κατέχει ἕνα με-
γάλο μέρος τοῦ βιβλίου, καθὼς καὶ ὁ Γ. Χατζη-
δάκης μὲ τὴν «Κατάλυσι τῶν εἰδώλων» καὶ τὸν
ἔλεγχο τοῦ ψευδαπικτισμοῦ. Ἰδιαίτερο κεφά-
λαιο ἀφιερώνεται στὸν Ἑκπαιδευτικὸ Ὅμιλο
καὶ τὴ γλωσσοεκπαιδευτικὴ μεταρρῦθμισι καὶ
γίνεται εὐρύτατη θεώρησι τῆς νεώτερης λογο-
τεχνίας, τόσο τῆς πεζογραφίας ὅσο καὶ τῆς
ποιήσεως καὶ τοῦ θεάτρου.

Ἐνα κεφάλαιο, ποὺ δὲ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀντι-
παρέλθῃ, καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ ὑπάρξουν ἐνδε-
χομένως πολλὲς καὶ ποικίλες ἀντιδράσεις, εἶναι
ἐκεῖνο ποὺ ἀναφέρεται στὸν ἔλεγχο τῆς ρυθμι-
σμένης δημοτικῆς καὶ στὴν ὀρθογραφία καὶ τὴ
σύνταξί της. Πάντως, τὰ κριτήρια τοῦ κ. Πε-
ρίδη εἶναι καὶ σοβαρὰ καὶ κατὰ ἕνα μεγάλο
μέρος ἀντικειμενικὰ κ' ἡ εὐσυνειδησία του εἶναι
ἀδύνατο νὰ μὴ ἀναγνωρισθῇ καὶ ἀπ' ἐκεῖνους ἀ-
κόμη ποὺ θάχουν τὶς πότερες ἀντιρῆσεις. Ὁ
κ. Περίδης δὲν ὀριστολογεῖ, οὔτε καὶ ἀφήνε-
ται νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ ρεύματα ὀποιασδήποτε
μορφῆς κρίνει καὶ τοποθετεῖ τὴ νεοελληνικὴ
γλῶσσα μὲ ἐπιστημονικὴ σοβαρότητα καὶ μᾶς
ὀδηγεῖ στοὺς συμπεράσματα ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσ-

σα, πού ἀρθθμεί ζωή τριῶν χιλιετηρίδων, διατρεῖ θαυμαστή ἱστορικὴ καὶ οὐσιαστικὴ ἐνότητά, ἐξακολουθεῖ δηλαδὴ νὰ ἐκφράζῃ τὴν καταγωγὴ τῆς καὶ τὴ συνοχὴ τῆς μέσα στὸ χρόνον ἀφ' ἐνός, καὶ νὰ στηρίζεται πάνω στὰ πατροπαρόδοτα χαρακτηριστικὰ στοιχεία.

A. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

Νίκου Σπάνια: Ποιήματα τῆς Τρίτης Λεωφόρου ἀρ. 2, Ἀθήνα, 1965.

Νὰ πῶ: ἡ τεχνικὴ στὴ ποίηση; Εἶναι αὐτὸ ἓνα σημεῖο γιὰ νὰ ξεκινήσω τὶς σκέψεις μου πάνω στὴν ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Νίκου Σπάνια πού ἔχει τίτλο «Ποιήματα τῆς Τρίτης Λεωφόρου ἀρ. 2». Ἐκφράσεις σὰν τὶς παρακάτω μου δίνουν κάπως τὸ δικαίωμα: τὸ δυναμὸ τοῦ αἱματός μου, μὲ χιλιάδες χημικὲς ἐνώσεις, πόλεις μὲ πολιορκίες μ' ἐξιρώσεις, μεταλλικὰ νερὰ τοῦ γηραλέου χρωματιστῆ, κι' ἀνεκυστήρες κάθετοι μὲ θύρες αὐτόματες, ... ἐπειδὴ διορθῶνω τὸ χαλασμένον διακόπτη καὶ τὴ βούση πού στάζει. Ἄφου κι' ὁ ἀσθματικὸς τύπος γραφῆς χωρὶς κόμματα κι ἄλλες βοηθητικὲς στῆξεις σοῦ δίνουν τὴν αἴσθησι τοῦ μηχανικοῦ ρυθμοῦ. Εἰκόνας ἀπανωτές, στοιβαγμένες ἀπὸ τὴ καθημερινὴ ζωὴ τῆς μεγαλοπόλης μ' ἐλάχιστες ἀντανακλάσεις μνήμης ἀπὸ ἕπαιθρο καὶ καλὸ καιρὸ, παρομοιώσεις πού ἐνῶ πᾶνε κάπως «τρυφηλό» ἑαφνικὰ σκληρύνονται (π.χ. συνήθεια σὰν ρεμπούμπλικα λερωμένη), πεζὴ πολὺ πεζὴ ζωὴ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ καθημερινοῦ καρβελιοῦ, κνηκότητα γιὰ ἀρισμένα σημεῖα (δικαία ἢ ἄδικα δὲν ἔχει σημασία — εἶναι ζήτημα στὸ κάτω - κάτω ἀντιλήψεως) ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἓνα καμθᾶ πάνω στὸν ὅποιον πλέκεται ἡ περιγραφή τῆς ἀμερικανικῆς ζωῆς στὴν Τρίτη Λεωφόρο τῆς Νέας Ἱόρκης.

Ὁ θυμὸς, ἡ ἀηδία γιὰ νὰ τὴν κενοτοπία, ἡ δυσπιστία γιὰ τὰ ἰδανικά, κινήσεις, εἰδωλα καὶ πρόσωπα ἀκόμα (ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σῆμα μᾶνα) — ἡ περιφρόνησή του πρὸς τὴν Ἀμερικὴ ὅπου ζῆ (κοίταξε στὸ ποίημα «Στροφές στὸν Ἀνδρέα Κάλθο» πού μιλά καὶ γιὰ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας), τὸ πολὺ πεζοδορῶμο μὲ τὴν ξετσιπωσιά του καὶ τὴν εὐτέλειά του διατρέχουν τοὺς στίχους τοῦ κ. Σπάνια. Θὰ ἐπισήμανα μὰ μεταπήδησι, παροδικὴ βέβαια, σὲ ἀνώτερο κλίμα μόνο σὲ δυὸ ποιήματά του: τὸ Mystique καὶ στὸ American Blues ἀρ. 5. Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ θυμίζει πολὺ Ἑλλάδα κι' ἔχει στὴ συλλογὴ θέση ἀντιθέσεως γιὰ νὰ τονίσει τὸ πολὺ χαμηλὸ σημεῖο τῶν προηγουμένων καταστάσεων, προσώπων καὶ συνθηθειῶν, πού περιγράφονται στὰ κομμάτια ἀρ. 1—4.

Τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς αὐτῆς κάλλιστα θὰ τὰ ὀνόμαζα «ἀντιποιήματα» (λέξη πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἴδιος ὁ ποιητής). Εἶναι γεμᾶτα ἀ-

μερικανικὴ πεζότητα μεταφερωμένη σὲ πεζὲς ἐλληνικὲς ἐκφράσεις. Στιγμές - στιγμές ἔχω τὴν ἐντύπωσι πὼς βλέπο ἀμερικανικὰ φίλμ με ληστές, καταφύγια, ὑποπτες συνοικίες καὶ πράξεις (τριτοφυλικὲς τάσεις π.χ.). Διαβάζοντας τὴ συλλογὴ δὲν εἶχα τὴν αἴσθησι τῆς «ἐκπληξης». Ἴσως νὰ σκέφτηκα μὲ ἀηδία γι' ἀρετὰ πράγματα, νὰ ξεχώρισα τὴ μόνωσι, τὴν ἀελπισία καὶ τὴν κατάπτωσι τοῦ ἀνθρώπου (καὶ γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες τοῦ «μεταναστή») ἀλλὰ δὲ μπορῶ νὰ παραδεχθῶ πὼς ἔνοιωσα ἰδιαίτερον ἔλξη, αὐτὴν πού αἰσθητικῶς μᾶς ὀδηγεῖ στὴν λύτρωσι.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

B. Ν. Τατάκης: Τὰ νέα μορφωτικὰ στοιχεία στὸ πρόγραμμα τοῦ Λυκείου, Θεσσαλονίκη, 1964.

Στὸ κείμενον τῆς ὁμιλίας του, πού ἔγινε στὸ Α' Πανελλήνιον συνέδριον Γεν. Ἐπιθεωρητῶν Μέσης Παιδείας καὶ Γυμνασιαρχῶν, ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Β. Τατάκης ἐκθέτει μὲ συντομία τὰ νέα μορφωτικὰ στοιχεία, πού εἰσάγονται στὸ πρόγραμμα τοῦ Λυκείου βάσει τοῦ πρόσφατου νόμου περὶ ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισις. Τὰ νέα αὐτὰ στοιχεία περιλαμβάνονται στὰ μαθήματα: Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, Εἰσαγωγὴ στὴν Κοινωνιολογίαν, Ἀγωγή τοῦ Πολίτου μὲ στοιχεία Δικαίου, καὶ στοιχεῖα Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Ὁ κ. Τατάκης πολὺ ὀρθᾶ βλέπει πόσον ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ὀλοκληρωθῇ ὁ κύκλος μορφώσεως τῶν μαθητῶν πού Λυκεῖον. Ὁ νέος θὰ πλησιάσῃ τὸ φιλοσοφεῖν καὶ τὸ πολιτεῦσθαι, θὰ κατανοήσῃ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον μέσα στὸ ὅποιον κινεῖται, θὰ δῆ τὴν οἰκονομία σὰν ἀπαραίτητο ἔργο τῆς ζωῆς καὶ δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ κ. Τατάκης δίδει στὴν ἀνθρωπιστικὴ παιδεία ἓνα εὐρύτερον περιεχόμενον ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς Ἀναγέννησις καὶ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Πολὺ ὀρθᾶ ὑποστηρίζει ὅτι ὁ δευτέρος κύκλος τῆς ἐφηβείας ἀπὸ τὰ 15 μέχρι τὰ 18 χρόνια, εἶναι ὁ καιρὸς τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τοῦ προβληματισμοῦ τοῦ νέου. Ἐδῶ ἀκριβῶς πρέπει νὰ τοῦ προσφέρουμε τὶς βάσεις, τὰ στοιχεῖα, πού θὰ ἀποτελέσουν τὸν γνώμονα ἐνεργείας καὶ δράσεως του στὴν ζωὴ.

Ἐχει λοιπὸν τὸ πρόγραμμα τοῦ Λυκείου σκοπὸ νὰ ἐντάξῃ τὸ νέο σὲ μιὰ ὀλοκληρωμένη ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῆς κοινωνίας. Μὲ τὴν κατανοήσι τῶν παραγόντων (κοινωνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ Δικαίων) πού κινοῦν τὴν ζωὴ ὁ νέος θὰ μπορέσῃ πῶ εὐκόλα νὰ βρῆ τὸν δρόμον του καὶ νὰ παίρῃ κάθε φορὰ τὴν ἀρμόζουσα πνευματικὴ καὶ κοινωνικὴ θέση, ὅταν δοῦ μέσα στὴν κοινωνικὴ ὁμάδα. «Κατὰ τὴ δευτέρην περιόδο

της εφηβείας που αντιστοιχεί στα έτη του Λυκείου (150—180 έτος) πò ενδιαφέρον στρέφεται κυρίως στο έξωτερικό κοινωνικό περιβάλλον. Θέλει τώρα ο έφηβος να κατανοήσει και να συλλάβη τις αρχές και τις ιδέες, τις αξίες και τὰ ιδανικά, με άλλα λόγια τὴν πνευματική υποδομή τῆς ζωῆς, τῆς ατομικῆς και τῆς κοινωνικῆς. Καὶ ὄχι μόνο νὰ τὰ κατανοήσει, ἀλλὰ και νὰ τὰ κρίνη και νὰ ἀποτιμήσῃ. Νὰ λοιπὸν ὅτι κατὰ φυσικὸ τρόπο με τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐσωτερικῶν του δυνάμεων ὁ έφηβος ἀνοίγει πὰ μάτια τῆς ψυχῆς του και τὰ φτερά του νοῦ του, γιὰ νὰ ἀφομοιώσῃ τὸ ἐσωτερικὸ νόημα και βάθος τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου, νὰ δῆ τὸν ἄνθ' ὡπο φιλόσοφο και πoλίτη και μέλος τῆς κοινωνίας και δημιουργὸ ἀγαθῶν πνευματικῶν, οικονομικῶν».

Ἔτσι ὀλοκληρωμένα πρέπει νὰ συλλάβουμε τὸν ἀνθρωπισμὸ και τὶς αξίες του και σ' αὐτὸν νὰ εἰσαγάγουμε τὸν έφηβο: Σὰν ζωὴ ὀλοκληρωμένη, κινούμενη ἀπὸ ἀνάγκες πνευματικῆς και ὕλικῆς και σὰν πραγμάτωση ἔργων ὕλικῶν και πνευματικῶν: «Ὁ ἀνθρωπισμὸς και τὸ ἀνθρωπιστικὸ πνεῦμα σήμερα δὲν εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ στενός, ὁ ἀποκλειστικὸς ἀνθρωπισμὸς τῆς ἀναγέννησης... αἰθανόμαστε γενικὰ τὴν ἀνάγκη νὰ προσέξουμε τὸ ἀνθρωπιστικὸ βᾶθος που περιέχουν ὅλα τὰ σπουδαία ἔργα τοῦ ἀνθρώπου στοὺς κύριους πομεῖς τῆς δράσης του, αὐτὰ που ἀποκαλύπτουν τὴν πορεία πρὸς τὴν πραγμάτωση τῆς ἀνώτερης φύσης του».

Με τὴν πλήρη αὐτὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς και τῆ σύλληψη τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὰ πραγματικὰ πλαίσια διαμορφώσεως και δράσεώς του, ὁ έφηβος θὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν πνευματικὴ του συγχρότηση και θὰ κινήθῃ σὰν θετική και δημιουργὸς δύναμη μέσα στὴν κοινωνία.

N. ΣΠΑΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

«ΕΣΤΙΑ ΚΥΠΡΙΩΝ» ΚΑΙ «ΚΟΙΝΟΝ ΚΥΠΡΙΩΝ»

Φίλε κ. Χρυσάθη,

Με μεγάλη μου συγκίνηση διάβασα στὸ τελευταίον τεῦχος τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου» (ἀρ. 62) σημειώμα σου γύρω ἀπὸ τὴν «Ἔστια Κυπρίων», που ἰδρύσαμε ἐδῶ στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς και που, ὅπως πολὺ σωστὰ γράφεις, πῆρεν ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἓνα χαρακτηριστικὸ πνευματικὸ και καλλιέργησε ἀνάμεσά μας αἰσθήματα φιλίας και ἀλληλοκατανόησης. Στάθμα με σεβασμὸ πρὸς τὰ στὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων μας νεκρῶν κ' ἀξέχαστων πρωτοεργατῶν τῆς ιδέας, τῶν ἀείμνηστων Νικ. Κλ. Λανίτη και Ἄχιλλεα Κύρου, με ἐπίσης και στὰ ὀνόματα τῶν πολὺκλαστῶν φίλων Ροδιῶνα

Γεωργιάδη και Μίχη Κιτρομηλίδη. Ἴσως ἀπὸ παράλειψη δὲν σου ἀνέφεραν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπίσης πολὺτιμου συνεργάτη μας Μίμη Γεωργιάδη, ἀδερφοῦ τοῦ Ροδῆ, που θυσίαστηκε κ' αὐτός, ὅπως κ' ὁ ἀδερφός του, στὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους στενοὺς συνεργάτες θὰ πρέπει ν' ἀναφερθῆ ἐπίσης ὁ φίλος κ. Φειδίας Παρασκευαΐδης, που μαζί με τὸν Γλαῦκο Κασουλίδη, τὸν Φοῖξο Πετρίδη, τὸν Σωκράτη Λοῦζιδη και τὸν Ροδῆ, ἀπετέλεσαν τὴν πρώτη διοικοῦσα ἐπιτροπή. Ἀκόμα δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῆ ἡ θετική συμβολὴ τοῦ φίλου Γεωργίου Ἀρτέμη.

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς ὅμως, και μετὰ με τὴν πνευματικὴ ἐστία που δημιουργήθηκε, νὰ τονίσω ὀλότελα ξεχωριστὰ τὴ δραστηριότητα που ἐπέδειξαν οἱ ἀξέχαστοι Ροδιῶν Γεωργιάδης και Μίχης Κιτρομηλίδης. Με τὴν ἀθόρυμη τη λεβεντιά και τῆ δίψα γιὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ὁ πρῶτος, με τὴ σοφή και γαλήνια μεθοδικότητά του ὁ δεύτερος, γίνανε ὁ πυρῆνας μιάς ὀμάδας νέων ἐπιστημόνων και φοιτητῶν που, παράλληλα με τὴν «Ἔστια Κυπρίων», ἰδρύσαμε τὸ «Κοινὸν Κυπρίων», ὀμάδα ἐπιστημονικῆς και λαογραφικῆς ἔρευνας, που ἤρχισεν ἓνα ἐπανεικὸ ἔργο με φιλολογικῆς και ἐπιστημονικῆς συζητήσεις, μελέτες και ἔρευνες, που ἔμειναν ὅμως ἀνολοκληρωτες. Ἀλλὰ και στὸν ἔθνικὸν τομέα δὲν ἦταν μικρὴ ἡ ἐργασία που ἔγινε. Ἐπίσης θάπρεπε ν' ἀναφερθῆ μιὰ προσπάθεια που καταβάλαμε γιὰ νὰ μεταφράσουμε στὰ Ἑλληνικά τὸ περίφημο βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ κ. Μιχ. Δένδια «La Question Cypriote au point de vue historique et de droit international». Ὁ Ροδῆς μετέφραζε τὰ ἱστορικὰ μέρη κ' ὁ ὕποφαινομένος τὰ νομικά, τὸν συντονισμὸ δὲ και τὴν τελικὴ ἐπεξεργασία εἶχεν ὁ Μίχης Κιτρομηλίδης. Τόσο ὅμως τὰ χειρόγραφα αὐτὰ, ὅσο κ' ἄλλη πολὺτιμη ἐπιστημονικὴ ἐργασία, χάθηκαν με τὴν σύλληψη τοῦ Ροδῆ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς και τὴν ἔξονυχιστικὴ ἔρευνα στὸ σπίτι του και με τὰ μέτρα προφυλάξεως που ἀναγκαστήκαμε νὰ πάρουμε κ' ἔμεῖς γιὰ ν' ἀποφύγουμε δυσάρεστες περιπέτειες με τὸν κατακτητῆ.

Τὸ σημειώμα σου, φίλε κ. Χρυσάνθη, μοῦ φερε στὴ μνήμη τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη ἐποχὴ, που, μέσα στὶς στερήσεις και στὶς κακουχίες, εἶχαμε μιὰ ψυχικὴ και πνευματικὴ τόνωση με τὴν «Ἔστια Κυπρίων» (και τὴν ἀξέχαστη ἔκδοση «Ἄστια Κυπρίων») και τὸ «Κοινὸν Κυπρίων». Καὶ σ' εὐχαριστῶ γιὰ ὄσα καλά μοῦ ξαναθύμισες και γιὰ τὴν ἀναφορὰ σου στὴ μικρὴ συμβολὴ μου.

Φιλικώτατα
Δ. Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ
Δημοσιογράφος

Ἄθῆνα 16.11.65

δὲν γίνεται νὰ γεννηθῆ
 ποτὲς ἀδέρφι ἄλλο.
 Κι' ἀφοῦ ἐγὼ σὲ τίμησα πολὺ,
 ὕστερ' ἀπὸ τέτοια σκέψη,
 στὸν Κρέοντα φανήκανε
 αὐτὰ σὰν ἁμαρτήματα
 καὶ φοβερὲς ἀποκοτιές. 915
 Καὶ τώρα ἀφοῦ ἔτσι μ' ἄρπαξε
 στὰ χέρια του, μὲ σέρνει
 ἄπειρη κλίνης νυφικῆς,
 ἀνυμέναιη κι' ἀνύπαντρη,
 χωρὶς παιδί νὰ θρέψω.
 Μὰ ἔτσι ἀπὸ φίλους ξρημη
 ἢ δύσμοιρη πάω ζωντανή
 σὲ ὑπόγειο τάφο τῶν νεκρῶν. 920
 Ποιὰ δικαιοσύνη τῶν Θεῶν
 ἐγὼ ἔχω παρακούσει;
 Ποιὰ ἀνάγκη μου; τῆς δύστυχης,
 εἰς τοὺς θεοὺς νὰ ἐλπίζω;
 Καὶ ποιόνε ἀπὸ τοὺς θεοὺς
 νὰ κράζω βοηθό μου;
 Ἄφοῦ πιά ὀλοφάνερα
 κἀνοντας πράξεις εὐσεβεῖς
 γι' ἀσέβεια τιμωρήθηκα.
 Ἄλλ' ἂν ἐτοῦτα στοὺς Θεοὺς
 φαίνονται νᾶναι δίκαια,
 ὑποφέροντας, θὰ νιώσουμε 925
 πὼς κάναμε ἁμαρτία.
 Μὰ ἂν αὐτοὶ ἔχουν ἄδικο
 μακάρι νὰ μὴ πάθουν,
 ἀπ' ὅσα μὲ ἀδίκησαν
 περσότερα κακά.

Χορὸς : Ἄκόμα ἢ ἴδια ἀνεμοζάλη
 τοῦ νοῦ, τὴν κατέχει. 930
 Κρέων : Αὐτοὺς ποὺ τὴν παίρνουν
 θὰ τοὺς κάμω νὰ κλάψουν γιὰ τοῦτα,
 ἂν ἀκόμη βραδύνουν. (τὴν παίρνουν)
 Ὡτιμένα! Ἐτοῦτος ὁ λόγος σημαίνει
 (Χορὸς) : πὼς πολὺ κοντὰ ὁ θάνατος βρίσκεται.
 (Χορὸς) : Νὰ ἐλπίζης δὲν σοῦ λέω καθόλου 935
 Κρέων : πὼς ἔτσι δὲν θὰ γίνουνε τοῦτα.
 Ἀντιγόνη : Τῶν πατέρων μου πόλη,
 ποῦσαι κτισμένη στῆς Θήβας τὴ γῆ,
 καὶ σεῖς Θεοὶ τῶν προγόνων,
 τώρα μὲ παίρνουν καὶ πιά δὲν ἀργῶ.
 Βλέπετε σεῖς, τῆς Θήβας ἀρχόντοι 940
 αὐτὴν ποὺ ἀπόμεινε μόνη
 ἀπ' τίς βασιλοποῦλες
 ποιὰ κακὰ κι' ἀπὸ ποιούς ὑποφέρω,
 γιὰτὶ τὴν εὐσέβεια τίμησα.

Δ' ΣΤΑΣΙΜΟΝ

Χορὸς : Καὶ ἡ Δανάη ἐθάσταξε
 Στροφή Α' : ν' ἀλλάξη τὸ οὐράνιο φῶς
 μὲ τὸ σκοτάδι,

- σ' αὐλή μέσα χαλκόφραχτη, 945
καὶ κρυμμένη σὲ θάλαμο-τάφο
ἔδαμάστη.
Κι' ὄμως κι' ἀπὸ γενιὰ ἐκρατοῦσε ψηλῆ,
ὦ κόρη μου, κόρη μου ἐσύ,
καὶ τοῦ Δία τὸν γόνου
ἐφύλαγε μέσα της
τὸν χρυσορρόα. 950
- Ἵστώσο εἶναι φοβερὴ
τῆς μοίρας ἢ δύναμη
οὔτε πλοῦτος, οὔτε πόλεμος,
οὔτε καὶ κάστρο
μὰ οὔτε τὰ θαλασσοδάρατα
τὰ μαῦρα τὰ καράβια
μποροῦν νὰ τὴν ξεφύγουν.
- Ἐντιστρ. Α' : Κι' ὁ ἀψόθυμος ὁ βασιλιὰς
τῶν Ἡδωνῶν, ὑπόκυψε
τοῦ Δρύαντα τὸ παιδί, 955
ἐξ αἰτίας τῆς πικρόχολης ὀργῆς του.
ἸἌπ' τὸ Θεὸ Διόνυσου
σὲ μιὰ πετρένια φυλακὴ
κατάκλειστος κρατεῖται
καὶ ἔτσι ξεθυμαίνει
τῆς τρέλλας του
ἢ φοβερὴ καὶ φουντωμένη ὀργῆ.
Κεῖνος τὴν τρέλλα ἀγγίζοντας
κατάλαβε μετὰ,
πῶς τὸν Θεὸν ἐπρόσβαλε
μὲ γλῶσσα τσουχτερή,
γιατὶ τίς θεοκίνητες
σταμάταγε γυναῖκες,
κι' ἔσθυνε τοῦ Βάκχου τοὺς πυρσοὺς
καὶ τίς Μοῦσες κακοφάνιζε,
ποῦ τὸν αὐλὸ ἀγαπᾶνε. 965
- Στροφή Β' : Στὸ πέλαγο τῶν Κυανῶν Πετρῶν κοντὰ
εἶναι τοῦ Βόσπορου οἱ ἄκτες,
ποῦ ἀπὸ δυὸ θάλασσες δέρνονται
κ' ἡ Θρακικὴ Σαλμυδησός,
ἢ ἀφιλόξενη,
ὅπου ὁ Ἄρης ὁ γειτονικὸς
εἶδε τὴν κατάρτη πληγὴ 970
τῶν δυὸ τῶν Φινειδῶν,
ποῦ ἡ ἄγρια γυναῖκα τοῦ Φινέα
ἀνόσια τοὺς τύφλωσε τὰ μάτια
κτυπώντας μὲ σαῖττα τ' ἀργαλιοῦ
καὶ μάτωμένα χέρια. 975
- Ἐντιστρ. Β' : Καὶ λυώνοντας ἐκλαίγανε
οἱ ἄραχλοι τὸ μαῦρο τους τὸ πάθος,
ὄντας γένηα κακόνυφης
μητέρας. 980
Μ' αὐτῆς ἔφτανε ἡ γενιὰ
ὡς τοὺς Ἐρεχθεῖδες τοὺς πανάρχαιους
καὶ σὲ μακρυνές σπηλιές,
ἀπάνω ἀπὸ σπηλιὰ βουνὸ
κι' ἀνάμεσα στὶς πατρικὲς
τίς θύελλες ἀνατράφηκε,

ἡ κόρη τοῦ βοριά,
 ποῦ μ' ἄλογο παράθβαινε στὸ τρέξιμο,
 κόρη Θεῶν. 985
 Ἄλλὰ καὶ κείνην χτύπησαν, παιδί μου,
 οἱ μοῖρες οἱ μακρόζωες.

Ἐπεισόδιον Ε΄

- Τειρεσίας : Τῆς Θήβας πρωτογέροντες ἔχουμε φτάσει ἐδῶ
 κοινὸ τὸν δρόμο βλέποντας οἱ δυὸ μας,
 μὲ τοῦ ἑνὸς τὰ μάτια. Τί τοὺς τυφλοὺς, στίς στράτες
 κάποιος τοὺς ὀδηγεῖ. 990
- Κρέων : Καὶ ποῖα εἶναι τὰ νέα σου, σεβάσμιε Τειρεσία;
 Τειρεσίας : Ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ πῶ καὶ σὺ στὸν μάντι νὰ πεισθῆς.
 Κρέων : Ποτές ἐγὼ πρωτότερα δὲν βγῆκ' ἀπ' τὴ βουλή σου.
 Τειρεσίας : Γι' αὐτὸ τὴν πολιτεία αὐτὴ σωστὰ ἐκυβερνοῦσες.
 Κρέων : Μπορῶ νὰ μαρτυρήσω πῶς ἀπὸ σένα εἶδα καλὸ. 995
 Τειρεσίας : Μὰ ξέρε, τώρα περπατᾶς στοῦ ξυραφιοῦ τὴν κόψη.
 Κρέων : Τί τρέχει; Τὸ στόμα σου τὸ τρέμω.
 Τειρεσίας : Θὰ μάθης ἐσὺ ἀκούοντας τῆς Τέχνης μου σημάδια.
 Λοιπὸν, σὰν ἐκαθόμουνα εἰς τὸ παλιὸ μου στέκι,
 ποῦ μελετᾶω τὰ πουλιά κι' ὅπου κάθε λογιῆς
 πετούμενο βρίσκει ἐκεῖ λιμάνι, ἀκούω τότες 1000
 μιὰν ἄγνωστη φωνὴ πουλιῶν, ποῦ κράζαν δυνατὰ
 μὲ βάρβαρο ἕνα τρόπο, ποῦ δὲν ἐκαταλάβαινα.
 Καὶ ὕστερα τὰ νοιώθω νὰ ἀλληλοξεσκίζωνται
 μὲ νύχια φονικά, γιατί ἀκούοταν καθαρὰ
 τὸ βουῖσμα τῶν φτερῶν. Κι' ἀμέσως φοβισμένος
 σὲ ὀλοφλόγιστους βωμοὺς θυσίης δοκιμάζω. 1005
 Μ' ἀπάνω ἀπ' τὰ σφαχτάρια δὲν φέγγιζε ἡ φωτιὰ
 καὶ τῶν μεριῶν τὸ πάχος στάζοντας πᾶς τὴ χόβολη
 ἔλυανε κι' ἔβγαζε καπνοὺς κι' ἔφτυνε πρὸς τὰ πάνω
 καὶ οἱ χολές σκορπιούνταν στὸν ἀέρα καὶ ἄγγιχτα 1010
 μέναν τὰ μεριά ἀπ' τὸ λυωμένο πάχος,
 ποῦ τὰ σκέπαζε. Τῆς θυσίας τῆς κακοσήμαδης
 τέτοια ἐτοῦτο τὸ παιδί τὰ σκοτεινὰ μαντέματα
 μοῦ ἔλεγε· γιατί αὐτὸ σὲ μένα εἶν' ὀδηγὸς
 ἐγὼ δὲ σ' ἄλλους· καὶ αὐτὰ ἡ πόλη ἀπ' τὰ μαυρὰ σου 1015
 πᾶσχει, γιατί οἱ βωμοὶ μας κι' ὅλες μας οἱ σχάρες
 γιομάτες εἶν' κοψίδια καὶ ὄρνιων καὶ σκυλλιῶν
 ἀπὸ τὸν δύστυχο ποῦ ἔπεσε τοῦ Οἰδίποδα τὸν γυιό.
 Καὶ τώρα παρακλήτικες θυσίης δὲν τίς δέχονται
 πιά οἱ Θεοί, ἀπὸ μᾶς, οὔτε καὶ κάψιμο μεριῶν 1020
 οὔτε καὶ τὰ πουλιά, τί ἔφαγαν αἷμα νεκροῦ,
 κράζουνε πιά, μὲ καλοσήμαδες φωνές.
 Ἐτοῦτα εἶναι τέκνο μου κι' ἔλα στὰ συγκαλά σου.
 Νὰ κάνουν λάθη εἶναι κοινὸ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους
 κι' ὅταν γενῆ τὸ λάθος; κείνος δὲν εἶναι ἄβουλος 1025
 οὔτε καὶ κακομοίρης, ὅπου γιατρεῖει τὸ κακὸ
 κι' ὅπου δὲν ἐπιμένει πεισματικὰ στὸ λάθος του.
 Τὸ πείσμα τὸ περιγελοῦν πῶς εἶναι ἀνοησία.
 Μόν' ἔλα ὑποχώρησε, χάριν τοῦ πεθαμένου
 καὶ μὴ λογχίζης τὸν νεκρό. Δὲν εἶν' παλληκαριά
 ἐκείνونه ποῦ πέθανε ξανά νὰ τὸν σκοτώνης. 1030
 Σοῦ λέω λόγια φρόνιμα θέλοντας καλὸ σου
 κι' εἶναι τὸ πιὸ εὐχάριστο ν' ἀκολουθῆς τὴ συμβουλή

- κείνου πού λείει τὸ σωστό, ἂν λήη γιὰ τὸ καλὸ σου.
- Κρέων : Γέροντα' σὺν τοξότες, μὲ στόχο ἐμένα ὄλοι σας
κτυπάτε καὶ πολὺ πικρὴ ἀπὸ τῆ μαντικῆ σας
ἐγὼ ἔχω πείρα. Κι' οἱ συγγενεῖς μου ἀπὸ καιρὸ 1035
μὲ πούλοῦν καὶ μ' ἀγοράζουν. Κερδίζετε, κι' ἂν θέλετε
τὸ ἤλεκτρο τὸ Σαρδικὸ καὶ τὸ Ἴνδικὸ χρυσάφι
νὰ τὸ ἐμπορεύεσθε' μὰ κείνον δὲν θὰ τὸν θάψετε
οὔτε κι' ἂν τοῦ Δία οἱ ἀετοὶ θέλουνε νὰ τὸν φέρουν 1040
ἀρπάζοντας τον γιὰ τροφή ὡς τὸ δικό του θρόνο.
Ποτὲς δὲν θὰ ἐπιτρέψω ἐγὼ ἐκεῖνος νὰ θαφτῆ,
γιατὶ τὸ μῖσμα φοβήθηκα' ξέρω καλὰ
πὼς νὰ μολύνη τοὺς Θεοὺς ἀνθρωπος δὲν μπορεῖ.
Πέφτουνε ὅμως, γέρο μου Τειρεσία, πτώματα 1045
ἄσκημα, οἱ πανέξυπνοι ἀπ' τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους,
ὅταν, χάριν τοῦ κέρδους, λόγια αἰσχρὰ
τὰ λέν μὲ καλὸ τρόπο.
- Τειρεσίας : Ἄλοίμονο! Ξέρει ἀνθρωπος κανεῖς, ἄραγε σκέφτεται —
Κρέων : Τί πράμα; Ποιὰ σοφία θὰ μᾶς πῆς πού ὄλοι ξέρουν;
Τειρεσίας : Πόσο πιὸ ἀπ' ὄλα ὠφέλιμο εἶναι ἡ φρονιμάδα. 1050
Κρέων : Ὅσο, νομίζω, ἡ ἀμυαλιὰ πολλὴ ἔναι βλάβη.
Τειρεσίας : Ὅμως ἀπ' τὴν ἀρρώστια αὐτὴ ἐσὺ εἶσαι γεμάτος.
Κρέων : Ἐγὼ σὲ μάντι δὲν θέλω κακὰ ν' ἀντιμιλήσω.
Τειρεσίας : Καὶ ὅμως μὲ κακολογᾶς, σὺν λὲς ψευτιὲς μαντεύω.
Κρέων : Γιατὶ ἡ γενιὰ ἡ μαντικὴ ὅλη φιλάργυρη εἶναι. 1055
Τειρεσίας : Καὶ τῶν τυράννων ἀγαπᾶ αἰσχρὰ νὰ ἔχη κέρδη.
Κρέων : ἘΑραγε νοιώθεις πὼς αὐτὰ πού λές, τὰ λές σὲ βασιλιάδες;
Τειρεσίας : Ξέρω' μ' αὐτὴν τὴν πόλη, ἀφοῦ τὴν ἔσωσες ἐσὺ
τὴν ἔχεις ἐξ αἰτίας μου.
- Κρέων : Μάντις εἶσαι σοφός, ἀλλὰ σ' ἀρέσει τ' ἄδικο.
Τειρεσίας : Θὰ μ' ἀναγκάσης τὰ μέσα μου ἀπόρητα νὰ πῶ. 1060
Κρέων : Πές τα. Μόν' ὄχι μὲ προσδοκία κέρδους.
Τειρεσίας : Ἔτσι λοιπὸν σοῦ φαίνομαι;
Κρέων : Ξέρε πὼς δὲν μπορεῖς τὴν γνώμη μου νὰ τὴν ἐμπορευτῆς.
Τειρεσίας : Ἄλλα σὺ μάθε σίγουρα, πὼς δὲν θὰ δῆς τοῦ ἡλίου 1065
ἀκόμη πολλὰς διαδρομὰς κι' ἓνα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα σου
νεκρὸ θὰ ἔχῃς δώσει σὺν πλερωμῇ ἄλλων νεκρῶν,
γιατὶ ἓναν ἀπ' τὸν Πάνω στὸν Κάτω κόσμον ἔβαλες
καὶ ζωντανὸ χωρὶς τιμὴ σὲ τάφο ἔχεις κλείσει,
κι' ἀνόσιο ἓνα νεκρὸ ἐδῶ πάλι κρατεῖς,
χωρὶς στολίδια νεκρικὰ κι' ἀπ' τοὺς θεοὺς τοὺς Κάτω 1070
χωρισμένο. Καὶ μὲ τὴ βία ἔκαμες πράματα,
πού οὔτε στοὺς Πάνω θεοὺς μὰ οὔτε καὶ σὲ σένα
ἐπιτρέπονται. Γι' αὐτὰ καὶ σὲ παραφυλᾶνε
τῶν θεῶν οἱ καταστροφικὲς καὶ τοῦ Ἄδη οἱ ἐρινύες,
πού ὕστερα ἀπὸ τὸ κακὸ τὴν τιμωρία φέρνουν, 1075
γιὰ νὰ πιαστῆς στὶς ἴδιες μὲ τοῦτες συφορές.
Καὶ σκέψου, ἂν τὰ λέω αὐτὰ γιὰτὶ μ' ἔχουν πληρώσει.
Καιρὸς δὲν θὲ νὰ πάη πολὺς καὶ θ' ἀκουστοῦνε
κλάματα, στὸ σπιτικὸ σου μέσα, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.
Γιὰτὶ οἱ πολῖτες μὲ μίση ἀναταράσσονται 1080
ὄλες, σ' ὄσες σκυλλιά ἢ ἀγρίμια σπαράξανε νεκρὸ
καὶ τὸν ἐμαγαρίσαν, εἴτε πετούμενο ὄρني

- φέρνοντας ανόσια όσμη στους ιερούς των τόπους.
Και σαν τοξότης σοῦρριξα, γιατί με στενοχώρησες,
μέσ τήν καρδιά σου, από θυμό, σίγουρες σαίτιές
τέτοιες, πού έσύ τήν κάψα τους δέν θά τήν αποφύγης.
"Ελα, παιδί, και πάρε με στο σπίτι, έσύ, τώρα,
για να ξεχύση τον θυμό σε νιώτερος έτοῦτος
και να μάθη τή γλώσσα του νάχη πιδ μαλακή
και τά μυαλά καλύτερα από τά τωρινά του.
- Χορός : "Εφυγε, αφού μάς είπε, βασιλιά, μαντείες φοβερές
και ξέρουμε καλά, άπ' τον καιρό π' άσπρίσανε
έτοῦτα τά μαλλιά, πώς για τήν πόλη μας αυτός
ποτέσ ψέμα δέν μάντεψε.
- Κρέων : Κι' ό ίδιος μου τό ξέρω κι' έχω στα φρένα ταραχή,
γιατ' είναι φοβερό πολύ και να υποχωρήσω,
κι' άν ή ψυχή μου άντισταθί, ή θεική ή συφορά
φρικτά μπορεί να τήν κτυπήση.
- Χορός : Πρέπει να τό σκεφτής σωστά, παιδι του Μειοικέα.
Κρέων : Να κάμω τί είν' ανάγκη; Λέγε και θα σ' ακούσω.
Χορός : Άφου πās, σήκωσε τήν κόρη άπ' τό υπόγειο κελλι
και για τον άταφο νεκρό να κτίσης τάφο.
- Κρέων : Να υποχωρήσω τό θαρρείς καλό και τουτο συμβουλεύεις;
Χορός : "Όσο μπορείς πιδ γρήγορα· γιατί οι φτεροπόδαρες
των θεων οι έρινύες σύντομα τον κακόγνωμο
προφταίνουν.
- Κρέων : "Ωϊμέ! Δύσκολο φοβερά· κι' όμως αλλάζω γνώμη,
γιατι με τήν ανάγκη δέν πρέπει να τά βάζω.
- Χορός : Κάμε λοιπόν έσύ και σ' άλλους μη τ' αφήνης.
Κρέων : "Ετσι όπως είμαι πάω. Γρήγορα υπηρέτες μου,
όσοι είστε κοντά κι' όσοι μακριά, στα χέρια άξίνες
πάрте, κι' έλάτε έδω, σ' αυτόν τον τόπο τον ψηλό.
Κι' αφού έμένα ή γνώμη μου έτσι τώρα έχει αλλάξει,
έγω ό ίδιος τάδεσα και παρών θε να τά λύσω,
γιατι φοβούμαι πως τό πιδ καλό είναι να ζής,
τηρώντας τους νόμους τους παλιούς.

Υπόρχημα

- Στροφή Α' : Πολυονόματε,
της Καδμείας της νύφης χαρά,
παιδι του βαρύβροντου Δία,
σύ, που τήν ένδοξη
Ίταλία τό χέρι σου σκέπει
κι' άρχοντας είσαι στής Ήλευσίνας
Δηούς τους κοσμόθριθους κάμπους
Βάκχε, που κατοικείς,
στων Βακχων τήν μητρόπολη, Θήβα
κοντά στοῦ Ίσμηνοῦ τήν τρεχάτη πηγή
κι' όπου τά δόντια
του άγριου δράκοντα σπάρτηκαν.
- 'Αντιστρ. Α' : Πάνω άπ' τον δικόρυφο βράχο
σ' έχει δεί ό φλογάτος
της θυσίας καπνός,
έκει όπου οι Κωρύκιες νύφες

- κι' οἱ Βακχίδες συχνάζουν,
 καὶ τρέχει
 τῆς Κασταλίας τὸ ρεῖθρο. 1130
 Καὶ τῶν Νυσέων βουνῶν
 οἱ πλαγιές σέ κισσόφυτες
 κ' ἡ πράσινη ἀκτὴ πολυστάφυλη
 σέ τιμοῦν μὲ πομπή
 καὶ μ' ἀθάνατα λόγια σέ ὕμνοῦν,
 καθὼς κοιτάζεις
 τῆς Θήβας τοὺς δρόμους, 1135
- Στροφή Β' : πού ἐσὺ κι' ἡ κεραυνόπληκτη
 μητέρα σου τιμάτε
 ἀπ' ὅλες τὶς πόλεις πῶς πολὺ.
 Καὶ τώρα πού ὀλόκληρη
 τὴν πόλη μου, βαρειά 1140
 τὴν ἔχει πιάσει ἀρρώστια,
 ἔλα, μὲ πόδι καθαρτήριο
 ἢ πάνω ἀπ' τὶς πλαγιές τοῦ Παρνασοῦ
 ἢ τοῦ Εὐρίπου τὸν πορθμὸ
 πού θαλασσοστενάζει. 1145
- Ἄντιστρ. Β' : ὦ! σύ, πού χορηγεῖς τὸ φῶς
 στ' ἀστέρια, τὰ πυρίπνοα,
 καὶ τὰ νυχτερινὰ
 σ' ἀρέσουνε τραγοῦδια,
 παιδί, γέννα τοῦ Δία, βασιλιά,
 φανερώσου μαζί μὲ τὶς Θυάδες σου,
 πού σέ κλωθογυρίζουν 1150
 καὶ μὲ τρελλὸ ἐνθουσιασμό
 στήνουν ὀλονύχτιο χορὸ
 γιὰ τὸν δεσπότην Ἰακχο.
- Ἄγγελος : Ἐσεῖς πού κάθεστε κοντὰ στοῦ Κάδμου τὰ παλάτια 1155
 καὶ τοῦ Ἀμφίονα, δὲν μπορῶ ἀνθρώπινη ζωῆ,
 ὅποια κι' ἂν στάθηκε αὐτὴ οὔτε νὰ τὴν παινέσω
 μὰ οὔτε καὶ νὰ τὴν μεμφθῶ ποτέ. Γιατὶ ἡ Τύχη
 πάντοτε ἐκείνον πού εὐτυχεῖ σηκώνει τον ψηλὰ
 καὶ χάμου τότε ρίχνει κείνον πού δυστυχεῖ.
 Καὶ στοὺς θνητοὺς κανένας μάντις δὲν μπορεῖ σωστὰ 1160
 νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ τὸ παρόν. Κι' ὁ Κρέοντας γιὰ μένα
 ὡς σήμερα ἀξιοζήλευτος, ἀφοῦ ἔσωσε ἀπ' τὸν ἐχθρὸ
 ἐτούτη τὴν Καδμεία γῆ καὶ μᾶς ἐκυβερνοῦσε,
 ἀφοῦ ἐπῆρ' ἀπόλυτη στὴ χώρα ἐξουσία
 καὶ καλόστεκε μὲ τὰ καλὰ παιδιὰ του,
 τώρα τὰ χάνει ὅλα. Μὰ ὅταν δὰ ὁ ἀνθρώπος
 τὴν ἡδονὴ τὴν στερηθῆ δὲν τὸν λογιάζω ἐγὼ νὰ ζῆ 1165
 μὰ τὸν νομίζω νᾶναι ἕνας ἔμψυχος νεκρός.
 Ἄν θέλῃς, μὲς τὸ σπίτι σου πλοῦτη μεγάλα ἔχε
 καὶ νὰ ζῆς σὰν βασιλιάς· ἂν ὅμως ἀπ' αὐτὰ ἡ χαρὰ
 ἀπουσιάζῃ, τ' ἄλλα δὲν θὰ τ' ἀγόραζα ἐγώ,
 οὔτε καὶ γιὰ καπνοῦ σκιά, ἀντὶ γιὰ τὴν χαρὰ. 1170
- Χορός : Τί εἶναι τὸ βασιλικὸ κακὸ πού ἤρτες φέρνοντάς μας;
 Ἄγγελος : Πεθάνανε. κ' οἱ ζωντανοὶ εἶν' αἴτιοι τοῦ θανάτου.
 Χορός : Ποιὸς τοὺς σκότωσε καὶ ποιὸς εἶν' ὁ νεκρός; Λέγε.
 Ἄγγελος : Ὁ Αἰμῶνας ἐπέθανε καὶ κολυμπᾷ στοῦ γαίματός. 1175
 Χορός : Ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ πατέρα του ἢ ἀπὸ τὸ δικό του;

- Ἄγγελος : Ὁ ἴδιος μὲ τὸ χέρι του, ἐπειδ' ἦταν θυμωμένος
μὲ τὸν πατέρα του γιὰ κείνον τὸν φόνου.
- Χορός : Μάντι, πόσο σωστά προφήτειες!
- Ἄγγελος : Ἄφου ἐτοῦτα ἔτσι εἶναι, γιὰ τ' ἄλλα νὰ σκεφτῆς.
- Χορός : Καὶ νά! κοντὰ θωρῶ τὴν δύστυχη Εὐρυδίκη, 1180
τὴ σύζυγο τοῦ Κρέοντα. Ἄπ' τὰ παλάτια βγαίνει
εἶπε τυχαῖα, εἶπε γιὰτὶ ἄκουσε κάτι γιὰ τὸ παιδί της.
- Εὐρυδίκη : Ἔσεῖς πολῖτες, βγαίνοντας στῆς Ἀθηνᾶς νὰ πάω,
τῆς θεᾶς, γιὰ νὰ προσευχηθῶ, τὰ λόγια ἄκουσα. 1185
Τὴν ὥρα ποῦ τὰ κλείστρα χαλάρωνα τοῦ μάνταλου
τῆς πύλης, νὰ καὶ φτάνει στ' αὐτὰ μου ὁ λόγος
γιὰ τὸ σπιτίσιό μου κακὸ καὶ φοβισμένη
ἀνάσκελα πέφτω στῶν βέργων μου τὰ χέρια
καὶ λιγοθυμῶ. Μὰ ξαναπέστε πάλι, τί λόγος 1190
ἦταν, γιὰτὶ θ' ἀκούσω τον, σὰν μαθημένη τοῦ κακοῦ.
- Ἄγγελος : Ἐγώ, ἀγαπητὴ κυρά, ποῦ ἤμουν παρῶν θὰ σοῦ τὰ πῶ
καὶ δὲν θ' ἀφήσω πίσω τίποτε ἀληθινό.
Γιὰτὶ νὰ σὲ παρηγορῶ μὲ πράματα, ποῦ ὕστερα
θὰ μ' ἀποδείξουν ψεύτη; Ἡ ἀλήθεια πάντα εἶν' τὸ σωστό. 1195
Ἐγώ, λοιπόν, τὸν ἄντρα σου ἀπὸ κοντὰ ἀκολούθησα
στὸ ψῆλωμα, ὅπου κείτονταν ἀκόμη τὸ κορμί
τοῦ Πολυεῖκη, ποῦ σκύλλοι ἀνελέητα σπαράξαν.
Κι' αὐτόν, ἀφου παρακαλέσαμε τοῦ δρόμου τὴ θεᾶ
καὶ τὸν Πλούτωνά Ἴλειο νὰ σταματήσουν τὴν ὄργη 1200
κι' ἀφου μὲ λουτρὸ τὸν ἐξαγνίσαμε, ἐκάψαμε
σὲ νιόσκατφο κλωνάρι ἀπάνω, ὅ,τι ἀπόμεινε
κι' ἀφου τοῦ στήσαμε μνημεῖο ἀψηλὸ, μὲ τῆς πατρίδας
χῶμα, ὕστερα πηγαίνουμε νὰ μποῦμε στ' Ἄδη 1205
τὴ λιθόστρωτη καὶ θολωτὴ σπηλιά, ποῦ ἦταν
γιὰ τὴν κόρη θάλαμος νυφικός. Κι' ἀπὸ μακριὰ
κάποιος ἀκούει στριγγιῆς φωνές, γύρω ἀπ' τὸν ἀστόλιστο
νυμφῶνα καὶ στὸν δεσπότη Κρέοντα τὸ λέει .
Κι' αὐτὸς καθὼς σερνότανε νὰ πάη πιὸ κοντὰ
ἀκούει τὴ λυπηρετὴ φωνὴ μὰ δὲν καταλαβαίνει 1210
κι' ἀφου στέναξε, βγάζει φωνὴ θρηνητικὴ.
«᾿Ω δύστυχος ἐγώ! Μπάς κι' εἶμαι μάντις; ᾿Αραγε
αὐτὸς ὁ σερπετός μου δρόμος νά'ναι καὶ ὁ πιὸ ἄτυχος
ἀπ' ὅσους ἔχω κάμει; Σὰν τοῦ παιδιοῦ μου ν' ἀκούω φωνή.
'Ἀλλὰ σεῖς, ἀκόλουθοί μου, ἐλάτε γρήγορα κοντὰ 1215
κι' ἀφου παρασταθῆτε δίπλα στὸν τάφο, ιδέστε
μπαίνοντας μὲς τὸ χάσμα π' ἄνοιξε ἡ πλάκα τῆς μπασιάς
ἴσαμε αὐτὸ τὸ στόμα του, ἂν πράγματι σωστά
καταλαβαίνω τοῦ Αἴμωνος φωνή, γιὰ οἱ θεοὶ
μ' ἐξαπατοῦν. «Κι' ἐμεῖς στοῦ λυπημένου μας δεσπότη 1220
τίς προσταγὰς ἀκούσαμε καὶ στὸ πιὸ μέσα μέρος
τοῦ τάφου, εἶδαμε καθαρὰ, ἐκεῖνη κρεμμασμένη
ἀπ' τὸν λαϊμὸ μὲ μιὰ θηλειὰ ἀπ' τὸ λινὸ φακιόλι
καὶ κείνον γύρω της νὰ τὴν κρατῆ ἀπὸ τὴν μέση
καὶ νὰ θρηνῆ γιὰ τὸν χαμὸ τῆς, πιά, νεκρῆς μνηστῆς του,
γιὰ τοῦ πατέρα τίς δουλειές καὶ τὸν δύστυχο γάμο. 1225
Κι' ὁ Κρέων σὰν τότε θωρεῖ βόγγηξε θλιβερά
καὶ μέσα προχωρεῖ σ' αὐτόν καὶ κλαίοντας τὸν φωνάζει:
«Ἀπόκοτε· τί δουλειὰ μᾶς ἔχεις κάνει; Τί σχέδιο
ἔβαλες στὸν νοῦ; Σὲ ποιά συφορὰ εἶν' ποῦ χάθηκες;
Παιδί μου, ἔξω βγές. Στ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ παρακαλῶ σε». 1230

- Κι' ὁ Αἴμωνας σάν τὸν κοίταξε μὲ ἄγριες ματιές
ἀφοῦ τὸν ἔφτυσε στὸ πρόσωπο καὶ χωρὶς νὰ πῆ λέξη,
τραβάει τὸ δίκωπο σπαθὶ κι' ὀρμάει ἔξω
μὰ ὁ πατέρας του ἔφυγε καὶ δὲν τὸν πετυχαίνει.
"Υστερα ὁ κακότυχος μὲ τὸν ἑαυτό του θυμωμένος
ἔτσι ὅπως ἦτανε κι' ἀφοῦ τεντώθη, τὸ σπαθὶ 1235
τὸ μπήγει ὡς τὴ μέση, στὰ πλευρὰ κι' ἀκόμη ζωντανὸς
μὲ χέρι πιὰ ἀδύναμο ἀγκαλιάζει τὴν παρθένα
κι' ἀγγομαχῶντας φύσηξε τὸ αἷμα του μὲ δύναμη
καὶ τ' ἄσπρο της τὸ μάγουλο μὲ φονικὲς σταλαματιές
τὸ πιτσιλίζει. Καὶ κείτεται νεκρὸς καὶ μιὰ νεκρὴ
ἀγκαλιασμένος. Κι' ἔτσι ἔκαμε τοὺς γάμους του 1240
ὁ δόλιος εἰς τὸν Ἄδη, ἀφοῦ στὸν κόσμον ἔδειξε,
πόσο κακὸ μεγάλο στὸν ἄνθρωπο εἶν' ἡ ἀμυαλιά. (φεύγει ἡ Εὐρ.)
- Χορὸς : Τί υποθέτετε σὺ γι' αὐτό; Πίσω ἔφυγε ἡ γυναίκα
χωρὶς τίποτα νὰ πῆ, οὔτε καλὸ οὔτε κακὸ.
- Ἄγγελος : Κι' ἐγὼ παραξενεύομαι· ἀλλὰ ὥστόσο ἐλπίζω
τὶς συμφορὲς γρικώντας τοῦ παιδιοῦ της, νὰ μὴ θέλῃσέ
στὴν πόλη δημοσίᾳ νὰ θρηνήσῃ, μὰ στὸ σπίτι
ἀνάθεσε στὶς βᾶγιες της τὸ πένθος τὸ συγγενικὸ
νὰ τὸ κρατήσουν, γιὰτ' εἶναι φρόνιμη κι' αὐτὸ τὸ λάθος
δὲν τὸ κάμνει. 1250
- Χαρὸς : Δὲν ξέρω μὰ σὲ μένανε φαίνεται νᾶν βαρὺ
καὶ ἡ μεγάλη σιωπὴ κ' οἱ μάταιες πολλὲς φωνές.
- Ἄγγελος : Ἄλλὰ καὶ θὰ τὸ μάθουμε μπαίνοντας στὸ καλᾶτι
μήπως καὶ κάποιον μυστικὸ κρύβῃ μὲς τὴν καρδιά της
ἀπ' τὸν μεγάλο πόνο της; Γιὰτί, καλὰ τὸ λές, 1255
τῆς ὑπερβολικῆς σιωπῆς σάν νᾶναι κάποιον βάρος. (φεύγει).
- Χορὸς : Μὰ νὰ ὁ βασιλιάς ὁ ἴδιος ἔχει ἔρθει
κρατῶντας εἰς τὰ χέρια του ὀλοφάνερα σημάδια,
ἂν εἶν' σωστὸ νὰ πῶ, κακοῦ, ποῦ ὁ ἴδιος ἔκαμε
καὶ δὲν τοῦ κάμαν ἄλλοι. 1260
(Οἱ ἄνθρωποι κρατοῦν τὸν νεκρὸν τοῦ Αἴμονα σὲ φορεῖο
καὶ ὁ Κρέων ἔχει τὰ χέρια του ἀπάνω στὸ νεκρό).
- Κρέων : "ὦ! τοῦ κακὸγνωμου μυαλοῦ,
θανατερὰ ἁμαρτήματα
ὦ! σεῖς, ποῦ θωρεῖτε
ἀπ' τὴν ἴδια γενιὰ
φονιά καὶ νεκρό·
ὦ! τὰ χαμένα μου σχέδια· 1265
"ὦχου, παιδί μου,
ποῦ πέθανες νέος
μὲ νέο παράξενον θάνατον
ἀλοῖμονο, ἀλοῖμονο
κι' ἔσθυσες πιὰ
ἀπὸ λάθη δικά μου
κι' ὄχι, ὄχι, δικά σου.
- Χορὸς : Ἄλοῖμονο, καθὼς φαίνεται ἄργα τὸ δίκιον εἶδες 1270
- Στροφὴ Β'
- Κρέων : "ὦϊμέ· τὸ νοιώθω ὁ δόλιος
τώρα τὸ βλέπω· ἕνας θεός,
ποῦ μ' ἔχει κυριέψει,
τότε, νὰί τότες,

μέ κτύπησε στήν κεφαλή
καί βάρος μέγα μοῦδωσε,
μέ ζάλισε καί μ' ἔστρεψε
σέ ἄγρια μονοπάτια
ῶϊμέ, καί ποδοπάτησε,
ρίχνοντας κάτω
τῆ χαρά μου.

127 Σ

ῶ, ἀλοί μου, τῶν θνητῶν
βάσανα κακοθάσταχτα.

Ἐξάγγελ. : ῶ βασιλιά, σάν νάχης κι' ἔπαθες κακά
ἄλλα ἐδῶ μπροστά, στά χέρια σου σηκώνεις
καί ἄλλα στά παλάτια, μοῦ φαίνεται, πῶς ἦρτες
σύντομα γιά νά δῆς.

1280

Κρέων : Καί τί εἶναι ἀκόμα πιό κακό ἄραγε ἀπ' τὰ κακά μου;

Ἐξάγγελ. : Πέθανε ἡ γυναίκα σου, ἡ δύστυχη, πρὸ ὀλίγου,
πού ἦτανε σ' ὅλα μάννα ἐτούτου τοῦ νεκροῦ,
κ' οἱ πληγές της ἀκόμη αἰμοστάζουν.

Ἀντιστρ. Α'

Κρέων : Ἄχου μου!

Δύσκολα πού ἐξαγνίζεται
τοῦ Ἄδη τὸ λιμάνι!

Γιατί, γιατί μέ πεθαίνεις;

1285

Τί λόγο μοῦ λές

ἐσύ, πού κακομήνυτους

μοῦ ἔφερες καυμούς;

Ἄλοιμόνο, ἄντρα νεκρὸ

ἐσὺ μέ ἀποτέλειωσες.

Τί λές, παιδί, τί μοῦ λές

ἀλοιμόνο, ἀλοιμόνο,

1290

γιά θάνατο νέο

πού ἔπεσε ἀπάνω μου

τῆς γυναίκας, πού σφάχτηκε

γιά νά χαθῶ;

(Στὸ βάθος τὸ πτώμα τῆς Εὐρυδίκης).

Ἐξάγγελ. : Μπορεῖς νά δῆς. Γιατί, πιά, δὲν κρύβεται στὸ σπίτι.

Ἀντιστρ. Β'

Κρέων : Ἄλλο κακὸ βλέπω ὁ δόλιος
δεύτερο τοῦτο.

1295

Ποιά τύχη ἀκόμη, ποιά τύχη,
μέ περιμένει;

Ὁ δύστυχος τὸ παιδί μου

πού λίγο πρὶν ἔχει πεθάνει

κρατάω στά χέρια

καί τὸν ἄλλο νεκρὸ

μπροστά μου θωρῶ.

Ἄλοί μου, ἀλοί μου, ἄθλια μάννα

ἀλοί μου, παιδί μου!

1300

Ἐξάγγελ. : Αὐτὴ κοντὰ στὸν βωμὸ μέ σπαθὶ καλοακονισμένο
Τὰ μάτια της ἔκλεισε καί τὰ κάλυψε μέ μαῦρο σκοτάδι,
ἀφοῦ ἔκλαψε τὸν ἔνδοξο τοῦ Μεγαρέα κληρὸ
πού πέθανε πρὶν, κι' ὕστερα τούτου ἐδῶ καί στὸ τέλος,
σάν παιδοκτόνου, τίς κακές καταράστηκε πράξεις σου.

1305

Στροφή Γ'

- Κρέων : Ὠχου μου, ὦχου.
Τρέμω ἀπὸ τὸν φόβο μου.
Γιατὶ δὲν μὲ κτυπᾶ κανεὶς
στὰ στήθια μὲ δίκικοπο σπαθί;
Ὠχου μου, ὁ δόλιος,
μπλέχτηκα σὲ ἄθλια δυστυχία. 1310
- Ἐξαγγελ. : Καὶ ἡ νεκρὴ ἐσέθανε αὐτὴ κατηγοροῦσε,
σὰν αἴτιο κι' αὐτῶν ἐδῶ καὶ κείνων τῶν θανάτων.
- Κρέων : Μὲ ποιὸ τρόπο σκοτώθηκε;
- Ἐξαγγελ. : Ἀφοῦ κτυπήθηκε μὲ τὸ ἴδιο τῆς τὸ χέρι 1315
κάτω ἀπὸ τὸ σηκότι, μόλις μαθαίνῃ τοῦ παιδιοῦ
τὸ ἀξιολάκρυτο ἐτοῦτο δῶ τὸ πάθος.
- Ἀντιστροφή Γ'
- Κρέων : Ἄλοι μου· τοῦτα δῶ
ἄλλος θνητὸς πῶς τᾶκαμε
ποτές μου δὲν θά πῶ,
γιατὶ ἐγώ, ἐγὼ σὲ σκότωσα,
ὦ! δύστυχος ἐγὼ
ἀλήθεια λέω. 1320
ὦ! ἀκόλουθοί μου, πάρτε με,
πάρτε με ὅσο πιὸ γρήγορα
μακρὰ ἀπὸ δωπέρα,
ἐμένα ποὺ δὲν εἶμαι πιὰ
πιότερο ἀπ' τὸ μηδέν. 1325
- Χορός : Ὠφέλιμα λές, ἂν ὄφελος μὲς τὰ κακὰ ὑπάρχη,
γιατὶ ὅσο πιὸ σύντομα τόσο καὶ πιὸ ἀλαφριά
θᾶν' τὰ κακὰ ποὺ βρίσκονται στὰ μάτια μας μπροστά.
- Στροφή Δ'
- Κρέων : Ἄς ἔρθῃ, ἄς ἔρθῃ, ἄς φανῇ·
ὁ τελικὸς μου θάνατος,
ὁ πιὸ καλὸς γιὰ μένα
τὴν τελευταία φέρνοντας
ἡμέρα τῆς ζωῆς μου. 1330
Ἄς ἔρθῃ, ἄς ἔρθῃ
νὰ μὴ δῶ ποτές πιὰ
ἄλλῃ μέρα.
- Χορός : Αὐτὰ ἴναι γιὰ τὸ μέλλον γιὰ κείνα ποῦ ἔμπροστά μας
ἀνάγκη νὰ φροντίσουμε. Γνοιάζονται γιὰ τὰ ἄλλα
κείνοι ποὺ πρέπει νὰ γνοιαστοῦν. 1335
- Κρέων : Μὰ γι' αὐτὰ ποὺ λαχταρούσαμε, ἔχω προσευχηθῆ.
- Χορός : Τώρα καμμιά μὴ κάνῃς προσευχή, γιατί δὲν εἶναι
δυνατὸ στὸν ἄνθρωπο ν' ἀπαλλαχθῆ
ἀπὸ γραφτὴ του συφορά.
- Ἀντιστρ. Δ'
- Κρέων : Ὅδηγεῖστε τὸν μάταιον ἄντρα
μακρὰ ἀπὸ δῶ,
ποὺ καὶ σένα, παιδί μου,
ἀθέλητά μου σὲ σκότωσα,
καὶ σένα, κι' ὕστερα τούτην ἐδῶ
ἄλοί μου, ὁ δύστυχος.
Δὲν ξέρω σὲ ποιὸν ἀπ' τοὺς δυὸ
νὰ γυρίσω τὸ βλέμμα,

δέν ξέρω ποῦ ν' ἀκουμπήσω,
γιατί ὅλα γύραν καί πέσαν
ὄσα ἦταν στὰ χέρια μου
κι, ὄσα στὸ κεφάλι μου μέσα

1345

Χορός

: Πολὺ πιὸ ἀνώτερ' ἢ φρόνηση
ἀπὸ τὴν εὐτυχία
καὶ στὰ θεῖα ἀνάγκη
καθόλου νὰ μὴν ἀσεβῆς.
Τῶν περήφανων τὰ μεγάλα τὰ λόγια
μὲ μεγάλες πληγές,
ἀφοῦ πλερωθοῦν,
κοντὰ στὰ γεράματα,
διδάσκουν τὴ φρόνηση.

1330

Στους συνδρομητές, συνεργάτες
καί αναγνώστες μας εύχόμαστε
μέ τόν καινούργιο χρόνο
γόνιμη έργασία.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Θρακικά Χρονικά (Τεύχος: 17—18), 'Αφιέρωμα στο Γιώργιο Βιζυηνό, Ξάνθη, 1965.

'Από τὰ περιοδικὰ μας ἔχει καθιερωθῆ μιὰ δημοφιῆ καὶ χρήσιμη συνήθεια: Τὸ ἀφιέρωμα. 'Η διάθεση δηλαδὴ ὄλων τῶν σελίδων τοῦ περιοδικοῦ ἐντύπου σὲ μιὰ προσωπικότητα τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πνεύματος. Παρουσιάζονται μελέτες, ἀρθρα καὶ ἄλλα στοιχεία γιὰ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργο τοῦ τιμώμενου καὶ χαρακτηριστικὰ μέρη ἀπὸ τὸ ἔργο του.

Τὰ «Θρακικά Χρονικά», τρίμηνη ἐπιθεώρηση πού ἐκδίδεται στὴ Ξάνθη μὲ διευθυντὴ τὸν κ. Στέφανο 'Ιωαννίδη, ἀφιέρωσαν δυὸ τεύχη τους 104 σελίδων στὸν Γεώργιο Βιζυηνό. "Ἄξιζε πραγματικὰ τὸ ἀφιέρωμα, γιατί ὁ Βιζυηνὸς εἶναι ἕνας πρωτοπόρος τῆς ἀναγεννημένης νέας 'Ελληνικῆς λογοτεχνίας, πού ἔστρεψε τὰ μάτια του στὴν ἐθνικὴ παράδοση καὶ στὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους, ἀπ' ὅπου ἄντλησε τὰ θέματα, καὶ τὰ βιώματα πού διαπερνῶν τὸ ἔργο του.

'Απὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ ἀφιερώματος ἀναφέρουμε τὴν ὥραία μελέτη τοῦ Κώστα Θρακιώτη μὲ τίτλο «'Ο Γεώργιος Βιζυηνός, 'Η ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του», σελ. 15—44, Χρυσάνθος Ζιτσαῖας «'Ο ποιητῆς Γεώργιος Βιζυηνός, Τάκη Δόξα «Βιζυηνός, μιὰ παιδικὴ πληγωμένη ψυχὴ» Τάκη Σωτήρχου «'Η ἀίσθηση τοῦ 'Αγνοῦ στὸ ἔργο τοῦ Βιζυηνοῦ», Γ. Θέμελι «'Οὶ στίχοι τοῦ φρενοκομείου τοῦ Γ. Β.» κλπ.

Δημοσιεύονται ἀκόμα ποιήματα καὶ πεζογραφήματα τοῦ Βιζυηνοῦ. 'Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Μοσκῶθ—Σελήμ», «Τὸ μόνον τῆς ζωῆς μου ταξίδιον» 'Ο Τρομάρας (ὀλόκληρο) καὶ ἄλλα.

"Ἐπαινος ἀξίζει στὸ περιοδικό, πού παρὰ τὶς δυσκολίες, κατάφερε νὰ μᾶς δώσῃ μιὰ πλήρη σχεδὸν εἰκόνα τῆς προσωπικότητας καὶ τοῦ ἔργου τοῦ τραγικοῦ πρωτοπόρου τῆς λογοτεχνίας μας.

Ν. ΣΠΑΝΟΣ

'Αγοράζονται παλαιὰ

Κυπριακὰ ἐκδόσεις

'Αποσταθῆτε: ΚΩΣΤΑΝ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Βιβλιοθήκη Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας

ΓΕΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Κρητικὴ 'Εστία (Χανιά) ἀρ. 157 — 'Επιθεώρησις Shell ('Αθήνα) ἀρ. 129 — 'Εποχές ('Αθήνα) ἀρ. 32 — 'Ελληνικὰ Θέματα ('Αθήνα) ἀρ. 17 —

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Ι. Μ. Χατζηφώτη: "Ανθμος Γαζῆς, 'Αλεξάνδρεια, 1965.

Π. Παναγιωτοῦνη καὶ Π. Ναθαναήλ: 'Η ἀνθολογία τῆς μητέρας, 'Αθήνα, 1965.

Κ. Μοnτιs: Moments (tr. by Sitas and Dold), Cyprus, 1965.

Κώστα Μόντη: Γράμμα στὴ Μητέρα, Λευκωσία, 1965.

Τάκη Εὐδόκα: Γονεῖς καὶ Σῆξ καὶ Παιδιά, Λευκωσία, 1965.

'Αντιγόνης Γαλανάκη—Βουρλέκη: Εὐθεῖες καὶ Καμπύλες, 'Αθήνα, 1965.

Σοφοκλέους: 'Αντιγόνη (μετ. Παύλου Ξιούτα), Λευκωσία, 1965.

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΠΡΟΥ 1966

Πρωτοφανὴς ἔκδοση, χρήσιμη γιὰ τὸ κάθε σπίτι, γραφεῖο καὶ σχολεῖο.

Συνεργάζονται οἱ κ.κ.: 'Α. Πανάρετος, Κ. Χρυσάνθης, Γλ. 'Αλιθέρης, 'Α. Περνάρης, Παν. Παττίχης, Φοῖθος Σταυρίδης, Κύπρος Σοφοκλέους, Χρ. 'Ιερωνυμίδης, Νίκη Λοῦζιδου, Χρ. Κάρμιος, Παῦλος Ξιούτας, Μαρία Παττίχη, 'Α. Λυκαύγης, 'Αγγελικὴ Γ. Πιερίδου, 'Αν. Κουτσουλίδης, 'Α. Χριστοφίδης, Γ. Παπαχαλαμπους, Νίκος Σπανός, Ν. Κληρίδης, Μύρων Χριστοφίδης, 'Ανδρέας Κολλίτσης, 'Ι. Τσικνόπουλος, 'Ανδρέας Σαθβίδης, 'Αχ. Λυμπουρίδης, Φρ. Βράχας.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ κείμενα: Κυπριακὰ μέτρα καὶ σταθμά, Δυὸ ἤρωες (θεατρικό), Τὸ θραβεῖο Νόμπελ Λογοτεχνίας, Σύντομη ἐπισκόπηση τῆς Κυπριακῆς Διαλέκτου, 'Η ἀκολουθία Φωκᾶ καὶ Κορδάτου, Ποιήματα τοῦ 'Αγ. Νεοφύτου τοῦ 'Εγκλείστου, Οἱ κῆποι τῆς Λευκωσίας, μελέτες, διηγήματα, ταξιδιωτικὰ καὶ ἄλλα...

'Εκδόσεις ΜΑΜ.

«ΛΥΡΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Διμηνιαίες αὐτοτελείς ἐκδόσεις

Λήδρας 114 ἢ περιοδικὸ «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ»

Ἔχουν κυκλοφορήσει οἱ ἐξῆς ἐκδόσεις:

1958

1. Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ Η ΜΑΝΑ
2. ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ
3. ΠΡΙΣΜΑΤΙΚΟΣ ΟΚΤΩΒΡΗΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
4. ΠΕΝΤΕ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Λ. Μαλένη)
5. ΣΤΙΓΜΕΣ (τοῦ κ. Κ. Μόντη)
6. ΕΥΔΗΜΟΣ Ο ΚΥΠΡΙΟΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1959

7. ΔΕΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Α. Παναρέτου)
8. ΟΚΤΩ ΑΡΘΡΑ (τοῦ κ. Κ. Σπιριδάκι)
9. ΚΑΛΛΙΡΡΟΗ (τοῦ κ. Α. Περνάρη)
10. ΚΑΝΑΚΗΣ, Ο ΚΥΠΡΙΩΤΗΣ ΚΟΥΡΣΑΡΟΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
11. ΤΡΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Ι. Κυθρεώτη)
12. ΠΑΘΟΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΛΕΥΤΕΡΟ ΟΥΡΑΝΟ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1960

13. Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΜΥΛΩΝ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
14. ΠΡΟΣ ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ (τοῦ κ. Θ. Σοφοκλέους)
15. ΗΤΑΝ ΟΛΟΙ ΤΟΥΣ ΑΝΤΡΕΙΟΙ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
16. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΩΝ ΣΤΙΓΜΩΝ (τοῦ κ. Κ. Μόντη)
17. ΣΧΕΔΙΑ (τοῦ κ. Ἐλ. Οικονόμου)
18. ΤΟ ΚΡΗΣΦΥΓΕΤΟ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1961

19. ΣΩΚΡΑΤΗΣ (τοῦ κ. Ἄ. Περνάρη)
20. Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ (τοῦ κ. Ἄν. Κρέσπο)
21. ΕΤΣΙ ΑΡΧΙΣΕ Η ΚΥΡΙΑΚΗ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
22. Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
23. ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΓΑΛΑΖΙΟΥ
ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
24. ΕΝΝΙΑ ΠΙΚΡΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΛΕΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1962

25. ΟΙ ΜΠΑΛΛΑΝΤΕΣ ΜΙΑΣ ΗΡΩΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
26. ΟΚΤΩ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ (τοῦ κ. Φρ. Βράχα)
27. ΜΝΗΜΕΣ ΣΤΗ ΝΥΚΤΑ (τῆς δος Εἰρ. Παναγῆ)
28. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΟΓΟΥ (τοῦ κ. Δημ. Γιάκου)
29. ΕΛΕΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
30. Ο ΚΑΝΑΡΗΣ ΣΤΗ ΛΑΠΗΘΟ — ΑΝΑΣΤΑΣΗ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)

1963

31. ΤΕΣΣΕΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (τοῦ κ. Σπ. Παπαγεωργίου)
32. ΔΥΟ ΙΣΠΑΝΟΙ ΛΥΡΙΚΟΙ (Χιμένεθ καὶ Λόρκα)
33. ΔΥΟ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΤΡΑΓΟΥΔΙ (τοῦ κ. Μ. Νικολαΐδη)
34. ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΝΙΚΕΣ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)
35. ΤΑ ΔΥΟ ΒΟΥΝΑ (τοῦ κ. Π. Μηχανικοῦ)
36. Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΡΤΗ —
ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ (τοῦ κ. Κ. Χρυσάνθη)